

Ilona Hirvi

KUUSI RYSKYEN KAATUU

Luonnon poliittisuus Veikko Huovisen teoksissa *Havukka-ahon ajattelija,*
Ympäristöministeri ja Puukansan tarina

Pro gradu -tutkielma

Itä-Suomen yliopisto

Kirjallisuus

Lokakuu 2015

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Humanistinen osasto	
Tekijät – Author Ilona Hirvi			
Työn nimi – Title Kuusi ryskyen kaatuu. Luonnon poliittisuus Veikko Huovisen teoksissa <i>Havukka-abon ajattelija</i> , <i>Ympäristöministeri</i> ja <i>Puukansan tarina</i>			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
kirjallisuus	Pro gradu -tutkielma	21.10.2015	78 s.
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Tutkielman aiheena on Veikko Huovisen kirjallinen tuotanto. Työssä keskitytään kolmeen teokseen: romaaniin <i>Havukka-abon ajattelija</i> (1952), novellikokoelmaan <i>Ympäristöministeri</i> (1982) ja romaaniin <i>Puukansan tarina</i> (1984). Tutkielmassa tarkastelen luonnon poliittisuutta mainituissa teoksissa lähtökohtanani se, että luonto ja sitä koskevat moninaiset käsitykset ovat kaksi eri asiaa, mikä tekee käsitteestä poliittisen. Veikko Huovinen on suosittu, luonnonläheiseksi humoristiksi profiloitunut kirjailija, ja siitä syystä on olennaista pohtia, millainen luonto hänen teoksistaan heijastuu. Yleisellä tasolla kyse on kirjailijan kommunikaatiosuhteesta omaan aikaansa sekä fiktion roolista ympäristökeskustelussa ja luontoa koskevien käsitysten muotoilijana.</p> <p>Tutkielmassa kysyn, millaista luonnon politiikkaa näissä eri aikoina kirjoitetuissa ja eri lajeja edustavissa teoksissa tehdään. Tarkoituksena on selvittää, millä tavalla teokset ottavat kantaa kysymyksiin luonnosta. Käsitteilyssä kiinnitän ensinnäkin huomiota aineistoni teoksissa risteäviin ja keskusteleviin sekä niiden kokonaisuuksina välittämiin luontokäsityksiin. Toiseksi taustoitin ja täydennän analyysiani sitomalla teokset syntykonteksteihinsä siten, että tarkastelen niitä suhteessa niiden edustamiin kirjallisiin perinteisiin sekä kulloinkin esillä olleisiin yhteiskunta- ja ympäristöpoliittisiin keskustelunaiheisiin ja pohdin, millaisia puheenvuoroja luonnosta teokset konteksteissaan ovat. Kolmanneksi tarkastelen teosten luontokäsityksiä lähemmin ja tutkin, millaisista osatekijöistä ne muodostuvat.</p> <p>Tutkielma sijoittuu ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kehyksiin. Tutkielman keskeisimmät käsitteet ovat <i>luonto</i>, <i>ympäristö</i>, <i>luontokäsitys</i> ja <i>luontosubde</i>. Yhteiskunta- ja ympäristöpoliittista tarkastelua hyödynnän teosten sitomisessa syntykonteksteihinsä ja sen selvittämisessä, millaisia keskustelunaiheita ne kommentoivat. Käytän tutkielmassa myös joitakin narratologisia käsitteitä. Lisäksi hyödynnän kirjallisuushistorian ja genreteorian näkökulmia hahmotellakseni teosten taustalla vaikuttavia kirjallisia perinteitä, erityisesti suomalaisen kirjallisuuden metsäistä traditiota.</p> <p>Vaikka tarkastellut teokset ovat keskenään eri tyyliä, niiden kaikkien voi katsoa versovan suomalaisen kirjallisuuden metsäisestä perinteestä ja siten problematisoivan luontokirjallisuuden genreä, mikäli sellainen mielletään olemassaolevaksi. Luonto on niissä kaikissa ilman muuta keskiössä, ja siitä käydään niissä sekä implisiittistä että eksplisiittistä dialogia. Ne määrittelevät luontoa monella tavalla, pohtivat sen rajoja ja erittelevät ihmisen suhdetta siihen. Toisaalta ihminen ja luonto erotetaan toisistaan, toisaalta tiedostetaan koko kysymyksen ongelmallisuus ja selvän rajan piirtämisen mahdottomuus. Luonnon säilyttämisen ja suojelemisen teemat erottuvat kaikista teoksista. Kaikki teokset ovat myös ajankohtaisia ja osallistuvat aikalaiskeskusteluun omalla tavallaan.</p>			
Avainsanat – Keywords			
ekokritiikki, Havukka-ahon ajattelija, kirjallisuudentutkimus, luonto, Puukansan tarina, Veikko Huovinen, Ympäristöministeri, ympäristöpolitiikka			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Humanities	
Tekijät – Author Ilona Hirvi			
Työn nimi – Title Spruces crashing down. Nature Politics in Veikko Huovinen's works <i>Havukka-ahon ajattelija</i> , <i>Ympäristöministeri</i> and <i>Puukansan tarina</i>			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
literature	Pro gradu -tutkielma	21 Oct 2015	78 p.
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>The subject of this master's thesis is the literary production of Veikko Huovinen. The main focus is on three works: on the novel <i>Havukka-ahon ajattelija</i> (1952), on <i>Ympäristöministeri</i> (1982), a collection of short stories, and on the novel <i>Puukansan tarina</i> (1984). In the thesis I examine the nature politics of these works. My starting point is that nature and multiple ideas of nature are two different things, which makes the concept political. Veikko Huovinen is a popular author who is profiled as a nature-caring humorist, because of which it is essential to take a closer look at the nature in his works. Generally, the question is about author's communicative connection to their time and the role of fiction in environmental discourse and in formulating ideas of nature.</p> <p>In the thesis I ask what kind of nature politics it is made in these works, considering that they were written in a different context and they represent different kinds of literature. The main point of the thesis is to find out in what ways these three works of Veikko Huovinen editorialise questions about nature. To begin with, I take a look at the ideas of nature that discuss and intersect in the material and that are transmitted by the works. Secondly, I reinforce and provide a background for the analysis by connecting works to the contexts in which they were written and published; I consider the literary traditions that they represent and the topics that were visible in social and environmental politics. Then I reflect what kind of statements about nature the works are in their contexts. Thirdly, I take a closer look at the ideas of nature and I examine how they are composed.</p> <p>The theory that the thesis mainly discusses with is ecocriticism. The most important terms are <i>nature</i>, <i>environment</i>, <i>idea of nature</i> and <i>nature relationship</i>. I utilise social and environmental political aspects when connecting the works to their contexts and when finding out what kind of topics they comment. In the thesis I also utilise some narratological terms. Additionally, to understand the literary traditions (especially the green tradition of Finnish literature) that have an impact on the works I examine, I utilise aspects of history of literature and genres.</p> <p>Although the examined works differ from one another by kind, they all are children of the green tradition of Finnish literature and because of that they problematize the genre of nature literature if that sort of genre exists. Nature is essential in all of them for sure, and that they discuss both implicitly and explicitly. They define nature in many ways, reflect its limits and specify human's relationship to it. On one hand human and nature are separated, on the other hand it is known that the question is troubled and drawing the line is impossible. Themes of conservating and preserving are visible in all three works. All of them are also actual and comment current topics in their own way.</p>			
Avainsanat – Keywords			
ecocriticism, environmental politics, Havukka-ahon ajattelija, literary studies, nature, Puukansan tarina, Veikko Huovinen, Ympäristöministeri			

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
1.1. Veikko Huovinen	1
1.2. Tutkimuskysymysten määrittely ja aineiston raja	4
1.3. Teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus	6
1.4. Tutkielman eteneminen	8
2. Tutkielman teoreettiset lähtökohdat	10
2.1. Aineiston kuvaus	10
2.2. Tutkimusmenetelmä ja aineiston lukutapa	13
2.3. Ekokritiikki ja ympäristöpolitiikka sekä niihin liittyvä keskeinen käsitteistö	17
2.4. Luonto suomalaisessa kirjallisuudessa ja genreteoriassa	21
3. 1940–50-lukujen vaihde: Dialogissa agraari tiedonhalu ja urbaani tiede	26
3.1. Sodanjälkeinen Suomi yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan näkökulmasta	26
3.2. <i>Havukka-ahon ajattelijan</i> kirjalliset traditiot	28
3.3. Konsta Pylkkänen: Agraari ihminen, tiedonhalu ja luonto	29
3.3.1. Yksilö, poikkeusyksilö ja yhteisö	30
3.3.2. Älykäs, suojeleva ja vapauttava luonto	31
3.3.3. Rajoittava korpi	34
3.4. Maisterit Ojasto ja Kronberg: Urbaani tiedeihminen ja luonto	36
3.4.1. Luontosuhde ja tiede	36
3.4.2. Maistereiden erämaa	37
3.4.3. Idylli ja voima	39
4. 1970–80-luvut: Ympäristötietoisuutta ja metsäpolitiikkaa	41
4.1 Ympäristöönsä herännyt Suomi yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan näkökulmasta	41
4.2. <i>Ympäristöministerin</i> ja <i>Puukansan tarinan</i> kirjalliset traditiot	43
4.3. <i>Ympäristöministeri</i> : Dialogissa nauru ja huoli	46
4.3.1. Veikko Huovisen ekologiaa	46
4.3.2. Ympäristöhuolelle nauraminen	48

4.3.3. Huoli ympäristöstä ja ihmisestä	52
4.4. <i>Puukansan tarina</i> : Dialogissa metsä ja talousmetsä	55
4.4.1. Metsä	55
4.4.2. Talousmetsä	59
5. Dialogien päälinjoja ja päätöksiä	63
5.1. Luonnon rajat	63
5.2. Säilyttää ja suojella	65
5.3. Lopuksi	70
Lähteet	75

1. JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani on kurkistus luonnon poliittisuuteen Veikko Huovisen kirjallisessa tuotannossa. Keskiössä ovat romaanit *Havukka-ahon ajattelija* ja *Puukansan tarina* sekä novellikokoelma *Ympäristöministeri*. Teoksia ei tarvitse lukea tarkasti ymmärtääkseen, että luonnolla on niissä merkittävä rooli ja että ne ammentavat siitä monin tavoin. Tämä on eräs keskeinen seikka, joka liittyy teokset kiinteäksi osaksi kirjailijan laajaa tuotantoa. Siksi minusta on tärkeää pohtia, mitä ne itse asiassa luonnosta sanovat.

Tässä luvussa esittelen ensin kirjailija Veikko Huovisen ja sitten määrittelen tutkimuskysymykseni ja aineistoni. Kerron tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä ja luon katsauksen eräisiin tutkielmani aihepiiriä käsitteleviin ja sivuaviin tutkimuksiin. Lopuksi kirjoitan auki tutkielmani sisällön pääkohdat.

1.1. Veikko Huovinen

Veikko Huovisen tuotanto on minulle monelta osin todella rakas. Se on luonnonläheistä, metsän ja maiseman estetiikkaan syventyvää. Ihmisten kuvaamisessa Huovinen on tarkkanäköinen ja joskus kiusallisen oikeassa. Pidän monista teoksista suorastaan huokuvasta havujen tuoksusta ja nauran niiden kuivakalle huumorille, vaikka ylitsevuotaviin röhönauruihin Huovinen ei teoksillaan pyrikään. Pikemminkin hän tuntuu tavoittelevan hykertelyä, naurahduksia ja nyökkäyksiä, jotka kertovat lukijan ymmärtäneen vitsin ja arvostavan kirjailijan havaintoja modernista yhteiskunnasta monenkirjavine ilmiöineen ja vieläkin kirjavampine silmätekevineen. En aina ole samaa mieltä Huovisen kanssa, mutta tämä ei lievennä kiintymystäni, päinvastoin. Minusta Huovisen teoksissa on usein kyse dialogista ja näkökulmilla ja mahdollisuuksilla leikkittelystä, ja näin ollen jokainen teos tuntuu olevan valmis avoimeen keskusteluun lukijansa kanssa. Tämä näkemys välittyy lukutavastani tutkielmani kohdalla.

Veikko Huovisesta on ilmestynyt kaksi elämäkertaa, joista tuoreempi, vuonna 2012 julkaistu Panu Rajalan *Hirnuinen humoristi* valottaa laajasti kirjailijan elämää sen loppuun asti, toisin kuin Arto Seppälän vastaava, ja sitoo sitä yhteen hänen tuotantonsa kanssa. Kirjailijaesittelyssä tukeudun siksi paljolti Rajalaan, mutta myöhemmin tässä tutkielmassa käyn enemmän dialogia

elämäkerran kanssa ja tuon esille erimielisyyteni hänen tekemistään Huovisen teoksia koskevista tulkinnoista. Mielestäni Rajala toisinaan turvautuu yksinkertaistuksiin hämmentävän keskeisissä seikoissa, mutta erityisesti kirjailijan elämää ja tuotannon päälinjoja käsitellessään lähde on aivan validi.

Veikko Johannes Huovinen syntyi Simossa 7.5.1927. Hänen ollessaan vasta viiden kuukauden ikäinen perhe muutti Sotkamoon, josta tuli hänen kotinsa ja jonne hän aina poissaollessaan kaipasi. (Rajala 2012: 16–17.) Huovisen lähisuku eli metsästä: hänen isänsä oli metsänhoitaja ja setänsä arvonimeltään metsäneuvos. Isän, äidin ja kolmen lapsen muodostaman perhekunnan toimeentulo oli kapeahko mutta varma. (Mts. 17–16.)

Huovinen muutti Helsinkiin vuonna 1948 ja aloitti opinnot yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa (Seppälä 1992: 64). Hän valmistui metsänhoitajaksi loppuvuodesta 1952, minkä jälkeen hän oli valmis jättämään kaupungin, jossa ei koskaan viihtynyt (mts. 107, Rajala 2012: 20). Huovinen aloitti kirjailijanuransa jo opiskeluaikanaan ja tutustui alan vaikuttajiin, mutta yhtään kirjailijaa hän ei silloin pääkaupungissa tuntenut eikä monta myöhemminkään (Seppälä 1992: 107). Hän kunnioitti kirjallista instituutiota, mutta kaupunkielämä amerikkalaisine musiikkikulttuureineen, raitiovaunuineen ja eriskummallisine rakennuksineen oudoksutti häntä; kiinnostavaa oli metsä, pihkantuoksu ja erämaiden asukkaat (Rajala 2012: 22–23). Niinpä Huovinen palasi Kainuuseen. Siellä hän jatkoi kirjoittamista ja teki metsänhoitajan töitä vuoteen 1957 asti (Seppälä 1992: 113, 138). Tämän jälkeen hänestä tuli vapaa kirjailija, joka tarkkaili maailmaa valppaasti etäisemmiltä rannoilta käsin (Rajala 2012: 206). Veikko Huovinen kuoli Sotkamossa 4.10.2009 (mts. 295).

Veikko Huovisen kirjailijanura kesti lähes 60 vuotta. Hänen esikoisensa, novellikokoelma *Hirri* ilmestyi vuonna 1950. Tuotanto päättyi tummiin sävyihin vuonna 2007, kun omaelämäkerrallinen *Pojan kuolema* julkaistiin. (Rajala 2012: 24, 292–293). Vuonna 2012 ilmestyi postuumisti kertomuskokoelma *Luonnonkierto*, johon on koottu hänen aiemmin julkaisemattomia tai eri lehdissä julkaistuja tekstejään viideltä vuosikymmeneltä. Kaiken kaikkiaan Huovinen kirjoitti noin 40 teosta, lähinnä romaaneja ja novellikokoelmia, joista jälkimmäisten tekstejä kutsutaan usein lyhyiksi erikoisiksi. Mukaan mahtuu myös muistelmateoksia, näytelmiä ja pamfletti. Lisäksi häneltä on julkaistu useita kokoomateoksia. (Ks. Rajala 2012.)

Panu Rajala (2012: 25) nimeää Huovisen tärkeimmiksi kirjallisiksi matkaansaattelijoiksi Pentti Haanpään ja Ilmari Kiannon. Rajalan mukaan hänen osakseen tavallaan tuli hoitaa kirjailijan virkaa Kainuussa Kiannon jälkeen (mp). Arto Seppälä (1975: 109–113) valottaa Haanpään ja Huovisen yhtäläisyyksiä. Hänen mukaansa ne ovat eksplisiittisimpiä *Hirriissä*, jossa ne tulevat esille lähinnä aihepiireissä ja miljöössä: “Kotiseudun ihmiskohtalot ja niihin olennaisesti vaikuttava tekijä, luonto, ovat kiinnostaneet kumpaakin” (mts. 109). Yhteistä heille on Seppälän mukaan luonnon kuvaamisen “väkevä maalauksellisuus” (mp). Samoin Haanpäästä muistuttavat Huovisen taaja kolmen pisteen käyttö ja muun muassa sanajärjestyksen ilmaisuvoimalla rakennettu tietynlainen jutustelevuus tekstin rytmissä (mp). Huovisen toisessa teoksessa, romaanissa *Havukka-ahon ajattelija* (1952), Haanpään selkeä esikuvallisuus karisee osaksi pois, mutta luonto säilyy sen ja monien myöhempien Huovisen teosten tapahtumien ja henkilöiden taustana ja suorastaan vahvana vaikuttajana, eikä pakinoitsevuus täysin katoa teksteistä koskaan. Toisin kuin Haanpää, Huovinen kätkee ajankuvaustaan ja kritiikkiään halki tuotantonsa joskus vahvankin fantasian naamion taakse. (Mts. 111–112.) Myöhemmin Huovinen laajensi lukemisensa piiriä kotimaisen kirjallisuuden ulkopuolelle niin, että hän sai vaikutteita maailmankirjallisuuden klassikoista. Esimerkiksi Nikolai Gogolia ja George Orwellia hän hyödynsi rakentaessaan läpi uransa pasifismin sävyttämää poliittista satiiria muun muassa teoksissa *Ihmisten puheet* (1955), *Rauhanpiippu* (1956), *Kuikka* (1963) (sekä muissa saman vuosikymmenen kokoelmissa), *Lampaansyöjät* (1970) ja *Veitikka* (1971). (Mts. 122–134, Rajala 2012: 189–204.)

Veikko Huovinen on suomalaisen kirjallisuuden kentässä profiloitunut luonnonläheiseksi humoristiksi, joka hyödyntää koko huumorin laajaa alaa: hän ”jutustelee ja iloitsee”, on ”äkkinäisen koominen”, kirjoittaa ”kovaa sarkasmia”, ”pistävää satiiria” ja ”monikasvoista groteskia” (Liukkonen 1997: 8). Viimeinen kertoo huumorin olevan käsittämättömän absurdia, sellaista, joka hulluudessaan järkyttää ja hymyilyttää samanaikaisesti. Osa siitä näyttäytyy lukijalle jopa vaivaannuttavana ja pakottaa kysymään, saako kiusallisilta tuntuville, uskomattomille ja poliittisesti epäkorrekteille kuvauksille ja käännekohtille lainkaan nauraa. Kaikki eivät ole aina osanneetkaan nauraa eivätkä ole saaneet tulkinnallista otetta hänen satiiristaan, vaan yleisö on ollut hämillään hänen huumorinsa edessä, pahoittanut mielensä ja kokenut tullessa petetyksi, kun suosikkikirjailija on yllättäen ryhtynyt pisteliääksi tai turhan originelliksi (esim. Lahtinen 2008: 43–45 *Ympäristöministeri*-kokoelmasta, Rajala 2012: 197–203 *Rasvamaksa*-kokoelmasta).

Huovisen tuotannon luonnonläheisyyteen vaikutti epäilemättä metsänhoitajan koulutus. Se toi hänen teksteihinsä metsänvihreitä sävyjä ja yhdessä syrjäisen kasvu- ja työympäristön kanssa antoi tiedostavan mutta rakastavan otteen luonnon kuvaamiseen. Hellien ja herkkien luontokuvausten käänköpuoli on harvakseltaan lähinnä tuotannon alkuvaiheissa esiin puskeva naiivius (Kononen 2012). Luonto on merkittävässä osassa teoksia näyttämö ja vaikutin, niin huumorin kuin lyyrisyydenkin alkulähde. Ihmisen suhde luontoon on koko Huovisen kirjallisen tuotannon läpäisevä teema (Lahtinen 2008: 33).

1.2. Tutkimuskysymysten määrittely ja aineiston rajaus

“Metsä on Huovisen valtakunta”, kirjoittaa Rajala mahtipontisesti ja nimittää kirjailijaa yksiselitteisesti luonnonkuvaajaksi (2012: 235, 295). Hänen on helppo todeta olevan ainakin jossain määrin oikeassa, sillä Huovinen aloitti kirjailijanuransa vihreillä ja metsäisillä aiheilla ja palasi niiden pariin uransa eri vaiheissa (ks. esim. Liukkonen 1997, Rajala 2012). Tällainen profiloituminen ja varsinkin laaja profiloiminen innostavat kysymään, millainen luonto Huovisen teoksista oikeastaan hahmottuu, siis mitä hän luontoa ja ihmisen suhdetta siihen kuvatessaan itse asiassa kuvaa ja millaisia mahdollisuuksia ja toimintamalleja ihmiselle tässä suhteessa annetaan. Jos metsä on Huovisen valtakunta, millainen tämä valtakunta on – millaisen hän siitä kirjoittaa?

Luonto on käsitteenä moniulotteinen ja tulkinnanvarainen. Yrjö Haila ja Ville Lähde huomauttavat luonnon ja luontoa koskevien käsitysten eli siitä tehtyjen tulkintojen, olevan kaksi eri asiaa (2003: 16). Markus Laineen ja Pekka Jokisen mukaan tulkintojen ja mahdollisuuksien moninaisuudessa piilee asioiden politisoitumisen perusta ja ehto (2001: 53). Tällöin niiden määrittelyssä ja niitä koskevissa toimintatavoissa joudutaan tekemään valintoja. Politisoituminen liittyy tilanteeseen, jossa vallitseva asiantila tai toimintatapa kyseenalaistetaan, toisin sanoen jotakin halutaan määritellä uudelleen – tai yhtä lailla jonkin halutaan pysyvän ennallaan (mp, Rossi 2010: 263). Luonnosta on tullut yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme poliittinen kysymys, jonka suhteen yksilöt ja yhteisöt ovat joutuneet ja joutuvat tekemään valintoja tietyin perustein. Haila ja Lähde puhuvatkin nimenomaan luonnon poliittisuudesta ja luonnon politiikasta (2003: 7–36).

Pro gradu -tutkielmani pääkysymys koskee juuri tätä. Kysyn, millaista luonnon politiikkaa

eräissä eri aikoina kirjoitetuissa ja eri lajeja edustavissa Veikko Huovisen teoksissa tehdään. Tavoitteenani on selvittää, millä tavoin hänen teoksensa ottavat kantaa kysymyksiin luonnosta. Käsittelyssä kiinnitän ensinnäkin huomiota aineistoni teoksissa risteäviin ja keskusteleviin sekä niiden kokonaisuuksina välittämiin luontokäsityksiin. Toiseksi taustoitan ja täydennän analyysiani sitomalla teokset syntykonteksteihinsa siten, että tarkastelen niitä suhteessa niiden edustamiin kirjallisiin perinteisiin sekä kulloinkin esillä olleisiin yhteiskunta- ja ympäristöpoliittisiin keskustelunaiheisiin ja pohdin, millaisia puheenvuoroja luonnosta teokset konteksteissaan ovat. Kolmanneksi tarkastelen teosten luontokäsityksiä lähemmin ja tutkin, millaisista osatekijöistä ne muodostuvat. Haluan tutkimuskysymyksiäni kautta selvittää myös, muuttuuko Huovisen teosten välittämä luontokäsitys hänen kirjailijanuransa edetessä. Yleisellä tasolla kyse on kirjailijan kommunikaatiosuhteesta aikaansa sekä fiktion roolista ympäristökeskustelussa ja luontoa koskevien käsitysten muotoilijana, sillä fiktion osallistumisen keinot poikkeavat muiden tekstityyppien keinoista, esimerkiksi uutisista, dokumenteista, raporteista ja pamfleteista.

Tutkimuskysymykseni Huovisen kirjallisen tuotannon tekemästä luonnon politiikasta on relevantti, sillä hänen teoksensa ovat miltei 1950-luvulta lähtien osallistuneet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja onnistuneet herättämään sitä (Lahtinen 2008: 34). Huovisen tuotanto kehottaa lukijaa katsomaan ympärilleen hyvin monessa mielessä. Ympäristöön ja luontoon liittyviä näkökulmia Huovisen teokset nostavat esille jo paljon ennen ympäristöherätyksen ja ekokriittisen tutkimuksen nousua, ja kirjailijana hän jatkaa osallistumista tähänkin keskusteluun läpi ympäristöherätyksen ja sen jälkimaininkien. Haluan ymmärtää, millaista tämä osallistuminen on ympäristökeskustelun kohdalla ollut. Taustalla on haluni pohtia, miten ja millaiset seikat ja kulttuurin tuotteet vaikuttavat käsityksiimme luonnosta ja millaisia seurauksia sillä voi olla toimintaamme yksilöinä ja yhteisönä. Tämän vuoksi on mielestäni tärkeää tarkastella myös fiktion luomia kuvia luonnosta. Erityisen tärkeää on pohtia juuri Veikko Huovisen kirjallisen tuotannon luontoa siksi, että hänen maineensa jonkinlaisena vihreänä kirjailijana on varsin yleisesti hyväksytty, kuten Panu Rajalan ”Metsä on Huovisen valtakunta” -kannanotostakin voidaan päätellä. Luonnon käsite on helppo ottaa annettuna, itsestäänselvyytenä. Jos taas hyväksytään ajatus siitä, että luonto ja käsitykset luonnosta ovat kaksi eri asiaa ja ymmärretään luonnon olevan mitä suurimmassa määrin poliittinen kysymys, tällainen ”vihersokeus” ei käy.

Pro gradu -tutkielmani varsinainen aineisto koostuu kolmesta teoksesta: romaanista *Havukka-*

ahon ajattelija (1952), kertomuskokoelmasta *Ympäristöministeri* (1982) ja romaanista *Puukansan tarina* (1984). Vertailuaineistonani käytän muuta Huovisen tuotantoa soveltuvien osin, myös esimerkiksi ei-fiktiivistä, omaäänistä pamflettia *Tapion tarhat* (1969) sikäli, kun se on mahdollista. Lisäksi viittaan muuhun tähän yhteyteen soveltuvaan, omalla tavallaan luonnon merkityksiä vahvasti rakentavaan ja/tai yhteiskunta- ja ympäristöpoliittisia kannanottoja esille tuovaan suomalaiseen aikalaiskirjallisuuteen tai perinteisiin vaikuttaneisiin, vanhempiin teoksiin.

Varsinaisen aineistoni laajuus on noin 550 sivua, mikä on pro gradu -tutkielmaa ajatellen riittävä. Teokset edustavat Huovisen tuotannon erilaisia puolia ja niissä on suuria eroja, mutta toisaalta niissä on myös paljon samankaltaisuuksia. Luontoa voisi tutkia monissa muissakin Huovisen teoksissa, mutta valitsin nämä teokset ensinnäkin niiden keskinäisten erojen, toiseksi niiden kuvaamien ja kommentoimien aikojen ja ilmiöiden erojen ja toisaalta ilmeisten yhtäläisyyksien ja kolmanneksi niiden tunnettuuden vuoksi. *Havukka-ahon ajattelija* ilmestyi 30 vuotta kahta muuta teosta aikaisemmin ja asettui hyvin erityyppiseen yhteiskuntaan ja erilaiseen ympäristöpoliittiseen kontekstiin. Sen ajankuva on syntykontekstinsa mukainen. Myös *Ympäristöministeri*-kokoelman novellien ajankuva vastaa suurimmaksi osaksi syntykontekstiaan ja kommentoi siksi ja siitä käsin yhteenottoja luonnonsuojelun ja teknokratian välillä, kuten Huovinen itse aikaa kuvaa (YM: 179). Kokoelma on satiiri. *Puukansan tarinan* kuvaama aika taas on hyvin pitkä, reilut 100 vuotta, mutta se asettuu yhtä lailla syntykontekstilleen tyypilliseen ympäristö- ja erityisesti metsäpoliittiseen keskusteluun. Rajala kutsuu teosta luonnontieteelliseksi dokumenttiromaaniksi (Rajala 2012: 245). Päästäkseni paremmin käsiksi mahdollisiin muutoksiin Huovisen luontoajattelussa ja hänen teostensa välittämässä luontokäsityksissä sekä niiden taustoihin käytän apuna vertailuaineistoani.

1.3. Teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus

Tutkielmani sijoittuu ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kehyksiin. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki (2008: 7) nimeävät tutkimussuuntauksen kantavaksi ideaksi kirjallisuuden ympäristöllisten merkitysten tutkimisen. Sovellan tutkielmassani myös ympäristöpolitiikan piiriin kuuluvia näkökulmia sekä narratologisia käsitteitä tarpeen mukaan. Ympäristöpolitiikka (tai yhteiskuntapolitiikka) on mukana teksti–konteksti-tyyppisen lähestymistavan kautta, ja sen

vuoksi otan metodologiassa huomioon myös kirjailijan kommunikaatiosuhteen aikaansa. Narratologia taas on olennaista, koska fiktion tavat puhua luonnosta ja määritellä sitä ovat sillä tavalla erityisiä, että niiden löytämiseen ja analysoimiseen tarvitaan täsmällistä, erikoistunutta käsitteistöä. Otan huomioon myös genreteorian ja kirjallisuushistoriallisen näkökulman, koska Veikko Huovisen teokset ovat osa suomalaisen kirjallisuuden metsäistä perinnettä ja ammentavat siitä. Monet niistä sijoittuvat nähdäkseni luontokirjallisuuden tai eräkirjallisuuden alueille sikäli, kun täsmällisiä rajauksia on mahdollista tehdä. Huovisen tuotannolle on ominaista, että ajoittain tällaisia genrejä ja lajeja parodioidaan tai käännetään jollakin tavalla pääläelleen.

Veikko Huovisen tuotantoa on tutkittu jonkin verran. Kuten tuli ilmi, kirjailijasta on ilmestynyt kaksi elämäkertaa, Arto Seppälän *Ajatus on hiirihaukka* (1992/1975) ja Panu Rajalan *Hirvuinen humoristi* (2012). Tero Liukkonen tarjoaa ”tulkitsevan kokonaisesityksen Huovisen kaunokirjallisesta kerronnasta” 1950-luvulta vuoteen 1995 teoksessa *Veikko Huovinen. Kertoja, veitikka, toisinajattelija* (Liukkonen 1997). Huovisen ja Arto Paasilinnan kirjallisesta liikuskelusta huumorin ja satiirin rajamailla kirjoittaa H.K. Riikonen (2012: 330–355) teoksessa *Satiiri Suomessa*. Hän tuo esille heidän satiirinsa laajuuden ja monipuolisuuden ja osoittaa, että heidän suosionsa valossa “suomalaisella lukijalla on kykyä ymmärtää satiiria, kykyä nauraa poliitikoille, kunnanisille, kirkolle, jopa uskonnolle ja urheilullekin sekä kaikenlaisille hupsuuksille”. Toni Lahtisen artikkeli *Eko, heko. Saako ympäristöhuolelle nauraa?* on harvoja löytämiäni ekokriittisiä huovisluentoja. Siinä Lahtinen tarkastelee eräitä *Ympäristöministeri-*kertomuskokoelman novelleja ja pohtii samalla ekokriittistä tutkimusta suhteessa kaunokirjallisen tekstin monimerkityksisyyteen. (Lahtinen 2008: 30–49.) Toinen tutkimuskehukseen asettuva artikkeli on Janna Kantolan *Hanhikorppikotkia ja ronttosauruksia. Eläinten osa Veikko Huovisen tuotannossa*. Hän esittää, että Huovinen ensinnäkin painottaa teoksissaan eläinten hyvää kohtelua ja toiseksi antaa niille satiireissaan roolin totuuden kertojina ja näin kyseenalaistaa ihmisten ja eläinten kirjallisuudessa muuten suositut rinnastukset (Kantola 2013: 225–241).

Ekokriittistä tutkimusta on Suomessa toistaiseksi ilmestynyt melko vähän. Ekokriittisiä artikkeleita on kootusti julkaistu antologiassa *Äänekäs kevät* (2008). Samoin antologian *Tapion tarhoista turkistarhoille* (2011) artikkeleissa luetaan suomalaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta ekokriittisen tutkimuskehysten sisällä. Niin ikään eräät Markku Lehtimäen artikkelit asettuvat ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kehyksiin (ks. esim. Lehtimäki 2013). Suomalaisista

kirjallisuuden tutkijoista ainakin Markku Varis (*Ikävä erätön ilta*, 2003), Pentti Sillanpää (*Aatos, eetos ja paatos*, 2006), Kukku Melkas (*Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*, 2006), Soile Ratavaara-Peltomaa (*"Metsä vie mukanaan". Ylälappilainen erämaa inarilaiskirjailija Martti Peltomaan kertomana*, 2013) ja Toni Lahtinen (*Maan höyryävässä sylissä. Luonto, ihminen ja yhteiskunta Timo K. Mukan tuotannossa*, 2013) kuuntelevat väitöskirjoissaan ekokriittisiäkin ääniä. Niin tekee myös Teuvo Niemelä väitöskirjassaan *Quo vadis Homo sapiens?* (2012), vaikka tutkimus sijoittuu yhteiskuntatieteellisen ympäristöntutkimuksen kenttään (mts. 25).

Suomalaisen kirjallisuuden luonnonläheisyyteen ylipäättään on tutkimuksessa kiinnitetty jonkin verran huomiota. Jo mainitsemani Markku Varis (2003) kirjoittaa suomalaisesta eräkirjallisuudesta, ja teoksessaan hän avaa hiukan myös eräitä Veikko Huovisen eränovelleja, joista keskeisimmät on koottu yhteen niteeseen, teokseen *Pylkkäs-Konsta mehtäämässä ja muita erätarinoita* (1975) (mts. 22, 266-267). Koomisemmaksi Huovinen yltyy erätarinoissaan Variksen mukaan (mts. 269) joidenkin *Ympäristöministerin* novellien yhteydessä. *Havukka-ahon ajattelijaa* ja *Puukansan tarinaa* Varis ei mainitse. Pertti Lassila tutkii luontoa suomalaisessa kirjallisuudessa yleensä ja erityisesti sen romanttisessa perinteessä (ks. Lassila 2011). Hänkään ei kuitenkaan mainitse Huovista, sillä hänen teoksessaan *Metsän autuus* (2011) tarkastelemansa ajanjakso päättyy hieman ennen Huovisen kirjailijanuran alkua. Myös Kai Laitinen kirjoittaa metsistä kotoisin olevasta kirjallisuudestamme (ks. esim. Laitinen 1984).

1.4. Tutkielman eteneminen

Pro gradu -tutkielmani ensimmäinen luku on johdanto, jossa kerron hiukan omasta suhteestani Veikko Huovisen kirjalliseen tuotantoon sekä esittelen lyhyesti hänen pitkää kirjailijanuraansa siltä osin, kuin se tutkielmani kannalta on olennaista. Seuraavaksi esittelen tutkimukseni pääkysymyksen ja osakysymykset, joiden kautta lähestyn aineistoani. Valotan hieman motiivejani tehdä ekokriittistä tutkimusta ja nimenomaan ekokriittistä tutkimusta Veikko Huovisen teoksista. Lisäksi rajaan aineistoni ja kerron, miksi olen valinnut tällaisen aineiston. Lopuksi luen lyhyen silmäyksen tutkielmani kannalta relevanttiin, aiemmin tehtyyn tutkimukseen sekä kerron tutkielmani etenemisestä.

Toisessa luvussa tuon esille tutkielmani teoreettiset lähtökohdat. Esittelen aineistoni nyt

yksityiskohtaisemmin ja kerron, mikä valitsemissani teoksissa on erityistä ja tässä yhteydessä tarkastelemisen kannalta tärkeää. Toiseksi kerron tutkimusmenetelmästäni ja eksplikoin lukutapani. Samalla pohdin kirjailijan kommunikaatiosuhdetta aikaansa. Kolmanneksi esittelen tutkielmassani käyttämäni ekokriittisen ja ympäristöpoliittisen käsitteistön yrittäen rakentaa käsitteiden välille hierarkian. Neljänneksi valotan luonnon roolia suomalaisessa kirjallisuudessa sekä tarkastelen sitä genreteorian kannalta yrittäen selvittää, millainen perinne tai millaisia perinteitä Huovisella on takanaan, millaisiin raameihin hänen tuotantonsa on mahdollista asettaa ja millainen on hänen suhteensa aikaansa.

Kolmas luku on tutkielmani ensimmäinen analyysiluku. Siinä perehdyn ajallisen kontekstin osalta 1940–50-lukujen vaihteeseen, jolloin lähemmin tarkasteleman teos on *Havukka-ahon ajattelija*. Luku alkaa ajan yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan kuvauksella ja teoksen kirjallisten traditioiden avaamisella, jotta vaikutelma kaunokirjallisen teoksen sitomisesta kontekstiinsa ja sen tarkastelemisesta puheenvuorona olisi selkeämpi. Neljännessä luvussa keskityn 1970–80-lukuihin ja tarkastelen pääasiassa teoksia *Ympäristöministeri* ja *Puukansan tarina*, molempia kuitenkin omissa alaluvuissaan niiden suurien erojen vuoksi. Myös tämä luku alkaa ajan yhteiskunta- ja ympäristöpoliittisten keskustelunaiheiden esittelyllä ja teosten kirjallisten traditioiden pohtimisella. Molemmissa luvuissa tarkastelen teoksia ja muuta Huovisen tuotantoa ensinnäkin sen dialogin kautta, jota ne käyvät kontekstinsa kanssa, ja toiseksi niiden dialogien kautta, joita teoksista itsestään voi hahmottaa.

Viides luku on synteesimäinen, koska tarkastelen siinä aineistoni teoksia kokonaisuuksina yksittäin ja yhdessä. Kerron, millaisia päälinjoja niissä esiintyvistä dialogeista on mahdollista hahmottaa ja millaisia reunaehtoja niissä asetetaan luonnolle sekä ihmisen ja luonnon suhteelle. Tästä muodostuu poliittisia puheenvuoroja luonnosta. Viimeisessä alaluvussa kokoan vielä johtopäätökseni yhteen ja reflektoin tutkimusprosessia.

2. TUTKIELMAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tämä luku sisältää pro gradu -tutkielmani teoreettisten lähtökohtien esittelyn. Vaikka esittelin varsinaisen aineistoni lyhyesti jo aiemmin, kuvaan sen nyt tarkemmin ja erittelen jo hiukan teosten dialogisuutta kertoakseni, mikä minua aineistossa kiinnostaa. Tutkimusmenetelmän ja aineiston lukutavan esittelyssä kerron ensin lähiluvusta menetelmänä ja sitten siitä, mitä se ja ekologinen lukutapa tämän tutkielman kohdalla tarkoittavat. Avaan myös dialogien kautta lukemisen ja representaation merkitystä tutkielmassani sen kannalta, mitä on tarkastella kirjallisuutta politiikkana. Jatkan ekokriittisen tutkimuskentän historian ja nykytilan kuvaamiseen, ympäristöpolitiikan asemaan sen rinnalla tässä tutkielmassa ja käyttämieni käsitteiden *luonto*, *ympäristö*, *luontokäsitys* sekä *luontosuhde* määrittelyyn. Viimeiseksi käsitteelen luonnon merkittävää roolia suomalaisen kirjallisuuden traditiossa ja pohdin sitä genreteorian valossa. Tällöin kysymys on siitä, mikä on suomalaisen kirjallisuuden luonnonläheisen ja metsäisen tradition jatkamista ja mikä genreytymistä, joka osaltaan loisi tiettyjä odotuksia ja ohjaisi teoksista, tässä tapauksessa niiden luonnosta, tehtyjä tulkintoja.

2.1. Aineiston kuvaus

Tutkielmani pääasialliseksi aineistoksi valikoituneista teoksista varhaisin on vuonna 1952 ilmestynyt romaani *Havukka-ahon ajattelija* (viitteissä myöhemmin HA). Romaani on toinen Huoviselta ilmestynyt teos, ja tyyllillisesti sekä joidenkin henkilöidensä osalta se ammentaa edeltäjästään, novellikokoelma *Hirristä*. Romaanin myötä Huovinen juurtui julkisuuteen, ja nykyäänkin se on tunnetuimpia ellei jopa tunnetuin Huovisen teoksista; metsäntuoksu, salojen pihkaiset ukot ja siniset ajatukset ovat jääneet monelle mieleen (ks. Seppälä 1992, Rajala 2012). Ajallisesti kertomus sijoittuu sodanjälkeiseen aikaan noin 1940–50-lukujen taitteeseen, jolloin Suomi oli vielä maa- ja metsätalousvaltainen yhteiskunta (Karisto, Takala & Haapola 1997: 60).

Romaani kuvaa protagonistin Konsta Pylkkäsen Kainuun kauniissa kesässä elämää arkea metsurin työnsä ja syvällisten, maailman tilaa, ihmistä ja luontoa koskevien pohdintojensa parissa. Ajatuksista lennokkaampia, luovimpia ja miellyttävimpiä Konsta kutsuu sinisiksi. Tarinan edetessä Konsta lähtee matkalle, jonka määränpäänä on Lentua ja houkuttimena saada työskennellä kahdelle helsinkiläiselle luonnontukijalle, Matti Ojastolle ja Putte Kronbergille,

jotka ovat maistereita ja keräävät aineistoa väitöskirjojaan varten mutta joita Konsta akateemista maailmaa heikosti tuntevana kutsu “lissenseiksi”. Konsta auttaa maistereita tutkimustyössä muun muassa toimimalla oppaana, ampumalla näille lintuja ja laittamalla ruokaa. Työnsä ohessa hän pääsee kurkistamaan mikroskooppiin, vaikkakin salaa, kyselemään miehiltä kaikenlaista ja keskustelemaan heidän kanssaan, mikä onkin hänelle suuri ilo ja nautinto. Yhdentekevää se ei ole myöskään Ojastolle ja Kronbergille, joka eräänkin keskustelun päätteeksi on “sisimmässään huvittunut, utelias ja hämmästynyt”, sillä “Konsta Pylkkänen tarjoili hänelle savustettuja ajatuksia merkillisessä kastikkeessa” (HA, 156). Tarinan lopussa on tullut syksy, ja Konsta saattaa työnantajansa ja ystävänsä asemalle, josta maisterit lähtevät kolistelemaan junan kyydissä takaisin Helsinkiin laukut ja mielet pullollaan näytteitä ja havaintoja erämaasta.

Konsta Pylkkäsen ja helsinkiläisten maistereiden kohdatessa syntyy dialogia hahmojen ja heidän edustamiensa taustojen ja sisäisten maailmojen, Konstan agraarin mutta pohjattoman tiedonhalun sävyttämän ja maistereiden urbaanin mutta luonnosta kiinnostuneen välille. Kohtaamiset eivät aina suju lukijan näkökulmasta täysin ongelmitta varsinkaan silloin, kun mukana on muita agraaria taustaa edustavia hahmoja, eivätkä henkilöt välttämättä ymmärrä toistensa toimintatapoja. Kuten Tero Liukkonen (1997: 24) kirjoittaa, “keskeistä on kansan ja sivistyneistön ristiriita”. Avoimilta konflikteilta tosin vältytään, ja tarinan sävy on muutenkin kohtalaisen seesteinen ja kepeä. Kertomus etenee yksittäisiä takaumia lukuun ottamatta kronologisesti ja on juoneltaan yksinkertainen. Muita melko keskeisiä henkilöahmoja teoksessa ovat Havukan tilaa pitävä ja Konstan majoittava pariskunta Anselmi ja Iita ja heidän poikansa Nikke sekä Lentualla asuva Konstan vanha ystävä Mooses Pessi vaimoineen. Lisäksi keskellä pimeintä korpea asuu mystinen Kuoliaaksinaurattajaksi kutsuttu mies tyttärensä kanssa.

Ilmestymisjärjestyksessä seuraava tutkielmani aineiston teos on novellikokoelma *Ympäristöministeri* (viitteissä myöhemmin YM), joka julkaistiin vuonna 1982. Kokoelman alaotsikko on *Ekotarinoita*, joka kuvaakin novellien sisältöä suurimmaksi osaksi erittäin hyvin. Alkulehdiltä löytyy myös lukuohje, jollaiseksi Toni Lahtinenkin katkelmaa kutsuu (2008: 34), sitaatti vuonna 1951 ilmestyneestä Nykysuomen sanakirjasta: “*Ekologia* oppi elollisten olentojen mukautumisesta luonnolliseen ympäristöönsä” (YM). Monelta osin kokoelma on satiiri. Siinä Huovinen marssittaa esiin suuren joukon toistaan eksentrisempiä ja huvittavammin nimettyjä henkilöahmoja. Kokoelman kenties mieleenpainuvimpia hahmoja

ovat tulisieluinainen peruskoulun opettaja Edgar Jupikki, ammattihuolehtija Frans Moikipää ja tarkemmin nimeämätön, uutukaista työkenttäänsä ja -paikkaansa hämmästelevä ympäristöministeri. Novellien välillä on suuria eroja ja ristiriitajakin: osa on todella vahvaa, osoittelevaa satiiria, joka ei välttämättä niinkään naurata, osa on leikitteleviä, pakinoivia ja sävyiltään kevyempiä, osa taas hämmentävänkin omaäänisiä ja vakavia.

Ajallisesti kertomukset sijoittuvat 1900-luvulle, varhaisin 1930-luvulle ja myöhäisimmät 1980-luvulle, mutta tarkasti kaikkien novellien kuvaamaa aikaa ei ole mahdollista määrittää. Monessa tapauksessa kommentoidaan kuitenkin 1970–80-luvun tapahtumia, yhteiskunnallisia keskustelunaiheita ja ilmapiiriä. Myös Huovinen itse sitoo kokoelman kommentoimaan tiettyä aikaa liitteeksi sijoittamallaan omaäänisellä tekstillä *Metsissä möyritään*, josta käsin kokoelman kertomuksia niin ikään voi hyvin tarkastella (YM, 179–185). Aiheina ovat rauhanaatteen monet kasvot, ympäristöhuolet ja ihmisen suhde luontoon, joita Huovinen käsittelee useasta eri näkökulmasta. Keskiössä on keskustelu siitä, mikä on ihmisen paikka luonnossa ja hänen moninaisessa ympäristössään, mitä tulee ja mitä saa tehdä sopeutuakseen. Ajankohtaisuudessaan teos näyttäytyy dialogina ympäristöhuolesta ja pohtii sitä, mistä tulee ja kannattaa olla huolissaan ja mistä ei. Kaikki novellit yhden kertomuksen eräitä osia lukuun ottamatta sijoittuvat Suomeen, minkä voi päätellä muun muassa nimistöstä ja miljöön kuvauksesta silloinkin, kun tapahtumapaikkaa ei ole selkeästi kerrottu. Siitä huolimatta osa tarkoista tapahtumapaikoista on kuvitteellisia tai tarkoituksella häivytetty, kuten esimerkiksi novellissa *Pelko pois*, jonka tapahtumapaikka on ydinjätteiden loppusijoituspaikan äärellä X:n kunnassa syvällä Saakelinvuoren uumenissa (YM, 131–140). Koska satiirille tyypillisesti kokoelma kommentoi yhteiskunnallista tilannetta, on tärkeää, että lukija tässä tapauksessa ymmärtää novellien kuvaavan juuri Suomea tavalla tai toisella (Kivistö 2012: 13).

Myöhäisin varsinaisen aineistoni teoksista on romaani *Puukansan tarina* (viitteissä myöhemmin PT), joka ilmestyi vuonna 1984. Romaani kuvaa reilun sadan vuoden ajanjaksoa alkaen 1700–1800-lukujen vaihteesta ja päättyen 1920-luvulle. Tapahtumat saavat alkunsa, kun nimeämättömäksi jäävä kuolemansairas mies lähtee yksinäisestä erämaamökistään metsän suojiin odottamaan loppuaan. Kesän aurinko on hellinyt seutua, ja maasto on rutikuiva. Miehen nuotio pääsee leviämään ja yltyy massiiviseksi metsäpaloksi, jonka seurauksena kuolee paitsi mies itse myös kymmeniä neliökilometrejä ikimetsää eläinasukkeineen. Loppu on kuitenkin tässä tapauksessa alku, sillä luonnontieteellinen dokumenttiromaani kuvaa tarkasti uuden metsän kasvua, kasviston ja eläimistön asettumista, kuolemia ja muutoksia aina puuston

kliimaksivaiheeseen asti. Aluksi monet hyönteiset haistavat uuden mahdollisuuden, kuolevan puun käyttämisen ravinnoksi. Seuraavana keväänä tuuli kuljettaa jo männynsiemeniä paloalueen reunamilta. Vuodenajat vaihtuvat ja vuodet kuluvat. Kasvu on hidasta mutta jatkuvaa, muutokset eivät useinkaan tapahdu silmänräpäyksessä. Romanin protagonistiksi nousee eräs mänty, kaunis vahva ja kartiolatvainen, oikea malliylsilö.

Ihmisiä tarinassa ei esiinny kovinkaan montaa, ja heidän käyntinsä kuvatulla palomaalla jäävät lyhyiksi. Merkittävin käynti ajoittuu 1920-luvulle, jolloin taiteilijasieluinainen metsähallituksen avustava metsänhoitaja Adiel Sukeva saapuu paikallisten oppaidensa ja työtovereidensa kanssa alueelle. Puuhuutokauppaan pitäisi saada materiaalia, ja näin ollen osalla paloalueen puista olisi tapaaminen kirveen kanssa. Metsänhoitaja suorittaa leimaukset arvoihinsa tukeutuen. Hän arvostaa kauneutta ja vahvaa metsää, eikä ole niin kovakätinen kuin virkamiehet toivoisivat. Tähän näkyyn kertomus päättyy. Kertomus etenee kronologisesti ja on juonellisesti yksinkertainen. Kuvattavaa on kuitenkin paljon, ja kerronta vuorotteleekin erilaisten zoomausten ja panoraamojen välillä sekä tekstin ja tarinan ajan suhteen vaihteluilla (Rimmon-Kenan 1991: 99–100, Chatman 1978: 68–84). Huomionarvoista on, että kertomuksessa kasvaa paitsi metsää myös talousmetsää. Koen, että näin ollen teoksen dialogisuus pohjautuu metsän ja talousmetsän tarkastelemiseen ja niiden perustelemiseen, sen luonnon tutkimiseen, jonka varoja ihmisen on tarkoitus hyödyntää.

2.2. Tutkimusmenetelmä ja aineiston lukutapa

Pro gradu -tutkielmani tutkimusmenetelmänä käytän lähilukua. Jyrki Pöysän (2010: 331) mukaan lähiluku viittasi ennen pelkästään kirjallisuudentutkimuksen uskriittiseen koulukuntaan, mutta sittemmin sen merkitys on väljentynyt huomattavasti. Nykyään sen voidaan katsoa tarkoittavan “kaikkea huolellista ja ymmärtävää teoksen tulkintaa” (mp). Lähiluku on elävä metodi. Sen tekstianalyysi on “avoin, jatkuvasti täydentyvä kokoelma hyväksi koettuja käsitteitä ja tarkastelutasoja, joiden kohteena on konkreettisten tekstien erittely”. Näin ollen tutkija saa suhteellisen vapaasti hyödyntää vain relevanteimpia käsitteitä ja näkökulmia. (Mts. 335.) Uskriittikkiin kuulunut ja tavallaan lähiluvun perusteleva mutta kirjallisuuden nykyteorian kannalta ongelmallinen teosautonomian käsitekin on Pöysän mukaan siirtynyt metodisten keskustelujen marginaaliin; vain “sisäisen evidenssin” eli teoksesta välittömästi ilmenevän huomioiminen analyysissa katsotaan nykyisin verrattain

yksipuoliseksi lähestymistavaksi (mts. 336). Itse näen, että myös teoksen “ulkoisella evidenssillä”, joksi W.K. Wimsatt ja Monroe C. Beardsley Pöysän mukaan nimittävät vaikkapa tekijän elämää tai – esimerkiksi tämän tutkielman tapauksessa – yhteiskunnallista kontekstia, voi olla teoksen tulkinnassa tärkeä rooli, eikä sen tarvitse olla ristiriidassa lähiluvun menetelmän kanssa (ks. Pöysä 2010: 336).

Yksi lähiluvun perillisistä lienee ekokriittisen tutkimuksen tekemisen tapa, Garrardin (2004: 5) muotoilema ekologinen lukutaito. Lahtinen ja Lehtimäki (2008: 15) katsovat sen viittaavan tekstin luontokuvausten ja tekstissä luonnolle annettujen merkitysten erittelemiseen ja analysointiin. Tällaisiin seikkoihin kiinnitän huomiota myös tämän tutkielman kohdalla, ja nämä havainnot ovat analyysini perusta. Koska yksityiskohtaisia ohjeita mainitun kaltaiseen luonnon lukemiseen ei kuitenkaan ole, tarkempi fokus ilmenee konkreettisiksi työvälineiksi valitsemistani käsitteistä. Luen aineistoani siis ensinnäkin valitsemani käsitteistön läpi, jotta tutkielman kannalta relevantit seikat paljastuisivat ja tärkeät havainnot olisivat helposti jäseneltävissä.

Toiseksi luen teoksia dialogien kautta. Tämän tyyppistä lukutapaa käyttää myös Elina Arminen (2009) tutkiessaan Timo K. Mukan myöhäistuotannon suhdetta yhteiskunnallis-kulttuuriseen keskusteluun. Yhtäältä dialogien kautta lukeminen näyttää minunkin tutkielmassani teosten ajalliseen kontekstiin syventymisenä. Pertti Karkaman (1998: 79) mukaan konteksti on dialoginen prosessi, jonka rakentumiseen osallistuvat lukemattomat osat ja elämät, yhtä lailla yhteiskunnalliset, kulttuuriset kuin vaikka kirjalliset diskurssit. Tässä dialogissa myös yksittäisellä kaunokirjallisella teoksella on roolinsa, se on puheenvuoro keskustelussa, joka on käynnissä jatkuvasti. Nyt kirjoitettavaa, julkaistavaa ja keskusteluun osallistuvaa teosta luetaan myöhemmin silloin eletävän ajan kontekstissa. Tällöin teos nousee puheenvuoroksi yhä uudelleen ja uudelleen mutta erilaisessa kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa dialogissa, jolloin sen merkitys väistämättä muuttuu. Näin ollen konteksti ei ole pelkästään tausta, johon kirjallisuus suhteutetaan tai joka määrää teosten ominaisuuksia, vaan kirjallisuus muovaa kontekstia samoin kuin konteksti kirjallisuutta. (Mp.)

Elina Arminen (2009) näkee Timo K. Mukan teokset puheenvuoroina kulttuurisessa dialogissa. Tässäkin tutkielmassa etsitään vastausta kysymykseen siitä, millaisia puheenvuoroja luonnon poliittisuudesta pääasiallisen aineiston teokset konteksteissaan ovat sekä tarkastellaan sitä, millaisia muutoksia Veikko Huovisen koko tuotannossa on siltä osin tapahtunut. Ymmärrän,

että tulokulmani Huovisen tuotantoon on erilainen kuin se olisi ollut teosten ilmestymisajankohtina ja että tämä vaikuttaa siihen, millaisina ne näen. Tätä ei tietenkään voi välttää, mutta tutkielmani kannalta keskeisissä kysymyksissä pitäydyn mahdollisuuksien mukaan siinä dialogissa, joka oli käynnissä teosten ilmestyessä.

Pertti Karkaman (1991: 65) mukaan on kuitenkin liian mekaanista ajatella niin, että kaunokirjallinen teos heijastaisi objektiivista todellisuutta. Hän sanoo, ettei tällainen ajatus edes eri tavoin pehmenettynä “tee oikeutta taiteellisen toiminnan erityislaadulle” (mts. 66). Ei siis voida ajatella, että vastaavuuksien etsintä todellisuuden ja teoksen väliltä riittää, vaan on ymmärrettävä, että “teokset heijastavat maailmaa ja sen [kirjailijalle] asettamia tehtäviä siinä määrin kuin maailma ilmenee toiminnan motiiveissa, tavoitteissa ja niitä toteuttavissa keinoissa. Sanataide heijastaa maailmaa siltä osin kuin se tyydyttää tiettyjä, ilmeisestikin etupäässä esteettisiä tarpeita”. (Mp.) Teoksen dialogisuutta on siis tarkasteltava toisaalta myös siinä esiintyvän sellaisen dialogisuuden kannalta, jolla on esteettisiä tarpeita, siis niitä tapoja, joilla se itsessään rakentaa dialogia.

Elina Armisen (2009: 57) mukaan Mihail Bahtinille romaani on dialogisin kirjallisuuden muoto. Näin on siksi, että Bahtinin mielestä romaanikirjailija hyväksyy teokseensa monia eri ääniä ja puhe- ja kirjakielen koko kirjavuuden. Esimerkiksi runoudessa on toisin, sillä runoilija pelkistää kieltä niin, että sanojen ja muotojen yhteys moniin konteksteihin ja tarkoitteiden kerroksiin katoaa ja tuloksena on yksi näkökulma. (Bahtin 1979: 117–118.) Romaanissa ei tätä tavoitella, vaan dialogi on mahdollista ja mahdollisuus, eri maailmankäsityksien rinnakkaiselo (mts. 112). Tällöin Armisen tulkinnan mukaan “merkitykset syntyvät erilaisten näkökulmien kohtaamisesta” (Arminen 2009: 58). Bahtin näkee siis kielen kaiken dialogisuuden alkulähteenä. Dialogia esiintyy romaanissa itsessään eri kielten, äänien ja tajuntojen välillä, mutta yhtä lailla kielet sitovat teoksen sen ulkopuoliseen todellisuuteen. Armisen (mts. 59) mukaan tämä korostaa myös teoksen suhdetta traditioon, siis käsitykseen siitä, mitä kirjallisuus on.

Teoksissa esiintyvän dialogisuuden tutkiminen on aineistoni tapauksessa relevanttia, koska kirjailijana Veikko Huovinen toimii mielestäni paljolti niin, että hän saattaa erilaisia näkökulmia, usein konkreettisesti erilaisia henkilöitä, keskustelemaan keskenään. Asetelmat ovat kuitenkin hyvin teoskohtaisia. Arminen jakaa dialogisuuden eksplisiittiseksi ja implisiittiseksi dialogiksi. Eksplisiittisessä dialogissa ideat, maailmankatsomukset ja kielet

kohtaavat romaanissa näkyvästi, siis esimerkiksi henkilöiden välisessä vuorovaikutuksessa, henkilöiden tai kertojan moniäänisyydessä tai viittauksina kirjallisuuden traditioon. Implisiittisessä dialogissa keskustelun osapuolet eivät ole millään tavalla konkreettisia, vaan ne nousevat esiin kysymyksinä, joihin lukijan odotetaan vastaavan. (Mts. 83.) Nähdäkseni Huovinen hyödyntää kummankin tyyppistä dialogisuutta. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut näkökulmien kohtaamisista siltä osin, kuin niiden tuloksena on luonnon määrittelyä. Luonnon merkityksiä tuottavat yhtä lailla kieli kuin henkilönäkökulmatkin.

Kolmanneksi luen aineistoni teoksia representaatioiden kautta. Ymmärrän, että niistä hahmottuva luonto ei ole luonto sinänsä, vaan esitys siitä tai jokin sitä edustava, representaatio (Knuutila & Lehtinen 2010: 14). Representaatio-käsitteen merkitys on osin kriisiytynyt ja eri tieteenalojen näkemykset siitä eroavat toisistaan, mutta yleisesti ottaen se tarkoittaa objektia, tilaa tai ominaisuutta, jonka tehtävänä on viitata johonkin itsensä ulkopuoliseen (mts. 8–11). Näin ymmärrettynä representaation osapuolia on kaksi: edustettava ja edustaja. Kuitenkin voi ajatella myös niin, että representaation vastaanottajan eli tulkitsijan roolikin on merkittävä ja vaikuttaa viittaussuhteeseen ja sen kohteisiin, jolloin representaatio on erilainen vastaanottajasta riippuen (Veivo 2010: 143).

Laajin on Stuart Hallin (1997: 17) näkemys, jonka mukaan representaatio on jopa käsitteiden merkityksen tuottamista, siis tuottava osa todellisuutta. Leena-Maija Rossi (2010: 265) tuokin esille, että nykyään puhutaan representaatioista “aikaansaavina toistotekoina”.

Tutkielmassani ymmärrän representaation juuri näin. Näen, että representaatiot paitsi edustavat ja esittävät myös tuottavat todellisuutta. Luen aineistoni teoksia siitä näkökulmasta, että taiteilija, tässä tapauksessa kirjailija välittää luonnosta tietynlaisen kuvan tarkoituksenmukaisesti (Hall 1997: 25). Representoimisen poliittinen ulottuvuus nousee tällaisesta merkitysten moninaisuuden mahdollisuudesta, kamppailusta merkityksistä, kuten Rossi (2010: 262) sanoo. Barthesia (1994) mukaillen Rossi huomauttaa myös, että representaatioiden poliittisuutta on niin ikään niiden tuottavuuden käyttö asioiden luonnollistamiseksi, itsestään selviksi tekemiseksi (mts. 270). Näin ollen esimerkiksi kysymys luonnon representaatioista on ehdottomasti poliittinen. Sen tarkasteleminen, millainen luonto aineistoni teoksista hahmottuu ja miten se on rakennettu, on tutkielmani ydin.

2.3. Ekokritiikki ja ympäristöpolitiikka sekä niihin liittyvä keskeinen käsitteistö

Tutkielmani tärkein teoreettinen viitekehys on ekokritiikki, jota täydennän ympäristöpoliittisilla näkökulmilla. Ekokritiikki on varsin nuori tutkimussuuntaus kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen alalla; se on 1960-luvun ympäristöherätyksen monitieteellinen ja varsinkin monisyinen perillinen. Siitä lähtien ekokritiikki on kiinnittänyt useita vuosikymmeniä jatkuneeseen kiivaaseen keskusteluun ekologisista huolenaiheista. Sen asema anglosaksisen kirjallisuudentutkimuksen kentässä vakiintui 1990-luvun alkuun mennessä. (Lahtinen & Lehtimäki 2008: 10–11.)

Ekokritiikin tarjoamat näkökulmat ovat nykyajassa tuoreita ja trendikkäitä (mts. 8), mikä on ympäristön tila huomioiden sekä onnekasta että valitettavaa. Osittain kehyksen antamien näkökulmien arvo perustuu uhkakuviin: ihmisen toiminnan aiheuttamat konkreettiset, inhimillisen olemassaolon aineellista perustaa uhkaavat ongelmat ovat todellisia ja joissakin tapauksessa sellaisia, ettei niitä pystytä etukäteen aavistamaan (Haila 2001: 9, 11). Apokalyptiset sävyt ohjaavat pois päin antroposentrisyydestä ja pyytävät kääntämään katseen siihen, mitä ihmisen ympärillä on. Greg Garrard (2004: 85) huomauttaa, että apokalyptisen narratiivin liittäminen ympäristödiskurssiin on itse asiassa kiinnostavaa jo siksi, että 3000 vuoden ajan ihmiskunta on kytkenyt maailmanlopun uskonnollisiin yhteyksiin.

Ekokritiikki on hajanainen suuntaus, joka käy jatkuvaa dialogia useiden muiden tieteenalojen kanssa (ks. Garrard 2004: 16–32). Kirjallisuudentutkimus kohtaa sen sisällä ympäristödiskurssin muun muassa historian, filosofian, psykologian, taidehistorian ja etiikan kautta. Ekokriittisessä kirjallisuudentutkimuksessa on kuitenkin aina keskeistä sen kiinnostus kirjallisuuden ja fyysisen ympäristön suhdetta kohtaan (Glotfelty 1996: xviii). Sen piirissä voidaan esimerkiksi kysyä, miten luonto teoksessa esitetään tai millainen rooli fyysisellä ympäristöllä on juonen kannalta. Kantavana ajatuksena on tiivis kytkös ja vaikutussuhde ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. (Mts. xix.) Idea on siis selvä, mutta Markku Lehtimäen mukaan (2013) tutkimuksen tekemisen välineistö on vielä osin hatara. Hän kirjoittaa esimerkiksi, että vaikka romaani on vallitseva kirjallisuudenlaji, ekokriittinen tutkimus ei vielä ole kehittänyt sen analyysia riittävän pitkälle (mts. 373). Hänen mukaansa ekokritiikin kiinnostuksen kohteena on ollut se, “mitä jokin realistinen teksti pyrkii sanomaan todellisesta maailmasta ja millä keinoilla se saa lukijansa (tai katsojansa) vakuuttumaan muutoksen tärkeydestä” (mts. 354). Näin ollen romaani on jäänyt tutkimuksessa paitsioon.

Greg Garrardin (2004: 3) mukaan ekokriitikot yleisesti sitovat kulttuurisen analyysinsa vihreään moraaliin ja poliittiseen agendaan. Näin ollen ympäristöpolitiikan liittäminen ekokriittiseen tutkimukseen on relevanttia. Ympäristöpolitiikka käsitteenä ja julkisen vallan toimenpidealueena koskee sitä politisoitumisprosessia, jonka kohteeksi ympäristö on joutunut. Yrjö Hailan (2001: 11) mukaan “asian ydin on, että ihmisten elinympäristöön sisältyvät ja sen laatua määrittävät mitä moninaisimmat tekijät ovat nousseet poliittisten erimielisyyksien ja kiistojen kohteeksi”. Ympäristöpolitiikan kehyksissä voidaan pohtia esimerkiksi, mitä yhteiskunnassa tulisi ympäristön tuhoutumisen estämiseksi muuttaa tai mistä ympäristön tuhoutuminen pohjimmiltaan kertoo ja ovatko siihen liittyvät ongelmat ratkaistavissa konkreettisesti ja paikallisesti. Lisäksi kysytään, miten ihmiset voivat varautua ympäristön vaaroihin ja onko julkisella vallalla kykyä ja halua vastata kansalaisten elinympäristön terveellisyydestä ja viihtyisyydestä. (Mp.)

Ympäristöpolitiikan keskiössä ovat siis sekä nykyhetken että tulevaisuuden ekologiset ongelmat. Esa Väliverronen (1996: 38) kuvaa niiden suhdetta yhteiskuntaan näin: “Ekologiset ongelmat ovat ihmisen toiminnan ja yhteiskunnallisen päätöksenteon seurauksia. [--] Ne liittyvät yhteiskunnassa vallitseviin sosiaalisiin suhteisiin ja valtarakenteisiin samalla tavalla kuin muutkin yhteiskunnalliset ongelmat.” Garrard (2004: 5) kirjoittaa, että ekologinen ongelma on normatiivinen väite siitä, miten asioiden tulisi olla. Esimerkiksi saastuminen kiistatta mielletään ekologiseksi ongelmaksi, mutta samalla se on käsitys ja kannanotto siitä, mikä on liikaa mitäkin ja missäkin. Toisenlaisten tulkintojen mahdollisuus taas tuo esille myös ekologisten ongelmien poliittisen ulottuvuuden (ks. Laine & Jokinen 2001). Jos tarkastellaan ekologisia huolenaiheita käsittelevää kirjallisuutta, kirjailija voi tuoda esille tällaisia poliittisia kannanottoja, toisin sanoen esitellä ekologisia ongelmia. Vaikka kaunokirjallisuuden kirjoittaminen on kulttuuriryötä, se voi silti johtaa tietoisuuden lisääntymiseen, kuten Rachel Carsonin vuonna 1962 ilmestynyt ympäristön saastumista käsittelevä teos *Silent Spring*: se oli mukana luomassa ympäristöherätystä, sai aikaan ympäristölainsäädännön tiukennuksia ja käynnisti näin kemikaalien kehittämisen harmittomampaan suuntaan. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimuskin voi siis hyvin auttaa hahmottamaan, tutkimaan ja jopa ratkaisemaan ekologisia ongelmia. (Garrard 2004: 2, 5–6.)

Pro gradu -tutkielmassani ekokriittikin ja ympäristöpolitiikan läsnäolo näkyy niihin liittyvien käsitteiden käyttämisenä ja problematisoimisena. Ensimmäinen käsite on *luonto*, jolla on työssä

kattokäsitteen asema mutta joka laajuutensa vuoksi on vaikeasti konkretisoitavissa. Olennaista on tiedostaa käsitteen moniulotteisuus ja pyrkiä näkemään, mitä missäkin yhteydessä luonnosta puhuttaessa tarkoitetaan. Raymond Williams (2003: 44) kiteyttää melko lannistavasti, että luonto on mitä tahansa riippuen siitä, mitä prosesseja tarkastellaan. Hänen mielestään jo pelkästään käsitteen yksiköllinen muoto on ongelma, koska se kertoisi kyseessä olevan jonkin tietyn laadun tai ominaisuuden määritelmä (mts. 41). Pohjalla on Roland Barthesin (1994/1957) muotoilema pulma: jokin, tässä tapauksessa luonto, otetaan faktuaalisena, kun se itse asiassa on semioottista. Pertti Lassila (2011: 11) ottaa lähtökohdaksi dikotomian ja arkikielen, jossa “luonnolla tarkoitetaan yleensä luonnollisten olioiden ja ilmiöiden kokonaisuutta, jonka vastakohta on kaikki ihmisen luoma ja rakentama. Sitä kutsutaan usein kulttuuriksi.” Todellisuus ei kuitenkaan hänenkään mukaansa ole niin yksinkertainen kuin nämä kaksi sanaa ja varsinkin käsityksemme niiden merkityksestä antavat ymmärtää (mp).

Neil Evernden (1992: xii) huomauttaa, ettei luonto ole niin itsenäinen ja annettu kuin luulemme. Hänen mukaansa on tärkeää tehdä ero aktuaalisen ja kulttuurisen luonnon välillä. Aktuaalinen luonto on hänen mukaansa koko planeetan kattava toiseuden massa kaikkialla, ja kulttuurinen luonto on se luonnon malli tai systeemi, johon kussakin kulttuuripiirissä, tässä tapauksessa länsimaissa, tukeudutaan. (Mts. xi.) Juuri tällaiseen ongelmaan käsitteen käyttämisessä ja ymmärtämisessä perustuu hänen mukaansa ympäristökeskustelun tunteellisuus. Vaarassa ei ole luonto sinänsä tai ainakaan vain se, vaan käsitys siitä, tietty sosiaalinen ihanne. Tässä valossa ympäristökriisi paljastuu yhtä paljon sosiaalisesti kuin fyysisesti ilmiöksi. (Mts. 6–7.)

Luonnon rinnalle nousee usein *ympäristön* käsite. Käsitteet on hankala erottaa toisistaan ja lähteestä riippuen näyttää siltä, että niitä käytetään joskus jopa toistensa synonyymeina. Yrjö Haila ja Ville Lähde (2003: 13–14) tiivistävät niiden eron seuraavasti: Ympäristö ympäröi ihmistä ja muodostuu siksi “heidän elinehtojaan määräävien konkreettisten tekijöiden kokonaisuudeksi”. Se on yhtäältä aika- ja paikkasidonnainen käsite, toisaalta jotakin yleisempää, koko ihmiskunnan ympäristöön viittaavaa. Luonto taas ei sijoitu minnekään eikä mihinkään aikaan vaan on läsnä aina ja kaikkialla. Se kuitenkin hahmottuu ihmisille paikkaan ja aikaan sidottujen kokemusten kautta, minkä vuoksi käsitys luonnosta on aina kulttuurisesti väritynyt. Luonto sinänsä on silti laajempi kuin ihmisten kokemusten summa.

Arkiymmärryksemme ja esimerkiksi lainsäädännön kieli tukevat tällaista erottelua. Suomen perustuslain mukaan jokaisella on ympäristöperusoikeus. Se tarkoittaa, että laki turvaa ihmisten

oikeuden “hyvään ympäristöön” ja oikeuden vaikuttaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. (tieteentermipankki.fi.) Tämä kuulostaa ymmärrettävältä, mutta sen sijaan saattaisi tuntua oudolta puhua jokaisen oikeudesta “hyvään luontoon”. Olisiko hyvä luonto julkisen vallan taattavissa – ja mitä se ylipäättään tarkoittaisi? Yhtä kaikki ympäristö on hyvin antroposentrinen käsite, eikä se siksi sovellu käytettäväksi ainakaan luonnon synonyymina. Tutkielmassani puhun nimenomaan luonnon poliittisuudesta siksi, että luonto on enemmän kuin ympäristö, jonka käyttö tuntuisi liian kahlitsevalta jo lähtökohtaisesti kovin ihmiskeskeisen näkökulman vuoksi.

Luontoa on yksinkertaisempaa lähteä hahmottamaan *luontokäsitys*-käsitteen kautta. Kun tutkitaan luonnon representaatioita, siis eri tapoja, joilla se esitetään, tai seikkoja, jotka edustavat sitä, tutkitaan luontokäsityksiä. Luontokäsitys on vahvasti konstruktionistinen käsite, sillä niin kuin jo tuli ilmi, ymmärrys luonnosta on kulttuurisesti vähintäänkin väritynyt ja Greg Garrardin (2004: 10) mielestä jopa kokonaan rakentunut. Luontokäsitys on jollekin yhteisölle ominainen ja siksi kontekstista riippuva näkemys siitä, mitä tai mikä luonto on. Merkitseviksi nousevat kysymykset esimerkiksi siitä, missä luonto on, mitä siihen kuuluu ja kuuluuko myös ihminen sen piiriin. Tällaiset kysymykset paljastavat erään Neil Everndenin esille tuoman seikan: luonto ei kuvaa pelkästään jotakin objektia, vaan se on myös suhdetta kuvaava termi. Hänen mukaansa tuotamme käsitystämme luonnosta päivittäin ja sillä on yhteisössämme tietynlainen rooli. Jos ja kun puhumme luonnosta ja luonnollisesta, myönnämme samalla, että on olemassa luontoon kuulumaton ja luonnoton, jopa jotakin sitä vastaan asettuvaa. Tämä ei olisi mahdollista, jos käsityksemme mukaan luonto olisi yksinkertaisesti kaikki, mitä ympärillämme on ja mihin myös itse erottamattomasti kuulumme. (Evernden 1992: 21.)

Raymond Williams (2003: 40–66) kirjoittaa luontokäsitysten historiasta ja niiden muotoutumisesta yhteiskunnallisten murrosten ja tieteen saavutusten myötä. Hänen mukaansa luonnon suhde niihin on kahtalainen; toisaalta sillä on tietty jatkuvuus, toisaalta käsitys luonnosta muuttuu muiden käsitysten ja kokemusten muuttuessa (mts. 40). Luontokäsitysten matka on silti ollut pitkä: ne ovat kulkeneet yhden, abstraktin ja henkilöidyn pyhän Äidin kuvasta erilaisten polkujen kautta käsitykseen ikuisten lainalaisuuksien hallitsemasta kokonaisuudesta, jonka osa ihminen ei ole (mt). Hän linjaakin, että “luontokäsityksiin sisältyy poikkeuksellisen suuri määrä inhimillistä historiaa” (mts. 45). Osittain samanlaista kehityskulkua hahmottelee myös Evernden, jonka mielestä suhdenäkökulma on seurausta siitä, että luonto on käsityksissämme lakannut olemasta kaikki ja tullut olemassaolonsa

itsestäänselvyydestä irrotetuksi objektiksi, jota ihminen tarkastelee ulkoapäin, joksikin, josta ylipäättään on mahdollista muodostaa tietynlainen luontokäsitys (Evernden 1992: 20–21).

Yrjö Hailan ja Ville Lähteen mukaan (2003: 22) luontokäsitykset myös ilmentävät kulttuurissa vallitsevia käsityksiä inhimillisistä mahdollisuuksista. Tämä käsitys taas vaikuttaa yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon esimerkiksi yksittäisten hankkeiden etujen ja haittojen arvioimisen kautta. Näin ollen luonto on valintojen perustana sidoksissa politiikkaan pelkällä läsnäolollaan ja herättää kiistoja, jotka koskevat jotakin paljon yksittäisen järven saastumista tai lehdon hakkaamista laajempaa ja moniulotteisempaa (mts. 14–16, 30). Näen yhteentörmäykset keskusteluna luontokäsityksistä, kamppailuna merkityksistä.

Luontosuhde viittaa tutkielmassani yksilökohtaiseen ymmärrykseen luonnosta. Ympäristö- ja ekopsykologian piirissä se hahmotetaan yksilön luontoon kohdistamasta toiminnasta, sen perusteluista ja moraalisesta oikeutuksesta sekä luontoherkkyydestä (Salonen 2005: 46). Tämä tapa kuitenkin sulkee Salosen mukaan ulkopuolelle sen tosiasian, että ihminen on väistämättä fyysisesti osa luontoa: ihmisen elintoiminnot ovat tietynlaiset ajattelee niitä tai ei, ja ihminen on riippuvainen muun muassa ilmasta, vedestä ja auringosta (mts. 47). Jo tällä perusteella ihmisellä välttämättä on jonkinlainen luontosuhde.

On huomioitava, että vaikka luontosuhde on yksilöllinen, vallitseva luontokäsitys vaikuttaa siihen ainakin seuraustensa kautta. Mikäli yhteisössä ihmisen mielletään olevan tietynlaisessa suhteessa luontoon, siitä seuraa luonnon sen mukaista kohtelua (ks. esim. Williams 2003: 61 ja Salonen 2006: 32–44). Tämä taas vaikuttaa näkemykseni mukaan siihen, millaisiin kokemuksiin luonnosta yksittäisen ihmisen luontosuhde pääsee perustumaan sekä siihen, pyrkiikö yksilö rakentamaan vastakkainasetteluita itsensä ja luonnon välille. Samoin yksityiset luontosuhteet ennen pitkää vaikuttavat yleiseen luontokäsitykseen. Vuorovaikutussuhde on olennainen siksi, että tutkielmassani pyrin tavoittamaan laajempia näkemyksiä ja asenteita yksilöiden ja pienempien osien kautta, teos- ja taustakohtaisia luontokäsityksiä luontosuhteiden kautta muotoillen. Lähestyn siis luontokäsityksen käsitettä luontosuhteen käsitteen suunnasta.

2.4. Luonto suomalaisessa kirjallisuudessa ja genreteoriassa

Pertti Lassilan (2011: 12) mukaan kirjallisuuden ja luonnon käsitteen suhteessa ei ole olennaista

se, mitä käsitteellä filosofisessa merkityksessä tarkoitetaan, vaan se, miten sitä käytetään kirjallisuudessa sanana ja millaisen merkityksen kirjallisuuden maailmankuvassa se saa. Tällaisia kysymyksiä on erityisen hedelmällistä tarkastella suomalaisen kirjallisuuden kautta, sillä sen traditiossa luonnolla on ollut ja lienee edelleen merkittävä rooli. Kai Laitisen (1984: 11) mukaan suomalaisen romaanin suuri traditio alkaa metsästä. Klassisen suomalaisen romaanin maisemassa on enemmän metsää kuin peltoa ja maiseman jakajina välkkyvät järvet ja muut vesireitit, joiden pinnasta heijastuvat ikikuuset ja sininen taivas. Lassila (2011: 7) arvelee luonnon olevan niin tärkeä kirjallisuuden maailmankuvan tekijä ensinnäkin siksi, että suomalainen kirjallisuus on nuorta ja sen ensimmäiset suuret saavutukset ovat syntyneet 1800-luvulla romantiikan kauden aikana, jolloin luonnon ja ihmisen sisäisen maailman suhde oli tärkeä. Toinen syy voi hänen mukaansa olla luonnon ja erityisesti metsän sidos luterilaiseen uskonkäsitykseen. Siinä luonto on ollut hiljentymisen paikka ja näin ollen paitsi fyysinen myös hengellinen turva. (Mp.)

Lassila (2011) kuvaa luonnon roolia suomalaisessa kirjallisuudessa aikavälillä 1700–1950. Hänen mukaansa aikahaarukka on hieman mielivaltainen mutta perusteltavissa. Suomalaisen kirjallisuuden määrä alkoi kasvaa 1600-luvun lopulla ja varsinkin 1700-luvun alussa. Päätösajankohta sen sijaan valikoitui aineiston perusteella, kun sen jälkeen luonnon rooli suomalaisen kirjallisuuden maailmankuvassa näyttäisi merkittävästi muuttuneen. Tiivistetysti Lassilan havainto on, että 1900-luvun puoliväliin asti luonto näyttäytyi eri tavoin ihmisen ja kulttuurin vastakohtana. Sen jälkeen luonto on kuitenkin menettänyt siinä merkityksessä uskottavuutensa sekä eksistentiaalisen ja aatteellisen painokkuutensa. (Lassila 2011: 20–21.)

1700-luvun alun teksteissä luonnolla on runsaasti hengellistä arvoa, ja se kuvastaa täydellistä jumalallista järjestelmää. Vähitellen jumalallinen rakkaus ja taivaan ikuinen kesä siirtyvät tuonpuoleisesta reaali maailmaan ja luonnosta tulee ensin aistinautintojen tyysija ja sitten jotakin, jonka äärellä hiljennytään elämän peruskysymysten äärelle. (Lassila 2011: 32–59.) Romantiikka tuo tullessaan käsityksen luonnosta tunteiden tulkkina, ja esimerkiksi J.L. Runebergin luonnonrunoissa luonto heijastaa runon minän tunteita eikä luonnon ja ihmisen välillä ole ristiriitoja. Runebergille luonto on kuin pyhä kirja ja “luonnossa on sama jumalallinen ilmoitus kuin Raamatussa, jos sitä osaa kristillisen rakkauden avaamin silmin tarkastella” (mts. 96). (Mts. 60–101.) Romantiikan aikana pyrittiin kommunikoimaan luonnon kanssa, mutta koska puut ja kivet eivät puhu, dialogi muuttui itsereflektioksi ja kuvauksen kohdekin saattoi todellisen luonnon asemasta olla fantasialuonto. Moninaisuudessaan luonto

oli mystinen mutta sitäkin korvaamattomampi kumppani. (Mts. 105–106). Zacharias Topeliuksella luonnon ja isänmaan suhde on keskeinen teema ja isänmaan tuottamat esteettiset luonnonelämykset opettavat rakastamaan Jumalaa. Lassilan mukaan Topelius itse asiassa loi sittemmin tutuksi ja kliseiseksikin tulleen suomalaisen kesäluonnon myytin, sen, jota muun muassa Kai Laitinen nähtävästi tarkoittaa puhuessaan klassisen suomalaisen romaanin maisemasta. (Mts. 114–115.) Topeliuksen arkaaisuus ja sadunomaisuus saavat jatkoa Aleksis Kivellä, joka kuitenkin muuttaa luonnonkuvausta visuaalisemmaksi ja tuo luonnon uudella tavalla esiin tilana, jossa ihminen on (mts. 127). Esimerkiksi *Seitsemässä veljeksessä* luonto on kuin toinen todellisuus ja pakopaikka ja metsä tarjoaa mahdollisuuden toisenlaiseen elämään, johonkin, mitä kyläyhteisö ei voi tarjota (mts. 122).

Moderniin asti maisema säilyy Lassilan mukaan suomalaisessa kirjallisuudessa isänmaan symbolina ja Jumalan läsnäolon ilmentymänä (mts. 147). Sittenkin, kun luonto menettää tämän tyyppisen ylevän sanomansa, sen asema esteettisten ja emotionaalisten elämysten tuottajana ei vielä horju (mts. 147–170). Luonnon ja ihmisen yhteys on ollut osa suomalaisen kirjallisuuden traditiota ja tuntuukin pysyvän itsestään selvänä oletuksena 1900-luvun puoliväliin saakka (mts. 200). Sittenkin se lakkaa hiljalleen näyttäytymästä pakopaikkana ja turvana, koska kaupungistumiskehityksen seurauksena urbaanilla ihmisellä ei kaunokirjallisuudessa sen paremmin kuin reaali maailmassakaan ole myönteistä yhteyttä luontoon. Luonto ei enää ole kulttuurin vaihtoehto ja avoin, uuden elämän mahdollisuus, vaan suojelukohde ja kulttuurin vanki, kaupallistunutta nautintoainetta. (Mts. 232.) Toki luonto aiheena ja teemana esiintyy suomalaisessa kirjallisuudessa 1950-luvun jälkeenkin, mistä esimerkkinä Lassila mainitsee luontolyörikko Risto Rasan ja minkä vuoksi myös Veikko Huovinen on tässä mielessä kiinnostava kirjailija. Tiettyjä arvoja ja aatteita luontoon ei kuitenkaan liitetä samalla tavalla kuin vanhassa suomalaisen kirjallisuuden traditiossa, mikä Lassilan mukaan on havaittavissa dramaattisimmin Pentti Linkolan teksteistä ja kehityksestä, “joka on luonnonsuojeluaktivismista johtanut älylliseen umpikujaan ja siksi irrationaaliin epätoivoon ja massamurhaajien ihasteluun”. (Mts. 20–21.)

Luonnon merkittävä rooli halki suomalaisen kirjallisuuden tradition houkuttelee tarkastelemaan ilmiötä paitsi puhtaasti kirjallisuushistorian myös genreteorian kannalta. Veikko Huovisen profiloituminen niinkin vihreäksi kirjailijaksi kuin johdannossa kuvasin pakottaa pohtimaan, miksi hänen tuotannostaan ylipäättään voi muodostaa tällaisen kuvan sellaisenaan ja verrattuna muuhun kirjallisuuteen. Miksi hänen teoksiaan luetaan niin vihreiden lasien läpi?

Genrejen olemassaolo on Alastair Fowlerin (1985: 5) mukaan historiallista kehitystä. Näin ollen teosten genreytyminen on sekä osa kirjailijan oman tuotannon historiaa että pidempää ja laajempaa traditiota. Teosten kytkeytyminen toisiinsa jollakin tavoin, toisin sanoen niiden keskinäisen kaltaisuuden perusta on juuri kirjallisessa traditiossa (mts. 42). Silti kaikki samaan genreen kuuluviksi katsottavat tekstit eivät eksplisiittisesti ole toistensa kaltaisia, vaan muutos on osa genrejen luonnetta (mts. 18). Fowler huomauttaakin, että kaikilla samaan genreen kuuluvilla teoksilla on liian vähän yhteistä, jotta ne voisi mieltää luokiksi; ne ovat enemmänkin perheitä, joissa teokset liittyvät toisiinsa perittyjen piirteiden, vaikutusten ja koodien kautta (mts. 40–42). Hänen mukaansa genre ei olekaan luokittelun vaan kommunikaation ja tulkinnan teoria, eivätkä genret vastoin yleistä käsitystä tarjoa luokittelun perusteita. Teoksen ja lukijan välisessä kommunikaatiossa genre on aktiivisesti mukana teoksen tuottaman kokemuksen muodostumisessa, sillä lukijan lukutapa ja reaktio ovat esimerkiksi farssin ja tragedian kohdalla erilaiset. Tämä on osittain alitajuista. (Mts. 37–38, 43.)

Lukija siis odottaa teokselta jotakin ja tiedostamattaankin kiinnittää huomiota seikkoihin, jotka tukevat hänen odotuksiaan. Jos lukija odottaa johonkin Veikko Huovisen teokseen tutustuessaan saavansa käsiinsä “luontokirjallisuutta” tai “huumorikirjallisuutta”, sellaista hän tavallaan saa. Nähdäkseni tämä sokeuttaa lukijaa, mikä on ongelma silloin, kun kirjallisuutta tarkastellaan politiikkana. Genreteoriaa vasten näen myös haastavana ymmärtää luonnon merkittävää roolia suomalaisessa kirjallisuudessa. Missä kulkee esimerkiksi luontokirjallisuuden raja, jos sellainen genre mielletään olemassaolevaksi, ja mikä on totuttua metsäisen tradition jatkamista – vai onko niillä mitään eroa?

Luontokirjallisuuden genreen muotoilu on problemaattinen kysymys, josta ei olla yhtä mieltä. Siitä näytetään puhuvan löyhästi silloin, kun viitataan teoksiin, joissa luonto on itsestäänselvästi keskiössä tavalla tai toisella. (Ks. Varis 2003: 321.) Sen sijaan luontokirjallisuuden alagenret ovat tarkkarajaisempia, ja yksi niistä on Huovisenkin tuotantoa jossain määrin sivuava erägenre (mts. 320). Markku Variksen (mts. 13) mukaan suomalaisessa kirjallisuudessa on poikkeuksellisen suuri määrä eräaiheisia tekstejä, joista varhaisimmat esiintyvät kansanrunoudessa. Nykyäänkin genre voi Suomessa erittäin hyvin (mts. 10). Hän lukee erägenreen kuuluvaksi metsästystä ja kalastusta käsittelevän sanataiteen (mts. 309). Hänen mukaansa genreen piiriin lukeutuville teoksille on ominaista seikkailun läsnäolo ja vahva juonellisuus, jolle muut tekijät, kuten henkilöiden lukumäärä ja persoonallisuus, ovat alisteisia.

Juonessa tärkein motiivi on saaliin pyytäminen. Eräkirjan henkilöhahmot ovat sankareita, usein vieläpä viisaita, rehtejä ja rohkeita ja ennen kaikkea huumorintajuisia sellaisia. Lisäksi maisema on tärkeä, koska juonen kannalta olennaisia aktiviteetteja voi harjoittaa ainoastaan kaukana urbaanista ympäristöstä metsässä tai vesillä. Näin ollen on ymmärrettävää, että ihmisen ja luonnon suhde on ehkä keskeisin eräkirjallisuuden teema. (Mts. 353–364.) Veikko Huovisen Varis liittyy erägenreen sikäli, että tämän keskeisimmät metsästys- ja kalastuskertomukset on koottu yhteen niteeseen ja lisäksi häneltä on ilmestynyt monia muita erä- ja luontoaiheisia novelleja ja romaaneja. Lisäksi Huovinen on itse toimittanut yhden eräkertomuskokoelman. (Mts. 266–267, 261.) Näen, että toisinaan Huovinen myös käyttää erägenreä tuotannossaan varioimalla sitä ja näin saattaa sen konventioita uuteen valoon. Muita aikalaiskirjailijoita, jotka erägenren lisäksi liitetään vahvasti myös muuntyyppiseen kirjallisuuteen, ovat muun muassa Pentti Haanpää, Kalle Päätalo ja Antti Tuuri (mts. 263–277).

3. 1940–50-LUKUJEN VAIHDE: DIALOGISSA AGRAARI TIEDONHALU JA URBAANI TIEDE

Tässä luvussa perehdyn ensimmäiseksi sodanjälkeisen Suomen kuvaan ja toiseksi suomalaisen kirjallisuuden metsäiseen traditioon siltä osin, kun se taustoittaa romaania *Havukka-ahon ajattelija*. Niistä käsin keskityn agraariin, tiedonhalun sävyttämään luontokäsitykseen sekä urbaaniin, tieteen muokkaamaan luontokäsitykseen ja niiden dialogiin romaanissa. Tavoittelen luontokäsityksiä henkilöhahmojen luontosuhteiden kautta, ensinnäkin Konsta Pylkkäsen kautta ja toiseksi Matti Ojaston ja Putte Kronbergin kautta. Romaanissa esiintyy runsaasti eksplisiittistä luontokäsitysten dialogia, sillä käsityksiä edustavat henkilöhahmot konkreettisesti kohtaavat tarinassa. Osa dialogista on silti myös implisiittistä, lukijan vastausta odottavaa.

3.1. Sodanjälkeinen Suomi yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan näkökulmasta

Havukka-ahon ajattelija ei suoranaisesti ole yhteiskuntaromaani, eivätkä esimerkiksi maaseudun muutoksen teemat näyttäyty siinä päällimmäisinä. Yhteiskunnan nykytilanne vastakohtaisuuksineen ja sen muutosherkkyys kuitenkin näkyvät romaanista läpi. Kontekstista tuleekin tässä yhteydessä tulkinnan kannalta merkittävä seikka. Yhteiskunnalliset asetelmat tulevat romaanissa esiin erityisesti henkilöhahmojen kautta.

Romaanin tapahtumat sijoittuvat välittömästi toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan 1940- ja 1950-lukujen vaihteeseen. Suomi oli tuolloin esimoderni ja kahtiajakautunut, maatalousvaltainen yhteiskunta. Noin puolet ammatissa toimivasta väestöstä työskenteli maaja metsätaloudessa. Elinkeinorakenne oli huomattavan vanhakantainen ja esimerkiksi Ruotsia ja Norjaa kymmeniä vuosia jäljessä. Yksipuolinen, puuhun perustuva teollisuus oli pitkään pakottanut metsätalouden runsaaseen harjoittamiseen ja tukemiseen, ja maatalous taas eli symbioosissa sen kanssa. (Karisto, Takala & Haapola 2003: 60.) Suomi myös suosi pienviljelyä sosiaalipoliittisista syistä: sodan jälkeen maanviljelyllä katsottiin olevan yhteiskuntajärjestystä vakauttava merkitys, rintamamiesten sotaponnistukset maksettiin maana ja siirtokarjalaiset täytyi asuttaa (Alasuutari 1996: 54, 38). Vielä 1950-luvullakin pientilallisuutta pyrittiin aktiivisesti edistämään (Karisto et al. 2003: 61).

Rakennemuutoksen paine kuitenkin kasvoi vuosi vuodelta. Suunnitelmista huolimatta pientilojen tuotto ei useinkaan ollut riittävän suuri, jotta viljelijät olisivat voineet ansaita työllä elantonsa (Karisto et al. 2003: 60). Koko maan mittakaavassa syntyi ylituotanto-ongelma 1950-luvulla (Alasuutari 1996: 62). Maaseutu ei enää elättänyt asukkaitaan, ja kun maatalouden ja metsäteollisuuden kytkentä höltyi, nopea koneellistuminen alalla alkoi ja teollisuuden painopiste siirtyi metalliteollisuuteen sotakorvausvaateiden vuoksi, alkoi väkeä valua maaseudulta kaupunkeihin työn perässä (Karisto et al. 2003: 61, 57). Muutoksista dramaattisimmat kulminoituivat 1960- ja 1970-lukuihin, jolloin koettiin suureksi muutoksi kutsuttu massiivinen muuttoliike (mts. 65).

Sotienjälkeisessä Suomessa maaseudulla ja kaupungeissa asuvat ja siksi hyvin erilaista työtä tekevät identifioitiin valtion toimesta eri tavoin. Maanviljelijän työtä pidettiin identiteettityönä, toisin kuin työtä teollisuuden parissa, jonka tekijältä kysyttiin vain työkykyä eli terveyttä ja halua osallistua palkkatyöhön (Alasuutari 1996: 56, 79). Kansa jakautui selvästi tuottajiin ja kuluttajiin, joista jälkimmäisillä ei enää ollut henkistä sidosta maaseutuun (mts. 61). Elämä ja identiteetti muodostuivat siis hyvin erilaisiksi riippuen siitä, asuiko maaseudulla vai kaupungissa. Näin myös vallitseva luontokäsitys muotoutui erilaiseksi eri puolilla maata asuvien keskuudessa. Agraarin ja urbaanin luontokäsityksen dialogi tulee *Havukka-ahon* ajattelijassa esille erilaisista taustoista tulevien henkilöahmojen välityksellä: he paitsi fyysisesti kohtaavat toiselle osapuolelle vieraammassa ympäristössä myös tuovat esille ymmärrystään luonnosta konkreettisessa dialogissa tai sisäisessä puheessaan.

Asuinpaikan lisäksi luontokäsitykseen vaikuttaa koulutustaso. Kansakoulun osalta koulunkäynti yleistyi Suomessa nopeasti vuonna 1921 säädetyn oppivelvollisuuden jälkeen. Kaupungeissa koulutuksen lisääntyminen oli huomattavasti nopeampaa kuin maaseudulla. Voimakas koulutusekspansio pienensi välimatkaa niin sanottujen parempien piirien ja huono-osaisten välillä. Yhteiskunnan jakautuneisuuteen se ei silti varsinkaan syrjäisten maaseutualueiden osalta vaikuttanut, sillä kesti toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, ennen kuin oppivelvollisuus pääsi vaikuttamaan koko kansakunnan lapsi-ikäluokkiin. (Rinne & Kivirauma 2003: 55.) Myös kattavat jatkokoulutusmahdollisuudet yleistyivät maanlaajuisesti vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla (mts. 57). Siksi voidaan sanoa, että erot koulutiedon ja tieteen vaikutuksessa paikallisesti vallitseviin luontokäsityksiin olivat pitkään merkittäviä. Koulutus tai lähinnä sen jakautuneisuus toimiikin agraarin ja urbaanin vastakkainasettelun ohella tärkeänä kontekstina *Havukka-ahon ajattelijaa* tarkasteltaessa. Koulutettua väestönosaa

edustavat tiedemiehet saapuvat teoksessa kaupungista maaseudulle ja kohtaavat korkeintaan kansakoulun käyneitä kyläläisiä, joille sujuva kirjoitustaitokaan ei ole itsestäänselvyys (ks. HA, 27). Dialogista tieteen taustoittamien luontokäsitysten välillä tulee eksplisiittistä, suorastaan konkreettista, kun Konsta Pylkkänen kiinnostuu maistereiden työstä ja tiedosta. Teos käy tietodialogia myös Konstan hahmossa. Tästä kerron luvussa 3.3.

3.2. *Havukka-ahon ajattelijan kirjalliset traditiot*

Kuten on tullut ilmi, Veikko Huovinen mielletään luontokirjailijaksi, ja hänen Kainuuseen kiinnittynyt elämäntarinansa kertoo hänen jatkuvasti kirjoittaneen niin sanotusti toinen jalka metsässä. Ei tarvitse olla tarkka lukija huomatakseni, että *Havukka-ahon ajattelijana* on omiaan synnyttämään tämän mielikuvan ja elättämään sitä. Sitä, halusiko Huovinen romaanilla sekä sitä edeltävällä ja ennakoivalla novellikokoelmalla *Hirri* kiinnittyä suomalaisen kirjallisuuden metsäiseen traditioon, on mahdoton sanoa, mutta itse hän kuvaa novellien ja siinä sivussa Konsta Pylkkäsen hahmon syntyä näin:

Kaupungin kiihkeä ja koreileva elämäntahti syytti sisälläni tuleen rätisevän katajan, syntyi vertailuja, ristiriitoja. [--] Kun seinän takaa kuului amerikkalaista swing-musiikkia, tuli minulle hurja halu kirjoittaa pihkanhappamista salon ukoista ja kun raitiovaunun sininen kipinä hällähti yötaivaalla, sepustin tarinat valkeasta kärpistä, siipirikkosorsasta ja varpuspöllöstä [--]. (Rajala 2012: 22.)

Luvussa 2.4. kerroin Kai Laitisen kuvailemasta suomalaisen romaanin maisemasta. Tämä on myös *Havukka-ahon ajattelijan* maisema: romaanin tapahtumat sijoittuvat syvälle Kainuuseen, Lentuan järven avariin näkymiin ja Kuhmon kuusikkoisiin korpiin. Suuntaa viittoon romaanin vahvan visuaalinen aloitus, joka samalla on esimerkki panoraamanäkymästä, joita on sijoitettu yksittäisten lukujen tai kohtausten alkuun ja loppuun. Rimmon-Kenanin klassisen kertojafokalisoijan (1991: 99–100) sijainnista kirjoitetut panoraamat tarkentuvat hiljalleen maiseman yksityiskohtiin, esimerkiksi siellä liikkuviin henkilöihin.

Heinäkuun aamun aurinko tähtäsi ovelan näköisenä kaukaisen Mykrävuoren huipulta, erään kuusen latvasta. Soiden reunat sinersivät autereesta ja lampien pinnat liekehtivät. Kanahaukka söi viimeisen lihanmurusen tappamastaan tavinräpäleestä Huolainlammen rannalla ja lehahti sitten lentoon. Rauhallisin siiveniskuun se huopaili vihreän metsän päällä puiden latvoja hipoen, nousi laiskannäköisenä Havukan rinnettä ylöspäin, teki pari syöksyä hätäntyneen jäniksen perään, mutta ei viitsinyt kehittää hurjempaa ajoa. Se lehahti Havukka-ahon veräjältä istumaan. [--]
Rauhallista oli ja kaunista. Konsta Pylkkänen istui kaivonkannella puhdistuen etusormellaan varpaanväljään mietteliään näköisenä. (HA, 5.)

Kaikessa metsäisyydessään *Havukka-ahon ajattelija* on luontogenren ja suomalaisen kirjallisuuden tradition jatkamisen problematiikan ytimessä. Tarkkarajaisempi erägenrekään ei tarjoa romaaniin sen parempaa tarttumapintaa, sillä agraari miljöö ja 1950-lukulainen elämäntapa huomioiden metsästys ja kalastus lienevät tässä kontekstissa pikemminkin sivujuonteita kuin itsetarkoituksia. Romaanin kantava voima on Konsta Pylkkäsen henkilöahho, ja hänen persoonallisuutensa nousee esille tavalla, joka tuskin erägenren piirissä tulisi kyseeseen. Romaanin juonen kannalta saaliin pyytäminen ei nouse tärkeäksi motiiviksi. *Havukka-ahon ajattelija* ei siis ole eräromaani. Kertomuksessa ammutaan eläimiä, mutta huvittavaa pyymetsön tapausta lukuun ottamatta moinen ei nouse keskiöön, eikä siinäkään tärkeintä ole saalistaminen (ks. HA, 157–167). Pyymetsosta kerron luvussa 5.1. Kalastusta kuvataan eräkertomuksen tyyliin romaanissa kerran:

Samassa riuhtaistiin voimakkaasti Konstan uistinsiimaa. Siima lennähti vauhdilla sivulle ja painui sihahtaen pohjaan. Konsta riemastui ja kävi ankaraan taisteluun vesipetoa vastaan. [--] Hän kiskoi väkivoimin taimenta, joka pieksi pyrstöllään järven pintaa. Teljon alta Konsta hamusi kalakirveen. Hän riuhtoi taimenen ennakkoluulottomasti veneen viereen ja humautti kalakirveen sen kylkeen. Lohi mätkähti veneen pohjalle ja naputti raivokkaasti pyrstöllään tervaisia laitoja. Se oli kuparinruskea uljas taimen, koukkuleuka!

Pylkkäsen suu vetäytyi riemulliselle messingille. Hän noitui ripeästi julki suuren ilonsa ja latasi mielissään piippunsa. [--]

- Puoli leiviskää punaista lohta, hän sanoi. - Näitä ei saakaan poikaset, näille on oltava omat ottajansa... Kun nyt olisi turpea pullo viinaa... [--] Oli se tärskönen ja kävi äkkiä! (HA, 88.)

Veikko Huovinen mielletään paitsi luontokirjailijaksi myös humoristiksi. Juuri *Havukka-ahon ajattelija* vaikutti tällaisen mielikuvan syntymiseen. Vaikka jo Huovisen seuraava teos *Ihmisten puheet* on selvää satiiria, Konsta Pylkkäsen hahmossa on panostettu kansaanmenevyyteen. (Riikonen 2012: 330.) Hän on rehti, huumorintajuinen kansanmies, jonka aivoituksille ja jopa vakavoitumisen hetkille on helppo naureskella. Jotain silti pilkataan, sillä kirves osuu paitsi puunrunkoihin Pylkkäsen työmaalla myös kyräilevään ja juoruilevaan kyläyhteisöön ja ennen kaikkea sotaan. Militarismin kritiikki on Huovisella osittain Pentti Haanpään peruja (mts. 331).

3.3. Konsta Pylkkänen: Agraari ihminen, tiedonhalu ja luonto

3.3.1. Yksilö, poikkeusyksilö ja yhteisö

Konsta on itseoppinut maaseutufilosofi, jolla luonnollisesti on myös yhteisössä tavallinen

ansiotyö metsätalouden parissa. Siltä osin hän on melko tyyppillinen saloseudun asukas. Hänen ammattitaitonsa ja -identiteettinsä ovat vahvat, ja useimmiten hän nauttii työstään.

Huomioon ottaen hänen sangen laajamittaisen ajattelu- ja tutkimustyönsä hänen saavutuksensa metsätoissa olivat melkoiset. Hänen elämänvirtansa olikin itsepäisesti polveillut kymmeniä vuosia kuusikkoisissa ryteiköissä ja korahteleivissa suoviemäreissä. Ja rosokaarnaiset, naavaoksaisten kuuset viehättivät häntä vieläkin ihmeellisellä tavalla. Ainakin hän melkein joka aamu käyskeli siniselle salolle enemmän tai vähemmän iloisena. Joskus hän karjui raivosta, kun näki oikein oksaisen ja suuren kuusen. Kun hän näki keväällä viimeisen tukin uivan jokisuun vastuulle, hänen hartiansa hytkyivät sisäisestä riemusta ja suu sulkeutui merkitsevään ivahymyyn. (HA, 20.)

Konsta ei kuitenkaan pidä puunhakkuuta päätyönään. Siniset ajatukset houkuttelevat häntä pariinsa jatkuvasti ja selvittämättömien asioiden kuorma painaa hänen harteillaan kirvestä ja kuusitukkeja enemmän (HA, esim. 28, 211). Hänen erikoista lähestymistapaansa ilmiöihin kuvaa hänen synesteettinen taipumuksensa antaa ajatuksille väreit:

Mutta se oli vain vihreä ajatus, kuin mädännyt hauki rantakivikossa. Kaikista mukavin hänestä on sininen ajatus tai semmoinen kuin taivas on tulipalopakkasella, ei punainen eikä keltainen. Tai sitten sellainen, kuin pontikka ruskeassa lasipullossa, jossa on vanhan konjakkiputelin korkki. (HA, 28.)

Ajattelussa sekoittuvat halu ja kyky ymmärtää sekä konkreettinen kokemusmaailma. Konsta tietää, että arkipäiväisiä ilmiöitä voi käsitteellistää tarkasti ja poikkeavasti, eikä hän tyydy niitä miettiessään perinteisiin, helppoihin ratkaisuihin: toukat eivät ole vain toukkia eikä tuli tulta, vaan niillä on tehtävänsä Konstalle tutuissa ekosysteemeissä ja koko maailmassa (HA, 23–24, 104). Konstan tavallista laajemman ymmärryksen sekä muista yhteisön jäsenistä eroavan pysähtyneen ja pohdiskelevan elämänasenteen ovat huomanneet myös hänen majoittajansa Havukka-ahon tilalla sekä hänen naapuripitäjässä asuva ystävänsä Mooses Pessi perheineen. Konsta pitääkin mielellään huolen siitä, että yhteisön jäsenet tunnustavat hänen asemansa sinä poikkeusyksilönä, jona hän epäilemättä itseään pitää:

Konsta valitsi kainaloonsa kartaston ja maantieteen oppikirjan. Muut kirjat hän asetteli huolellisesti takaisin, läpsäytti kannen kiinni ja lukitsi matkalaukun. Avaimen hän solautti rahakukkaroonsa ja yskähti hieman ylpeänä. Hän lähes punastui mielihyvästään nähdessään talonväen uteliaat katseet. Hän asteli arvokkaasti Iitan luo ja ilmoitti virallisella, ystävällisellä äänellä:
- Tänä minulla on rokulipäivä, kun satelee vettä. Minä menen tuonne vintille lukemaan ja tutkimaan isoja asioita. (HA, 38.)

Konstan luottamus omaan älyynsä ja muilta hankkimaansa arvostukseen ei kuitenkaan miellytä kaikkia, eikä hänen asemastaan poikkeusyksilönä olla yhteisön keskuudessa aivan yhtä mieltä ainakaan sanan positiivisessa merkityksessä. Havukan Iita kyseenalaistaa ärhäkästi Konstan erikoislaatuisuuden, ja eräs naapuripitäjän pariskuntakin pitää häntä enemmän kylähulluna kuin

älykkönä (HA, 13, 119).

Konsta nauttii erityisasemastaan ja ajoittain saamastaan arvostuksesta yhteisössä, mutta toisaalta hän myös tuntee itsensä ulkopuoliseksi. Hän kokee, etteivät muut maaseudun asukkaat ole hänen vertaisiaan. Siksi he eivät voi tai edes halua haastaa häntä.

Mutta kaikesta huolimatta häntä tympäisi. Ei näille pysty hyvinkään puhelemaan, nämä kuuntelevat silmät pallillaan kuin lehmikarja. Vasta sitten on keskusteltu nautinnollisia, kun joku tekee puoliteräviä vastaväitteitä, mutta ystävällisesti, ja hän kumooa niitä armotta. (HA, 76.)

Konsta onkin innoissaan, kun seudulle saapuu akateemisesti koulutettuja ihmisiä urbaanista ympäristöstä. ”Hänestä tuntui, että kokonainen ihmisikä vietettynä tuollaisten miesten seurassa olisi liian lyhyt aika”, romaani kertoo ja välittää Konstan suurta tiedonhalua ja kaipuuta akateemiseen seuraan (HA, 92).

Konsta Pylkkänen on siis samaan aikaan hyvin tavallinen ja äärimmäisen epätavallinen maaseudun asukas. Vaikka hän tietoisesti pyrkii käsitteellistämään ympäristöään ja laajentamaan maailmankuvaansa, hän ei esimerkiksi ole koskaan liiemmin matkustellut kotimaassaan, eikä hän eräiden yhteisön jäsenten sitkeistä luuloista huolimatta ole opiskellut keskivertoa agraaria ihmistä enempää (HA, 202). Näin hän jää kokemuspohjansa ja maaseutulaisen identiteettinsä ja luontokäsityksensä vangiksi. Toisaalta hänen tiedonhalunsa ja henkiset harrastuksensa saavat aikaan sen, että Konstan henkilöahmossa käyvät sekä eksplisiittistä että implisiittistä dialogia agraari ja tieteen alkusysäys, halu ymmärtää. Hänen luontosuhteessaan risteävät maaseutu ja tiedonhalu, joka näyttäytyy tietoisuutena logiikasta, aavistuksesta luonnosta luonnon takana.

3.3.2. Älykäs, suojeleva ja vapauttava luonto

Konsta Pylkkäsen luontosuhteessa on merkillepantavaa luonnon älykkyyden vahva arvostaminen. Hän näkee sen tarkoituksenmukaisuuden ja kunnioittaa tätä järjestelmällisyyttä ja luonnon mutkikkaita kausaliteetteja. Luonto näyttäytyy Konstalle monimutkaisena asiayhteyksien sokkelona, jossa on alati kiinnostavaa samoilla. Sen arvoitusten selvittäminen on vaikeaa mutta niiden rationaalisuuden vuoksi mahdollista. ”Luonto, se tietää”, toteaa Konsta (HA, esim. 87) ja syventyy pohtimaan ekosysteemin rakennetta:

Arvattavasti tuo mato on jollakin asialla. -- Se mittaa, onko toinen mustikanlehti vähän pitempi kuin toinen. [--] Saattaa olla, että toukalla on herkempi silmä tällaiseen näpertelytouhuun. Ja niin se varmasti onkin!

Mutta onko asia jätettävä tähän? Ei, jos aikoo olla rehellinen toukkaa kohtaan! Sillä toukka on monen elukan ja siivenheiluttajan herkkuravinto. Tämä, justinsa tämä, on ilman ehtoja otettava huomioon, muuten ei päästä perustotuuteen. (HA, 24.)

Luonto edustaa Konstalle paitsi älykkyyttä myös kaikkea tuttua, turvallista ja oikeaa. Hänen kokemuksensa ovat kytköksissä maaseutuun ja metsäiseen ympäristöön, ja kaikki sen ulkopuolinen näyttää hänestä epämukavalta, arvaamattomalta ja uhkaavalta, jopa irrationaaliselta. Kuten monille klassisen suomalaisen proosan henkilöille, kaupunki on hänellekin vieras (Laitinen 1984: 13, 66–68). Myös hänen mielikuvansa Euroopasta on yksipuolinen ja negatiivinen. Vaikka se tuoreine sotineen ja entisine sekä nykyisine diktaattoreineen on kaukana, hänellä on luja mielipide siitä, etteivät asiat siellä ole kunnossa. Sota ja muut väkivaltatoimet eivät hänestä ole perusteltuja ja oikeita, ja niihin nojaava ihminen on inhimillisyydestä ja luonnosta vieraantunut. Toisen maailmansodan kauhut kummittelevat hänen mielessään, eikä hän voi tai halua ymmärtää esimerkiksi Hitlerin holokaustia ja sen raakoja seurauksia (HA, 152–153). “Ne on mölöjä pösilöitä, jotka ihmisveljensä pistävät piikkilanka-aituukseen”, Konsta ilmoittaa ja näin julistaa ihmisvihamielisyyden järjettömäksi ja vääräksi, luontoon kuulumattomaksi käyttäytymiseksi (HA, 153).

Toinen teoksessa esille tuleva sotaisuudessaan luonnonvastainen ja pelottava ilmiö on atomipommi. Kylmä sota on kuvattuna aikana alkanut (Keegan 2005: 416). Kansainvälistä tilannetta pidetään yleisesti kireänä (HA, 133). Konsta kokee tarvetta varautua ydinsotaan ja rakentaa suunnitelmansa varmana pitämälleen pohjalle. Hän herkuttelee ajatuksella, kuinka hän vaaran uhatessa suojautuisi läheisineen kalliossa olevaan luolaan ja parantelisi sitä niin ikään luonnon elementeillä, puulla ja kivellä, muistuttamaan väestönsuojaa tai ylellisempääkin rakennelmaa (HA, 40–43). Näin luonto nousee suojaksi muilta, lähinnä urbaaneilta ihmisiltä ja heidän irrationaaliselta toiminnaltaan.

Hän jo silloin mieltä oikein kovasti siihen onkaloon. Sinne tuli jostain vähän valoa, ja miten mukavasti se joki solisikaan. Kalliotasanne oli kuin lattia tai pieni piha.

Hän ei kertonut kenellekään siitä luolasta.

Ja nyt, kun nämä huimat alkoivat poltella sitä atomimilua, alkoi se luola kummitella hänen mielessään. Sillä tottapa tuo Huuhkaimen kallio muutaman atomin kestää... (HA, 41–42.)

Luonto on siis Konstalle samanaikaisesti sekä koko maailma, hänen oma elämänpiirinsä, että eräänlainen muuri, joka asettuu hänen ja muun maailman väliin. Se on älykäs ja suojeleva

liittolainen, jonka kanssa yhteistyötä tekemällä elämästä tulee helpompaa niin kotioloissa kuin palkkatyössäkin. Hän tietoisesti ja halukkaasti sitoo elämänsä luontoon, jonka toimintatapoja hän pitää huomattavasti urbaanin ihmisen ajatuksia loogisempina ja pasifistisempina (HA, 86). Vaikka luonnossa on raakuutta ja eläimet syövät toisiaan, sillä on tarkoituksensa ja eläimillä on omat tehtävänsä ekosysteemissä. Luonto on agraarin ihmisen elämä ja varallisuus, ja sen älyn ja tarkoituksenmukaisuuden kanssa on tultava toimeen.

Viimein hän tuli pienelle luodolle, joka orpona istui keskellä selkää. [--] Hän veti veneen luodolle ja pukkasi vesirajasta pari karkulaisproppia uimaan. Sitten hän etsi reppunsa sivutaskusta saippuan ja pesi kasvonsa ja kätensä. Hän katsoi kelloaan, haukotteli ja asettui luodolle makaamaan selällensä. [--] Havukka-ahon ajattelija makasi liikkumatta ja katseli taivasta läpitunkevasti.
- Jos maailmankaikkeus, hän ajatteli, jos avaruus olisi vähänkään suurempi kuin se nykyään on, niin se olisi turhan iso... (HA, 77.)

Konsta Pylkkänen on metsäläisfilosofi sanan varsinaisessa merkityksessä, sillä hän pohtii mielellään luontoa luonnossa. Se on hänen ajatustensa alku- ja päätepiste. Koko hänen elämänasenteensa on kytköksissä siihen tosiasiaan, että luonto on hänen olemassaolonsa perusta. Se antaa hänelle paljon ajattelemisen aihetta sekä negatiivisessa että positiivisessa mielessä. Hän tiedostaa tämän itsekin ja hakeutuu ympäristöön, jossa hän kokee ajattelevansa selkeämmin. Tällaiseksi paikaksi hän mieltää erityisesti Lentuan järven luotoineen, avaran ja liki asuttamattoman järvimaiseman, jossa “katse yltää pitemmälle” (HA, 28). Siellä hän saavuttaa Salosen (2005: 67–68) kuvaileman kokemuksen jatkuvuudesta, siitä, että hänen omat rajansa hetkeksi katoavat ja hän on yhtä paikan kanssa. Tällöin hän ymmärtää oman pienuutensa suhteessa siihen, kuinka isoja luonto, maailma ja koko maailmankaikkeus hänen ympärillään ovat. Maisema on kertomuksessa jopa analoginen Konstan henkilöhahmoon nähden (Rimmon-Kenan 1991: 90, 86). Järvinäkymät ovat Konstan ajatusmaailman kaltaisia: ystävällisiä, vapaita ja rajattomia. Toinen selkeä analogia liittyy eläinmaailmaan ja Havukan perheen kissaan, josta Konsta pitää kovasti ja johon hän joskus tuntemuksiaan projisoi (HA, 7). Kissan kohtelu ja sen reaktiot siihen saavat samoja piirteitä kuin se, millä tavoin ulkopuoliset Konstaan suhtautuvat ja miten hän irvailut ja menneisyyteensä kohdistuvan epäluulon ottaa (HA, 118–120). Havukan pojat kiusaavat kissaa samoin kuin kyläläiset joskus Konstaa, ja kissan tavoin Konsta ryömii piiloon ja toteaa halveksuen: “Ilveilyä kaikki!” (HA, 39.) Kunnioittava, tiedostava ja empaattinen eläinten kirjoittaminen on Veikko Huoviselle muutenkin tyypillistä, niin kuin Janna Kantola (2013: 225–241) huomauttaa.

Luonto ruokkii Konstan mielikuvitusta myös agraarille kokemusmaailmalle tyypillisten

tarinoiden muodossa. Hän esimerkiksi kertoo Havukan isäntäperheen pojalle tarinan tuliketusta ja metsän harmaasta ukosta, jotka ovat saloseutujen taruhahmoja. Tarinasta tulee Konstaa ja Nikke-poikaa yhdistävä tekijä (HA, 195).

- Se on semmoinen kettu, jolla on ensinnäkin punanen kuononkärki ja vaaleanpunaset silmät. [--] Mutta tämä tulikettu on pimeänsokea. Ja sen kun on yöllä pimeässä tehtävä hartsuretket, niin sen luulisi juoksevan pahki petäjiin ja kallioihin. Mutta eipä se juokse... Kuule nyt tarkasti, sillä on sellanen turkki, että se pimeässä loistaa kuin karpiittilamppu. [--]

Metän elävistä harmaa ukko suosii eniten tulikettua ja antaa sille hanhet ja jouhtenet. Kuule, se ukko ottaa oravankin pesästä poikaset ja tulikettu käy ne hakemassa hongalta. Silloin se metän äijä silittää tulikettua ja kipunoita lentää mustaan yöhön. Ukkoa ei kukaan ole nähnyt, mutta kieltämättä se on olemassa, muuten ei voi sydänmaan ihmeitä selittää. (HA, 17–18.)

Mielikuvituksen ruokkimisen lisäksi luonto tekee Konstasta vapaan tämän omassa kokemusmaailmassa. Vaikka hän manaa sen asettamia rajoituksia, läpi teoksen kuitenkin hahmottuu näkemys, jonka mukaan rajoituksia asettavat ihmiset, eivät luonto. Konsta esimerkiksi haluaa siirtyä Havukka-aholta Lentualle paitsi sinne saapuneiden tutkijoiden vuoksi myös siksi, että hänen kotonaan, kylällä ja työmaalla on liikaa ihmisiä, jotka esittävät hänelle vaatimuksia pelkällä olemassaolollaan (HA, 28). Hän myös kritisoi holokaustia nimenomaan siksi, että keskitysleireillä ihmisiltä riistetään heidän vapaa tahtonsa ja arkipäiväiset askareensa ja heidät pakotetaan ahtaisiin oloihin yhteen paikkaan, jossa heidän liikkeitään jatkuvasti vahditaan (HA, 153). Pahinta ei olekaan räikeä tasa-arvon rikkominen tai järjestelmällinen ihmisten tuhoaminen, vaan heidän vangitsemisensä, se, että heidät alistetaan “halvan karjan” tasolle (mp).

Vaatimukset ja vapauden puutteen Konsta siis yhdistää ennen muuta muihin ihmisiin. Vapauden sijaan rinnastuu teoksessa aina ilmiöihin, joita voidaan syystä tai toisesta pitää luonnontilaisina. Teoksen lopussa Konsta esimerkiksi vertaa klassikkositaatissa ajatuksen vapautta hiirihaukan lentoon (HA, 211). Tällä hän tarkoittaa sitä, että linnun elinympäristö, metsäinen maa, niityt ja avoin taivas, mahdollistavat yhtä lailla eläimen arvokkaan elämän kuin ihmisen ajatuksen vapauden.

3.3.3. Rajoittava korpi

Vaikka Konstan luonnon arvostus on edellä kuvatun mukaisesti suurta, luontosuhde ei ole täysin ongelmaton tai positiivissävytteinen. Tämä nousee siitä ulkopuolisuuden kokemuksesta,

joka hänessä syntyy suhteessa muihin agraarin yhteisön jäseniin, sekä työstä, joka on kyllä sinänsä mieluista mutta jota hän ei aina osaa pitää mielekkäänä (HA, 76). “On tämäkin elämäntehtävä, pieksää puita kirveellä”, Konsta tuumii ja kyseenalaistaa paikkansa ja tehtävänsä yhteisössä (HA, 20). Hän myös kokee, ettei hänelle makseta riittävästi suuresta työpanoksesta huolimatta: tukkikohtainen maksu on pieni ja verot kireät (HA, 25, 81, 99). Tämä kieli ajan taloudellisesta tilanteesta sotakorvausvaatimuksineen. Lisäksi se kertoo metsätalouden vähittäisestä koneellistumisesta, jonka myötä saatavien puukuutiometriä määrää tiettyä aikaa kohden lisääntyy ja hinta laskee (Karisto et al. 2003: 61). Nähdään myös, että teollisuuden painopiste on siirtymässä puusta metalliin (mts. 57).

Osin edellisistä syistä Konsta haluaisi vapautua metsätaloudesta ja keskittyä älyllisesti vaativampaan työhön, mikä hänen mielestään olisi täysin mahdollista vain agraarin maailman ulkopuolella. Konstasta hahmottuukin ajoittain käsitys, että luonto on hänestä jotakin pakollista ja rajoittavaa. Kun sen ulkopuolelle siirtyy tai se lakkaa olemasta, avautuu ihmiselle uusia mahdollisuuksia:

Olisipa soma vuuenkaan verran asua lisenssin nahan sisässä. Kurkkisi hänen silmillään maapallon asioita. Olisi mukava yksi vuosi lueskella maaliman viisaimpia kirjoja ja reistata aivojaan. Hyvä kai se on heijän hiippasta kivikatuja kirja kainalossa. Elukkamuseossa minä olisin aina ja tähtitornissa. Kyllä nämä toisille uskoo vuueksi, nämä vuolurautanyrhit ja kirvestöheröt, jos eivät pieksä kallioon ja hän saapi taas ne tahkota. (HA, 82.)

Konstaa luonnon rajoittavuus lähinnä ärsyttää, ja hänellä on jossain määrin mahdollisuus paeta sitä, mutta selvimmin korven vangiksi on teoksessa joutunut Kuoliaaksinaurattajan groteski henkilöahamo. Hänen olemuksensa ja kotinsa henkivät kurjuutta ja eristyneisyyttä, jotka ovat tulosta pitkästä elämästä metsään raivatulla elinkelvottomalla tilalla.

Hän oli arviolta viidenkymmenenviiden ikäinen, luurankomaisen laiha ukko. Näki heti, että miestä kalvoi vakava sairaus, todennäköisesti keuhkotauti. Hänen kasvonsa olivat alakuloiset, ikään kuin kaikki maailman murheet olisivat ukon harteilla. Kasvojen juomut suuntautuivat alaspäin, silmäluomet riippuivat unisina ja raskaina. Ihon väri lähenteli siniharmaata. (HA, 183.)

Korpi on sairastuttanut ja köyhdyttänyt Kuoliaaksinaurattajan. Hän tiedostaa oman alennustilansa jopa niin hyvin, että osaa käyttää sitä hyödykseen luomalla kontrasteja kertomiensa tarinoiden ja oman persoonansa välille: jutut ovat mitä hauskipia, varsinkin kertojan persoonaan ja elämäntilanteeseen nähden, mutta kertoja itse on niin onnettomassa jamassa, että väkisinkin naurattaa – kuolemaan asti (HA, 184–186). Tarkat sanankäänteet on kuitenkin jätetty lukijan kuviteltaviksi. Kuoliaaksinaurattaja on korven lannistama ihmisraunio,

joka on tyttärineen kadottanut kosketuksen yhteisöön ja ihmisyyteen: vieraita ei käy, ainoa seura isälle ja tyttärelle on koira, eikä pihalle ole rakennettu edes käymälää (HA, 182–183). Talo on homeessa, eikä siisteydestä jakseta pitää huolta (HA, 184). Näin romaani jälleen luonnehtii henkilöahmoa hänen ympäristönsä kautta, sillä syrjäinen sijainti, ränsistynyt talo ja siivoton piha korostavat vanhan miehen fyysistä onnettomuutta ja rappiota.

Luonnon näkeminen pakollisena haittana tai rajoitteena sekä sen eristävä ja köyhdyttävä vaikutus enteilevät nähdäkseni maaseudun murrosta ja laajempaa muutosta luontosuhteissa, luontokäsityksen liiikahdusta urbaanimpaan suuntaan. Ihminen joko tekee ympäristöstään hänelle kannattavan tai muuttaa jonnekin, missä tarvittavat muutokset on jo tehty. Merkit maaseudun tyhjentymisestä ja luontokäsityksen muuttumisesta näkyvät näinkin pienessä mittakaavassa.

3.4. Maisterit Ojasto ja Kronberg: Urbaani tiedeihminen ja luonto

3.4.1. Luontosuhde ja tiede

Matti Ojaston ja Putte Kronbergin kohdalla kiinnostavin kysymys koskee heidän akateemisen koulutustaustansa vaikutusta heidän luontosuhteeseensa. Maisterit ovat paitsi ehdottoman urbaaneja myös korkeasti koulutettuja yksilöitä varsinkin ajan oloon ja teoksessa kuvattuun maaseutu-ympäristöön nähden, mikä tekee dialogista heidän ja agraarin välillä kiinnostavaa.

Katseltuaan aina hetken suurennuslasilla kasvin tuntomerkkejä hän [maisteri Ojasto] asetti sen harmaiden imupapereiden väliin puristumaan ja kirjoitti muistiin kasvin tieteellisen nimen, löytöpaikan ja muuta tarpeellista. Silloin tällöin hän repäisi sammalesta lehden, asetti sen lasilevyllä vesitippaan ja alkoi tutkia lehteä pienellä mikroskoopilla, jonka peiliin taskulamppu antoi valoa. [--]
- Voi saakeli! sanoi Konsta hyvin hiljaa, mutta sitäkin innostuneemmasti. - Nyt kyllä heinän arvoitus ratkeaa! (HA, 90.)

Tieteenharjoittajina maisterit eivät ole Kuhmossa pelkästään lomalla. He ovat ekologeja, jotka teoksen kuvaamana kesänä keräävät aineistoa väitöskirjojaan varten ja erilaisia näytteitä yliopiston kokoelmiin (HA, 99, 60). Lisäksi he tekevät linja-arvioinnin alueen kasvistosta ja eläimistöä (HA, 61). Tästä syystä he tarkastelevat luontoa ennalta määritellystä näkökulmasta ja tavoitteellisesti, kuten ekologien Hailan ja Levinsin (1992: 98–99) mukaan tulee tehdä. Heidän työnsä siis pääsee määrittelemään sitä, millaisena he kulloinkin näkevät luonnon.

Tutkimustyössä yhdet seikat välttämättä korostuvat ja toiset painuvat työn kannalta merkityksettöminä taka-alalle.

Vaikka maisterit epäilemättä pyrkivät tekemään moitteetonta ja täysin objektiivista ekologista tutkimustyötä, monet seikat vaikuttavat siihen, ettei näin pohjimmiltaan pääse tapahtumaan. Haila ja Levins (1992: 94) kutsuvat tätä puhtaan tutkimuksen myytiksi. Ekologinen tutkimus on osa sosiaalisten yhteyksien verkkoa, jossa työstä eivät vastaa toisistaan eristäytyneet yksilöt vaan sekalainen joukko tekijöitä. Tutkimusongelmat ovat sidoksissa aiempiin tutkimuksiin sekä yhteiskunnallisiin haasteisiin ja ajattelutapoihin, joihin myös tutkimuskäytännöt kytkeytyvät. (Mts. 94–96.) Maistereiden kohdalla tämä tarkoittaa käytännössä vaikutusta siihen, että he tekevät työtään juuri Kuhmossa, juuri sinä kesänä ja juuri niin pitkään kuin tekevät. Apurahojen ja lomien riittävyys heijastelee heitä ohjailevaa urbaania luontokäsitystä (HA, 99, 204). Kuhmon valitseminen fyysiseksi paikaksi, tutkimusongelman rajaaminen ja menetelmien valinta kertovat alueen merkittävyydestä ekologisen tutkimuksen kannalta ja sopivasta sijainnista resursseihin nähden. Seikat kertovat myös maistereiden henkilökohtaisesta luontosuhteesta.

Yhteenvetona voi todeta, että maistereiden luontosuhde vastaa varmasti joiltakin osin kenen tahansa urbaanin ihmisen luontosuhdetta. Heidän työnsä ja koulutustaustansa kuitenkin vaikuttavat siihen, että heidän luontosuhteensa on tieteen koskettava. Heidän kauttaan tavoitettavissa oleva luontokäsitys vastaa siis urbaanin tiedeihmisen ymmärrystä luonnosta. Siinä kohtaavat urbaaniuden aiheuttama kokemattomuus luonnon suhteen ja henkisen sidoksen puuttuminen sekä vankka akateeminen tietopohja luonnosta, sen ilmiöistä ja elementeistä.

3.4.2. Maistereiden erämaa

Suomenkielinen termi “erämaa” viittaa alun perin erätalouteen, mutta nykyään sen konnotaatiot poikkeavat siitä ja esimerkiksi Raamatussa tutuksi tulleesta käyttöalasta. Termi on siirtynyt luonnonsuojelun yhteyteen symboloimaan luonnon vaalintaa. Se viittaa asumattomaan ja villiin ympäristöön, jossa eri elämänmuodot saavat rauhassa kehittyä ja kasvaa. (Haila 2003: 174–175.) Pohjimmiltaan se tukeutuu subjekti–objekti-dualismiin, joka on modernin luontosuhteen tyyppiipiirre: ihminen on luonnon ulkopuolella ja päättää, mitä luonnolle tehdään tai tässä tapauksessa ehkä jätetään tekemättä (mts. 189).

Ojaston ja Kronbergin luontosuhde henkii selkeää käsitystä luonnosta erämaana. Heille se on jotakin heidän urbaanin elinympäristönsä ulkopuolella olevaa. Ekologeina he yrittävät tavoittaa tästä ulkopuolella olevasta jotain konkreettista, todisteita siitä, että se todella on se erämaa, jollaiseksi he sen omista lähtökohdistaan mieltävät. He pitävät Kuhmoa ja Lentuan järven ympäristöä sopivana tutkimuskohteena niiden luonnontilaisuuden vuoksi. Tässä tapauksessa se tarkoittanee erittäin harvaa asutusta ja elämänmuotojen runsautta ja tyypillisyyttä (HA, 179–181). Heidän tutkimuksensa kannalta sopiva luonto on erämaan tavoin sivilisaation vastakohta.

Sivilisaation vastakohtana ja jonakin vieraana luonto näyttäytyy myös eräiden muiden kertomuksen urbaanien henkilöahmojen silmin. Maistereiden apuna vierailee kaksi helsinkiläistä opiskelijaa, jotka haluavat lisäksi kalastaa, vaikka “he tietävätkin parhaan lohensyönnin olevan ohi”. Heistä järvellä on “muutakin ihmeteltävää”, ja saaliiksi kelpaa yhtä lailla “vapauden tunne, jonka saattaa säilötä vaikka sydämen vasempaan eteiseen, siihen muistojen nelikkoon”. (HA, 57.) Tällainen asenne lähestyy jo luonnon näkemistä idyllinä. Kiinnostavaa on tapa, jolla luontoa opiskelijoiden kohdalla kuvataan kaupunkilaisen silmin. Tällöin kyse on fokalisaatiosta (Rimmon-Kenan 1991: 96–109). Kertomuksen tyypillisin fokalisoija Konsta Pylkkänen tuskin kuvaisi luontoa näin runollisesti ja vieraana, hiukan pelottavanakin. Ulkoinen fokalisointi vaihtuu kerronnan edetessä hiljalleen sisäiseen, panoraamanäkymät simultaaniin fokalisointiin:

Iltamyöhällä he laskivat nuottatalon rantaan, ostivat täkymuikkuja ja pähälsivät taas avarammille vesille. Kohosiima venyi kohta laajaa selkää kohti.
 Yöllä paloi heidän nuotionsa hiekkarannalla teltan edessä kahvia kiehutellen. [--]
 Mustien metsien ympäröimä salojärvi oli mieliinpainuva näky. Oli usvaa, koleutta, selittämätöntä yksinäisyudentunnetta ja ontoutta rinnassa. Aurinko oli poissa. Ilmassa oli eriskummallisia hajuja. Kummallisista niistä oli rannan tuoksu, rannan, jolle oli ajautunut kaisloja, mätäneviä ruohoja, kuolleita pikkukaloja, ja jolla monet liekopuut tai harmaat, veden syömät juurakot lahosivat. [--]
 Kuin valkeat aaveet liitelivät lokit järven päällä yön verkkainen tahti siivissään. (HA, 58.)

Maisterit kiinnittävät luonnossa liikkeussaan ja toimiessaan huomiota myös luonnon vaalinnan näkökulmiin. Heillä on epäilemättä koulutuksensa vuoksi tietoisuus siitä, että luonto on arvokas. Koska sitä ei heidän mielestään ole kaikkialla, on sen säilyttämiseen kiinnitettävä huomiota. Ojasto poimii tutkittavakseen vain yksittäisiä kasveja, ja maisterit pyytävät Konstaa työskentelemään niin, että tämä häiritsisi luonnon järjestystä ja rauhaa mahdollisimman vähän (HA, 113). Esimerkiksi lintujen ampuminen tutkimustarkoituksiin on tarkkaan säädeltyä:

Ojasto kertoi, että kanalintujen poikasia pitää ampua kaksi tusinaa. Metsoja ja teeriä kumpiakin seitsemän, pyitä kuusi ja riekkoja neljä. [--]

Ojasto toivoi, että olisi ammuttava tasapuolisesti naaraita ja koiraita. Konsta kysyi, miten ne tähän aikaan erottaa toisistaan. Lieneekö vielä koirilla omat tuntomerkinsä? Ojastokin myönsi sen vaikeaksi. Parasta on kai ampua kaikki linnut samasta poikueesta, niin pakostakin tulee saaliiksi molempaa sukupuolta. Siitä olisi vielä sekin etu, ettei useampia poikueita turhan takia häirittäisi. (HA, 97–98.)

Maistereiden luontosuhteessa ovat kiinnostavia sen lähtökohdat. Urbaanin luontokäsityksen taustatekijät ovat sellaiset, että erämaan pysyminen erämaana, toisin sanoen luonnontilaisena esimerkiksi metsineen ja suurpetoineen, on mahdollista ilman ihmisen oman elämän hankaloitumista. Vielä olemassa olevaa erämaata tai luontoa ei ole pakko saada toimimaan hänen tahtonsa mukaisesti muokkaamalla sitä, vaan luonto on sitä kiinnostavampi, mitä villimpi se on. Keskeiset muutokset on hänen pääasiallisessa elinympäristössään jo tehty. Seuraukset lähestyvät kevyttä, paineetonta ja romanttissävyytteistä luontosuhdetta, jossa luonto nähdään idyllinä. Tätä analysoin seuraavassa alaluvussa.

3.4.3. Idylli ja voima

Greg Garrard (2004: 34) määrittelee idyllin käsitteen maaseudulle pakenemisen ja siellä lepäämisen idean kautta. Kyse on tavallaan paluusta menneisyyteen ja jonkin alkuperäisen pariin (mts. 35). Vaikka maisterit Ojasto ja Kronberg ensisijaisesti ovat maaseutuympeiristössä töidensä puitteissa, tämä maiseman vaihdos Helsingistä Kuhmoon myös tuntuu olevan heille ehdottoman vapauttava ja voimia antava, luontosuhdetta parantava ja Salosen (2005: 64) tavoin ilmaistuna elvyttävä kokemus. Hän (mts. 67–68) sanoisi, että tehdessään työtään omassa tahdissaan saarella tai metsän keskellä maisterit kokevat samanlaisia rajattomuuden ja myönteisen irrationaalisuuden tunteita kuin Konsta Pylkkänen mietiskellessään itselleen läheisessä maisemassa. He myös Salosen (mts. 66) hengessä lumoutuvat uudesta ympäristöstään eli he tahattomasti kiinnittävät tarkkaavaisuutensa johonkin innostavaan kohteeseen kesken töidensä. Jälleen kyse on fokalisaatiosta:

Ojasto haukkotteli ja harmitteli, että pitää tehdä yötoita. No, ei auta. Ja järvi on taas kaunis. Tuuleekin sen verran, etteivät sääsket tee pahemmin kiusaa. (HA, 92.)

Salosen (2005: 60) mukaan tutkimukset osoittavat, että kaupunkiympäristössä ihmisiä jatkuvasti vaivaa pieni stressi, vaikka he ovat sopeutuneet elämäänsä siellä. Kaupunkielämän vaatimuksia ja tiukkoja normeja sekä niiden aiheuttamaa stressiä maisterit osittain näyttävätkin

lähteneen pakoon ja vetäytyneen idyllin suojiin telttamajoitusta myöten:

Sää oli niin ilahuttava, että Ojasto alkoi perustella telttamajoituksen etuja. Kun talven pitkän elää kokoelmahuoneissa, kirjastoissa ja yleensä tiiviisti neljän seinän sisällä, niin on mukava tuulettaa kerran kesässä itsensä kunnollisesti. Täälläkin olisi tietysti tilaisuus asua talossa, mikä työskentelyn kannalta olisi monella tavalla eduksi, mutta etuja on myös telttamajoituksella. Ei ole näet sidottu talon tapoihin, vaan voi lähteä minne ja milloin haluaa ja tulla mielivaltaisesti ruoka-ajoista välittämättä ja valmistaa ateriansa näläntunteen mukaan. [--] Leirielämä on terveellistä, ja talven vaivat riepottelee kesäinen tuuli mennessään. (HA, 115–116.)

Luonnon idylliksi mieltämisessä on romanttinen sävy, jota ei puutu myöskään maisterien luontosuhteesta. Heillä tämä ilmenee luonnon ihailuna ja sen hyvien vaikutusten ja kauneuden voimakkaana korostamisena. Kolikon kääntöpuolella piileskelee naiivius, ja välistä maisterit käyttäytyvätkin kuin lapselliset, kaikki säännöt ja käytännön ohjeet unohtaneet kesälomalaiset. Konstassa, kokeneessa eränkävijässä ihmetystä herättävät Kronbergin saappaat, jotka ovat heikkoa tekoa ja siksi luonnonoloihin sopimattomat (HA, 117). Samoin Ojaston spontaani reaktio hänet yllättäneeseen vapauden tunteeseen ja luonnon voimaan on mistä tahansa näkökulmasta katsottuna lähinnä outo:

Viimein Ojastokin lopetti aherruksensa. Hän riisui itsensä alasti ja karkasi toisten hämmästykseksi ulos sateeseen. Siellä hän huitoi ja hosui, hyppeli ja potkiskeli, voimisteli ja hoki koko ajan:
- Tämä se hyvää tekee, tämä on mainiota. Tämä se hyvää tekee!
Menipä hän vielä järveenkin ja uiskenteli hyökyjen seassa huudellen omia huutojaan. [--]
Konsta valvoi kauan ja mietiskeli. Hän aprikoi, että olikohan Ojasto pösilö. Niin tasainen mies päältäpäin, mutta nyt alasti roikotti tuollaisessa myrskyssä... (HA, 135.)

Maistereista voi nähdä, että urbaani ihminen kaipaa luontoa: luontokäsitystä leimaavat tavoitteellisuus, suunnittelu ja se, että luonto mielletään suurimmaksi osaksi olevan jossain muualla kuin ihminen itse on. Maistereiden ylioppilasapulaiset sanovakin, että “opiskelijan tekee mieli liikkua luonnossa, kun on joskus tilaisuus” (HA, 65). Näin he asemoivat luonnon itsensä ja pääasiallisen elinympäristönsä ulkopuolelle ja tekevät luonnossa liikkumisesta erillisen ja suunniteltavan aktiviteetin. Silti urbaani ihminen kokee tarvitsevansa luontoa ja pitää sitä jonkinlaisena, vaikka hän ei käytännössä tiedä, millainen se on.

4. 1970–80-LUVUT: YMPÄRISTÖTIETOISUUTTA JA METSÄPOLITIikkaA

Kontekstia ja tulkintakehystä hahmotellakseni perehdyn tässä luvussa ensin ympäristötietoisuuden nousuun sekä eräisiin metsäpoliittisiin keskustelunaiheisiin Suomessa. Seuraavaksi tarkastelen *Ympäristöministerin* ja *Puukansan tarinan* taustalla vaikuttavia kirjallisia traditioita sekä niitä Veikko Huovisen omaäänisiä tekstejä, jotka voidaan liittää tähän aihepiiriin. Luvussa 4.3. käsittelem Veikko Huovisen tulkintaa ekologiasta *Ympäristöministerissä* sekä siinä esiintyvää ympäristötietoista naurun ja huolen dialogia. Luvussa 4.4. taas käsittelem *Puukansan tarinaa* metsän ja talousmetsän dialogina. Molemmissa teoksissa suurin osa dialogista on implisiittistä, sillä keskustelun molempia osapuolia eivät edusta konkreettiset hahmot samalla tavalla kuin *Havukka-ahon ajattelijassa*, vaan maailmankuvien ja ideologioiden törmäykset ja keskustelut jätetään lukijan konstruoitavaksi. *Ympäristöministerissä* hahmot kyllä pakotetaan edustamaan tiettyjä näkemyksiä käynnissä olevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa, mutta eri näkemyksiä edustavat hahmot eivät keskustelee keskenään.

4.1. Ympäristöönsä herännyt Suomi ympäristöpolitiikan näkökulmasta

Veikko Huovisen teokset *Puukansan tarina* ja *Ympäristöministeri* ovat ilmestyneet 1980-luvun alussa, ja niiden kontekstina ja tulkintakehyksenä on 1970–80-lukujen ympäristöönsä herännyt Suomi. Ympäristön käsite muotoutui Suomessa ympäristöherätykseksi kutsutun tapahtumasarjan seurauksena: 1960-luvun lopulta lähtien julkaistiin runsaasti ympäristöön kohdistuvia uhkia esittelevää kirjallisuutta, ja vyöry ulottui lopulta myös muihin medioihin (Haila 2001: 9–10, ks. esim. Väliaverronen 1996). Perinteisen luonnonsuojelun, siis esimerkiksi metsien, soiden ja uhanalaisten eläinten suojelun rinnalle nousi ajattelu, jota alettiin kutsua ympäristönsuojeluksi. Ideana oli, että luonnon talouden ja ihmisen talouden vuorovaikutusta tulisi tarkastella kokonaisuutena. Tällainen ajatusmaailma ja siihen liittyvä toiminta tulivat 1970-luvulla osaksi suomalaista yhteiskuntaa tavalla, joka johti ympäristöpolitiikan syntyyn. (Telkänranta 2008: 50.) Kuten toisessa luvussa tuli ilmi, ympäristöpolitiikka on julkisen vallan toimenpidealue. Sen työkaluja ovat ympäristölait, jotka tosin ovat olleet ja edelleen ovat jatkuvassa muutoksessa, koska ympäristönsuojelu on niin uusi alue yhteiskunnallisessa toiminnassa (Haila 2001: 12).

Sen sijaan luonnonsuojeluaate on Suomessa vanha. Jo vuonna 1880 julkaistussa kirjoituksessaan tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöld puhuu luonnonsuojelualueiden perustamisesta, ja samoilla linjoilla oli myös Zacharias Topelius. *Maamme kirjassa* ihmetellään myös suomalaisten tapaa käyttää metsiä: “Ei yksikään maa tarvitse niin paljon metsää kuin Suomi, eikä yksikään kansa käytä metsää niin huonosti kuin Suomen kansa.” (*Maamme kirja* 1981/1875: 87.) Ensimmäisen kerran luonnon hyvinvointiin liittyvät näkökohdat tuotiin itsenäisen Suomen lainsäädäntöön luonnonsuojelulain muodossa vuonna 1923. Laista tuli pitkäikäinen, sillä se pysyi voimassa ja lähes ennallaan vuoteen 1997 saakka. (Leikola 2008: 39.) Suomen Luonnonsuojeluyhdistys perustettiin vuonna 1938 (mts. 41).

Moderni ympäristöliike syntyi Suomessa myöhemmin kuin muualla Länsi-Euroopassa (Haila 2001: 29). 1960-luvun ilmapiiri suosi yhteiskunnallista liikehdintää, kuten rauhanliikettä ja tasa-arvon edistämistä, joten ympäristöliike voidaan nähdä osana laajempaa kuohuntaa (Hakala & Välimäki 2003: 30). Vuoden 1970 eduskuntavaalien alla ympäristön pulmat nostettiin jo esille useiden poliittisten puolueiden vaaliohjelmissa, mutta todellinen asiantuntemus loisti poissaolollaan (Poutanen 2008: 49). Vielä 1970-luvullakin ympäristöasioista puhumista pidettiin lähinnä häiriköintinä. Vuosikymmenen kuluessa tietoisuus ongelmista ja luonnonvarojen rajallisuudesta kuitenkin kasvoi. Ympäristöliikehdinnän näkyvin käännekohta koettiin vuonna 1979, kun aktivistit yrittivät estää Kojjärven kuivatuksen. Aktivismi sai runsaasti huomiota tiedotusvälineissä, mikä edisti vihreän liikkeen syntyä ja vakiintumista poliittiseksi puolueeksi. (Hakala & Välimäki 2003: 29–30.) 1980-luvulle tultaessa ympäristöasiat olivat jo vakavasti otettava puheenaihe, ja ympäristöhallinto kehittyi nopeasti: ympäristöministeriö perustettiin vuonna 1983, ja kunnallinen ympäristöhallinto syntyi 1986 (Telkänranta 2008: 54; Hakala & Välimäki 2003: 30–31).

Tutkimusaineistoni kannalta erityisen tärkeitä kysymyksiä liittyy suomalaiseen metsätalouteen ja metsien suojeluun, kaiken kaikkiaan metsän luonnolliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen historiaan Suomessa, kuten Yrjö Haila muotoilee (1990: 92). On suorastaan kliseistä todeta, että suomalaisilla on vahva suhde metsään, mutta ainakin kirjallisuuden tradition valossa tämä pitää paikkansa. Se on totta myös taloudellisessa mielessä, sillä kuten Jakob Donner-Amnell (1991: 265) kirjoittaa, “on kehittynyt kokonainen mytologia pienestä maasta, joka kovalla työllä ja yhtä ainoaa luonnonvaraa jalostamalla on pystynyt synnyttämään menestyviä metsäyhtiöitä ja ennen näkemätöntä vaurautta”.

Metsien laajalla hyödyntämisellä on Suomessa pidempi historia kuin voisi kuvitella: puun jalostus on leimannut Suomen ulkomaankauppaa 1600-luvulta lähtien, ja ihmisen toimet vaikuttivat metsä- ja suoluonnon köyhtymiseen etenkin Etelä- ja Länsi-Suomessa jo 1800-luvun alkupuolella (Donner-Amnell 1991: 265). 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla puun tarve kasvoi, ja vuosisadan puolivälistä alkaen avohakkuut yleistyivät, kuten myös metsien uudistaminen istuttamalla. Metsätöiden koneellistuminen ja metsäautotieverkoston laajeneminen nopeuttivat tätä metsäluonnon kannalta varsin kyseenalaista kehitystä. Pian huomattiinkin, että metsäisenä pidetyn maan luonnontilaiset ikimetsät voivat loppua. (Valste 2008: 66.) Tähän reagoitiin siten, että 1970–80-luvuilla kansallisen luonnonpuisto-ohjelman keskeisimmäksi tavoitteeksi nousi metsien ja erityisesti vanhojen metsien suojeleminen (mts. 69). Rahan painoarvo näkyy kuitenkin siinä, että metsien suojeleminen on keskittynyt taloudellisessa mielessä täysin tuottamattomille ja heikkotuottoisille maille Pohjois-Suomeen, kun taas rehevämät kasvupaikat ovat talouskäytössä. 2000-luvun Suomessa lähes 70 prosentilla maa-alasta kasvaa metsää, mutta ongelmana on enemmän laatu kuin määrä. (Hakala & Välimäki 2003: 174.) Donner-Amnellin (1991: 266) mukaan ympäristöliikkeen näkökulmasta metsäteollisuus onkin Suomen suurin ympäristöongelma.

On siis todettava, että suomalaisten suhde luontoon ja erityisesti metsään on valtava erilaisista kysymyksistä, ongelmista ja ristiriitaisuuksista koostuva vyyhti. Omalta osaltaan myös suomalainen kirjallisuus tarkastelee ja ilmentää sitä. Siksi tässä luvussa keskiöön nousee se dialogi, jota ympäristöstä ja ympäristöhuolesta sekä metsästä ja talousmetsästä Veikko Huovisen teoksissa käydään.

4.2. Ympäristöministerin ja Puukansan tarinan kirjalliset traditiot

Novellikokoelma *Ympäristöministeri* ja romaani *Puukansan tarina* kantavat mukanaan samaa suomalaisen kirjallisuuden metsäistä traditiota kuin *Havukka-ahon ajattelija*. Veikko Huovinen kuvailee metsään kietoutuvaa kirjallisuuskeskustelua ja omaa näkemystään siitä:

Tässä äskettäin Aleksis Kivelle omistetun kirjallisen keskustelun yhteydessä eräät väsymättömät kirjallisuuskustelijat sanoivat, että suomalaiset ovat metsäläiskansaa, että olemme vain hitaasti irtaantumassa metsäläisyydestä (kirjallisuudessa ym.) ja että pitäisi jo hopusti päästä irti metsäläisyydestä. [--] Mutta omasta puolestani sanoisin, että on erittäin luonnollista, että suomalaiset ovat metsän kansaa ja että metsä on painanut sekä henkiseen että aineelliseen elämään lähtemättömät jälkensä. [--]

Minulle ja kirjalliselle työlleni metsä on paljon antanut. On ollut monenlaisia suhteita metsään; lapsuuden metsä, erämetsä, esteettinen metsä ja ammatin takia propssi- tai tukkimetsä. (Huovinen 1960: 113–114.)

Lisäksi myös *Ympäristöministerin* ja *Puukansan tarinan* kohdalla törmätään luontokirjallisuuden genren problematiikkaan, mutta ongelma ei ole enää niin suuri, sillä molemmat tarjoavat uusia välineitä genreteorian asettamiin kysymyksiin vastaamiseen. Samoin metsäisen tradition rinnalle nousee molempien teosten tulkinnan kannalta merkittävä kontekstuaalinen seikka: suomalainen ympäristöherätys.

Suomalainen kirjallisuus ei jäänyt edellisessä alaluvussa kuvatun ympäristöherätyksen ulkopuolelle vaan reagoi siihen. Hyvä esimerkki tästä on, että Karoliina Lummaan (2008: 50) mukaan Suomessa kirjoitettiin varsinkin 1970-luvulla paljon runoutta, joissa “linnut ennustavat erilaisia ympäristöongelmia ja jopa lopullista ekokatastrofia sekä tulkitsevat ihmisen tunteita mahdollisen tuhon kynnyksellä”. Lummaa tarkastelee artikkelissaan Risto Rasan luontolyriikkaa (mts. 50–72). Sen yhteyttä ympäristöongelmiin ei hänen mukaansa ymmärretty lyriikan ilmestymisajankohtana vaan vasta 1980-luvun lopulla. Tämä johtuu siitä, ettei Rasan lyriikka sisältänyt monen muun kirjoittajan lyriikan tavoin suoria poliittisia, ekologisia kannanottoja vaan keskittyi tuokiokuviin. (Mts. 52–53.) Siinä mielessä Veikko Huovisen ja Risto Rasan tuotannossa on yhteisiäkin piirteitä ilmeisistä eroavaisuuksista huolimatta; myös Huovinen nähdäkseni varoo visusti ottamasta jyrkkää kantaa ympäristökysymyksiin, vaan suhtautumista on etsittävä tarkemmin. Toni Lahtisen mukaan (2008: 156) myös esimerkiksi Timo K. Mukka kirjoitti ympäristöherännäistä kirjallisuutta. Esikoisteoksessaan *Maa on syntinen laulu* hän käyttää “pakanallista maaäidin kuvastoa” ja näin taistelee länsimaista, dikotomioihin perustuvaa luontokäsitystä vastaan (mts. 157). Veikko Huovisen tuotannossa tällaista trooppia maasta naisena ei esiinny, vaan esimerkiksi *Ympäristöministeri* saattaa luontoon liittyviä dikotomioita toisenlaiseen valoon muilla keinoilla. Todettava kuitenkin on, että siinä missä vaikkapa Risto Rasa ja Timo K. Mukka ovat ympäristöherätyksen puolestapuhujia, Huovisen kanta on huomattavasti epämääräisempi.

Veikko Huovinen ottaa kantaa luonnon- ja ympäristönsuojeluun ja metsänhoitotoimiin omalla äänellään vuonna 1969 ilmestyneessä metsäpamfletissaan *Tapion tarhat* sekä *Ympäristöministerin* loppuun sijoitetussa kirjoituksessaan *Metsissä möyritään*. Esimerkiksi kritisoituja avohakkuita hän kertoo *Tapion tarhoissa* ensin karsastaneensa itsekin mutta päätyneensä hyväksyväälle kannalle. Väärin perustein aiheesta tehtyjä johtopäätöksiä hän ei julkisessa keskustelussa sulata: “Suuren yleisön ja osin luonnonsuojelijoidenkin vastustus on

ollut maisemahoidollista ja metsäesteettistä, usein välittömään tajuamiseen perustuvaa kauhistelua.” (Huovinen 1969: 104.) Luonnonsuojelijoita hän kritisoi myös suhteellisuudentajun puutteesta – hänen mukaansa he “lapsellisesti olettavat, että jonkun tuulihaukan tai harvinaisen suotyypin elämä on yhtä arvokas kuin ihmisen elintasoelämä” (mts. 129). Entisenä metsänhoitajana Huovinen “pitää selviönä, että metsäteollisuuden on Suomessa tehokkaasti toimittava, mikäli aiomme jonkinlaista elintasoa ylläpitää” (YM, 180). Nämä ovat selkeitä puheenvuoroja eräitä luonnon- ja ympäristönsuojelullisia toimia vastaan, mutta joitakin huolenaiheita Huovinen myös puoltaa, sillä hän kritisoi esimerkiksi vesakkojen myrkytyksiä (Huovinen 1969: 110; YM, 184). *Tapion tarhat* ja *Metsissä möyritään* toimivat hyvänä taustana *Ympäristöministerin* ja *Puukansan tarinan* tulkintaan.

Yhtenä *Ympäristöministerin* merkittävänä kirjallisena traditiona toimii satiiri. Sari Kivistön (2012: 13) mukaan satiiri on “purevaa ivaa ja kärjistetyn koomisin keinoin esitettyä kritiikkiä ihmisten naurettavuutta ja paheita tai yhteiskunnan epäkohtia kohtaan”. Hän tähdentää, ettei satiiri ole hyvántahtoista tai pelkästään huvittamaan pyrkivää, sillä hauskuuttamisen lisäksi sen tarkoituksena on paheiden osoittaminen ja niistä rankaiseminen (mts. 13–14). *Ympäristöministeri* satiirina on erityisen hyvä kohde tämäntyyppiseen kontekstualisoivaan tutkielmaan, koska satiiri paljastaa kulloinkin julkiseen keskusteluun nousseita poliittisia virtauksia ja puheenaiheita (mts. 14). Osa kokoelman novelleista on selvästi viihdyttäviä, mutta joistakin, sävyltään suorastaan viihaisista, on leikki kaukana. Novellissa *Saastunut ihminen* (YM, 96–104) ahkera työläisnainen kohtaa loppunsa käsiteltyään ensin useita vuosia erilaisia myrkyjä ja syötyään antibioottikuureja, hormoneja ja luontaistuotteita. Liiottelu ja absurdiin tukeutuminen on ilmiselvää, mutta hauskaksi novellia ei voi sanoa.

Puukansan tarina taas on luonteeltaan varsin erilainen, luonnontieteellinen dokumenttiromaani. Siinä on samaa maalauksellisuutta kuin *Havukka-ahon ajattelijassa*, mutta mukaan sekoittuu dokumentaarisia, jopa oppikirjamaisia aineksia. Itse asiassa *Puukansan tarina* muistuttaa tyyllisesti jonkin verran Zacharias Topeliuksen *Maamme kirjaa* myöhempien lisäyksineen. Sen sijaan, että kerrotaisiin Suomesta, sen asukkaista ja heidän työstään, kerrotaan puukansasta yleisesti ja eräitä yksilöitä ja kurioositeetteja esille nostaen. Myös monet aiheet ovat samankaltaisia. Esimerkiksi hallan ja takatalven kuvaukset muistuttavat toisiaan. Ensin mainitussa hyödynnetään ihmisen ja kansan näkökulmaa nostamalla esille maanviljely, jälkimmäisessä yllättävän käänteen kokee suomalaisen maanviljelijän sijasta metsä:

Alussa kasvikkunnassa ei voi havaita mitään muutosta. Mutta sitä myöten, kun kuura sulaa ja auringon lämpö nousee, tulee hävityskin näkyviin. Kaikkien arkojen kasvien – kukkien, papujen, herneitten, nauriitten ja lanttujen lehdet ovat vaalenneet ja lerpallaan; perunan varret ovat mustuneet ikään kuin ne olisivat tulen kärventämiä. (*Maamme kirja* 1981/1875: 94.)

Alkoi sataa lunta. Lumentulo oli harvinaisen runsasta, ei talvellakaan monesti sellaisia pyräköitä nähdä. Kaksitoista tuntia kesti rajua kevättuiskua. Kun pilvet aamulla väistyivät, oli maassa parikymmensenttinen hanki. Oli satanut lunta lehtivään koivuun. Mäntyjen latvukset olivat lumipuvussa aivan kuin talvella. Karnea takaisku kesän tulolle. (PT, 71.)

4.3. *Ympäristöministeri: Dialogissa nauru ja huoli*

4.3.1. Huovisen ekologiaa

Ekologia on biologinen tiede, joka tutkii eliöiden suhteita niiden elolliseen ja elottomaan ympäristöön (Haila 1990: 7). Tämä on ekologian nykyinen määritelmä, joka oli voimassa jo *Ympäristöministeri. Ekotarinoita* -kokoelman ilmestymisvuonna 1982. Kokoelmakin alkaa ekologian määritelmällä, mutta teoksen ilmestymisajankohdasta huolimatta Veikko Huovinen on nostanut esille vanhemman selityksen vuoden 1951 *Nykysuomen sanakirjasta*: “Ekologia oppi elollisten olentojen mukautumisesta luonnolliseen ympäristöönsä.” Määritelmällä on ero, jonka myös Toni Lahtinen on huomannut: Huoviselle olennaista on suhteen luonne, mukautuminen. Uudempi määritelmä ei tällaista näkökulmaa korosta. Lahtisen mukaan sitaatti on asema, josta tekstejä on tarkasteltava. (Lahtinen 2008: 34.)

Kokoelmassa on novelleja, joissa teemaksi nousee juuri ihmisen mukautuminen ympäristöönsä ja joissa protagonistit ovat ennen muuta sopeutujia. Kokoelman avausnovelli *Talven selkää taittamassa* (YM, 7–16) esittelee erään tällaisen asetelman. Novellissa missimittelöissä ansioitunut nuori nainen joutuu mallin töiden puutteessa muuttamaan talveksi isoäitinsä vanhaan metsämökkiin. Aihe on Huoviselle tyypillinen; hänellä on useita kertomuksia, joissa nuoret sankarittaret joutuvat omituisiin ympäristöihin mutta selviytyvät koettelemuksistaan monta myönteistä kokemusta rikkaampina (Rajala 2012: 174). Sekä tämän tiedostaen että aikakauslehdistön tyyliä kritisoiden Huovinen aluksi kontekstualisoi novellinsa: “Sarjassa ‘Kaunottaria yksinäisissä metsämökeissä’ esitellään nyt ihannetyttö Erja-Sinikka Ellipson.” (YM, 7.)

Aluksi Erja-Sinikan on sopeuduttava muuttuneeseen taloustilanteeseen odotellessaan keväällä

tehtävää työmatkaa Pariisiin. Ongelman hän ratkaisee muuttamalla paikkaan, jossa asumisjärjestelyistä ei tarvitse maksaa kenellekään. Metsässä asuminen ei olisi ongelma missille, jonka edesmennyt isoäiti oli opettanut hänelle tarpeellisia taitoja ja painottanut, “että tomera nainen vastaa viittä miehen ketkua ja tekee kymmenen huonon miehen työt” (YM, 9). Hän hakkaa itselleen polttopuut, puhdistaa kaivon ja kunnostaa tönöä (mts. 9–10). Työttömyyskorvaus kuluu työkalujen ja muun tarpeellisen ostamiseen, joten Erja-Sinikka säästää ruokakustannuksissa syömällä edullisesti ja metsästämällä (mts. 10–11). Myös kaksi moraaliltaan arveluttavaa miestä, Sigurd Siittämöisen ja Thor Tuottamukselan, “nuori feministi” ajaa pois oveltaan aseella uhaten (mts. 11, 12). Hahmojen nimet ovat Huovisen kertomuksille tyypillisen naurettavia ja kantajiaan kuvaavia, Rimmon-Kenanin sanoin analogisia nimiä (Rimmon-Kenan 1991: 88–89). Selviytymisen kliimaksi ja novellin juonellinen huippu on kuitenkin ahman ampuminen villin takaa-ajon päätteeksi, jonka tiimellyksessä Erja-Sinikka riisuu liki kaikki vaatteensa ja hiihtää pedon kannoilla ylävartalo paljaana (YM, 13). Tapaus on korostetun sankarillinen ja muistuttaa huvittavalla tavalla ihmisen elämellisyydestä ja saalistustaipumuksesta, jonka tieltä tarvittaessa sivistynyt ja urbaanistunut käytös karsiutuu. Kevään korvalla Erja-Sinikka valmistautuu muuttamaan takaisin kaupunkiin ja lähtemään Pariisiin – ja mukautuu jälleen uuteen ympäristöönsä: hän päättää ostaa uusia vaatteita ja laitattaa lääkärillä kierukan Helsingissä, elämästä miesmallien kanssa kun ei koskaan tiedä (mts. 15).

Päinvastainen ja yksisuuntainen prosessi kohdataan novellissa *Hyvästi Luonto* (YM, 116–122). Genreltään novelli on kuin käännteinen erätarina, jossa päähenkilö kyllä tulee metsään ja metsästää mutta inhoaa tekemisiään. Kaikkea, mitä erätarinoissa ihannoidaan ja mitä luonnossa kulkevan voisi kuvitella rakastavan, päähenkilö kritisoi. Hänen mielestään puut ovat “rumia, piikkisiä, karvaisia, pahanhajuisia ja pimentävät maiseman”. Ylipäätään luonto on hänestä “mölkerömäinen ja tympeä”. (Mts. 117.) Metsästyskään ei etene totutulla tavalla kuvauksessa, joka samalla irvailee eräkertomusten konventioille:

Eräkirjoista Ilari oli lukenut haltioituneita ylistyksiä kaadetulle riistalle, jota ei muka kauneudessa mikään ylittänyt. Kirjojen erästäjät tuntevat mystillistä kiitollisuutta luojaansa sekä Mielikkiä kohtaan palvoessaan tapettua riistaeläintä. Pahimmat juovat hirven ja karhun verta tuoreeltaan. Mutta Ilarin mielestä tuo verinen mytty ryvetyneine höyhenineen oli ruma. (Mts. 119.)

Ilari Tepasto on kaupunkilainen, joka on päättänyt sopeutua urbaaniin elämään niin kiihkeästi, että jättää jäähyväiset luonnolle. Asetelma on absurdi, ja analysoin sitä yksityiskohtaisemmin myöhemmin. Kaupungissa Ilari myy autonsa, kävelee “onnesta hyristen” asfaltilla, “tassuttelee hyvillä mielin tammiparketilla” ja “kuuntelee liikenteen dynaamista kohinaa” (mts. 122). Hän sopeutuu vallitseviin oloihin sulkemalla silmänsä kaikelta ulkopuoliselta, jollaiseksi luonto liioitellusti joutuu. Verrattuna Erja-Sinikka Ellipsonin tapaukseen tässä mukautumisessa ei kuitenkaan ole iloa eikä kokemus ole positiivinen, vaan asetelma on pakotettu ja vihainen.

Pakkotilanteen eteen on asetettu myös Edgar Jupikki, “vastavalmistunut tulisieluinen peruskoulunopettaja” (YM, 60). Ajan henki on pasifistinen, joten koulujen opetusohjelmaankin on otettu uusi oppiaine, aseistariisunta. Edgar Jupikin ajatusmaailmaan tämä ei kuitenkaan sovi, sillä hänestä maailmanpoliittinen tilanne on niin epävarma, että Suomen kaltaisen pienen maan olisi viisainta panostaa väestönsuojeluun rauhanpyrkimysten sijasta (mts. 67). Novelli ei kerro, mitä aseistariisunnassa pitäisi todellisuudessa opettaa, mutta varmaa on, ettei Edgar moiseen ryhdy. Hänen oppitunneillaan riisutaan aseista kansan sijasta esimerkiksi ohjussiilo (mts. 62–64). Hän kokee olevansa pakotettu taistelemaan opetussuunnitelmaa vastaan ja näin mukautumaan ja auttamaan oppilaita mukautumaan uhkaaviin oloihin.

Sopeutumista korostavat novellit ja sopeutujahahmot tuovat esille ympäristön käsitteen moniulotteisuuden. Ympäristö voi kertomuksissa olla yhtä hyvin luonnollinen kuin kulttuurinen tai sosiaalinenkin. Ehdottomasti se on eri asia kuin luonto. Nähdäkseni novellit tuovat 1970–80-luvuilla velloneeseen ekokeskusteluun vaihtoehdoisen näkökulman siitä, mitä ekologia todellisuudessa tarkoittaa ja mitä on olla ekologinen. Se ei tarkoita pelkästään ympäristönsuojelullisia toimia vaan ennen muuta mukautumista vallitseviin oloihin, yllättävilläkin tavoilla.

4.3.2. Ympäristöhuolelle nauraminen

Toni Lahtinen käsittelee artikkelissaan Veikko Huovisen tapaa nauraa ympäristöhuolelle ja ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kosketuspintaa satiiriin (Lahtinen 2008: 30–49). Nähdäkseni *Ympäristöministerissä* on sekä novelleja, joissa ympäristöhuolelle selvästi nauretaan että novelleja, joissa se myönnetään aiheelliseksi – ja kaikkea siltä väliltä. Monissa kokoelman novelleissa ja useissa Huovisen teoksissa ylipäätään pilkkakirves osuu

tasapuolisesti kaikkiin julkisen keskustelun osapuoliin. Panu Rajalan (2012: 242) mukaan *Ympäristöministeri* on *Lentsu*-romaanin (1978) ohella Veikko Huovisen teoksista poliittisesti ajankohtaisin ja näin ollen naurun ja huolen dialogiltaan välillä melko eksplisiittinen, vaikka esiteltyihin ongelmiin ei anneta valmiita ratkaisuja.

Ehkä selvimmin ympäristöhuolta vihaisesti osoitteleva novelli on *Huolehtija*. Novelli kritisoi julkista tiedottamista ja keskustelua, jonka päätavoitteena on huolenaiheiden nostaminen esille.

Vähänkö on ihmisellä huolia. [--]

Tuntuu, että henkilökohtaisissa tai oman perheen huolissa on aivan tarpeeksi. [--]

Myös yleiset, nykyisin jopa globaalit huolet käyvät aivan syrjäiselle, hyvinkin mitättömälle ihmiselle taakaksi. Etteihän vain joku eskimo jännitä Grönlannissa: kunpa ei ohenisi ilmakehän otsonikerros. Mielettömyyksiin paisunut tiedottaminen edestuo jättimäisiä ongelmia pienihmisille, joille sellaiset eivät kuuluisi. Mitäs helkkaria vanhan eläkeläisen oikeastaan täytyy laskeskella, onko Neuvostoliitolla vai Natolla enemmän ohjuksia Euroopassa. (YM, 123.)

Katkelmassa viitataan ympäristönsuojelun murtautumiseen laajemmin julkiseen keskusteluun. Esa Väliiverrosen mukaan (1996: 40–49) Andrew Jamison on hahmotellut ympäristöaktiivisuuden vaihteita. 1980-luvun alkupuolella ympäristönsuojelu ammattimaistui ja vihreät puolueet alkoivat vaikuttaa politiikassa. Ympäristön- ja luonnonsuojelujärjestöt vahvistuivat ja saivat hyvät tiedon hankinnan viestinnän välineet, minkä vuoksi ne pystyivät aikaisempaa laajemmin vaikuttamaan median kautta yleisön mielipiteisiin ja lobbaamaan hallinnossa. Vaikka malli käsittelee kansainvälistä kehitystä, se toimii Väliiverrosen mukaan Suomessakin (mts. 49). Katkelmassa näkyy myös kylmän sodan vaikutus suomalaiseen ajattelutapaan (ks. Telkänranta 2008: 55).

Huolehtijan protagonistin nimi on Frans Moikipää, ja hänen vaimonsa on Pia-Rätvänä. Jälleen nimet ovat analogisia (Rimmon-Kenan 1991: 88–89). Chatmanin mukaan nimi niin ikään kertoo jotakin kantajahahmostaan (Chatman 1978: 131). Myös nimeäminen on osa kertomuksen arvomaailmaa ja kertomukselle ominaista, keskeistä periaatetta, joka on lukijan konstruoitavissa. Tästä periaatetta Chatman kutsuu sisäistekijäksi (mts. 148–149). Koska Veikko Huovisella hahmojen nimet ovat usein erikoisia ja analogisia, nähdäkseni hahmojen nimeäminen indikoi ennen kaikkea kertomuksen sisäistekijän kantaa siihen, mitä kukin hahmo edustaa. Frans Moikipää ei ole erityisen mairitteleva nimi, ja novelli muutenkin tyyllillisesti paljastaa, että siinä halutaan asettaa naurettavaksi koko paisunut tiedottamisilmiö ja se, että “pienihmiset” haluavat puuttua heidän kannaltaan toissijaisiin asioihin. Chatman huomauttaa, ettei kirjailijan ja sisäistekijän ääntä tule sekoittaa ilman vihjeitä (mts. 147). Mielestäni

Huovisen äänen rinnastaminen sisäistekijän ääneen alkaa kuitenkin tässä tapauksessa olla perusteltua, sillä selvästi omaäänisessä *Metsissä möyritään* -liitteessä, siis aivan samojen kansien sisällä, hän kritisoi joitakin samoja seikkoja, joita ympäristöliikettä edustavat hahmot kannattavat. Tällainen ristiriita on myös omiaan paljastamaan kertomuksen satiiriksi. Esimerkkinä on Kojjärven tapaus, josta Huovinen liitteessä toteaa:

[--] minua ujostutti Kojjärvi-operaatio viime kesänä. Ei niin ettenkö pitäisi järvenlaskua hieman vanhanaikaisena agraritoimena, ja kyllähän minä vesien siivekkäille soisin kaikkea hyvää. Mutta se kova kohina! [--]

Ja tuollaisessa Kojjärven tappelussa on toisena osapuolena sentään maanviljelijä, joka tuottaa viljaa ja kermaa. (YM, 180.)

Huolehtijassa samasta tapauksesta puhutaan näin:

Frans on sorsien kaveri ja tavien, telkkien, tukkasotkien ja nokikanojen henkiystävä, vaikka ei luonnonharrastaja sanan varsinaisessa merkityksessä olekaan. Mutta kun hän on televisiosta nähnyt, että pienen järven lasku uhkaa näitä siivekkäitä, hän on henkeen ja vereen vesilintujen asialla. [--] Hän ei paljoakaan ajattele järvenlaskun hankemiehiä, maanviljelijöitä, jotka ovat hänen mielestään ahneita paskanhajuisia ihmisiä. (YM, 125.)

Ympäristöliikkeen piirissä vastustettiin ja vastustetaan edelleen ydinvoimaa. Vastustus alkoi jo 1970-luvun alkupuolella, ja 1979 tapahtunut Harrisburgin ydinvoimalaonnettomuus Yhdysvaltain Pennsylvaniassa kiihdytti energiakeskustelua entisestään. Pinnalla oli sekä vaatimuksia energian säästämisestä että nimenomaan ydinvoiman rajoittamisesta. Suomen luonnonsuojeluliitto asetti vuonna 1982 päämääräksi, että Suomesta tulisi “uudistuvia energianlähteitä käyttävä matalaenergiayhteiskunta, jossa kokonaiskulutus on nykyistä vähäisempi”. (Reinikainen 2008: 201–250.) Frans Moikipäälläkin on aiheesta mielipide: hänestä “Suomi ei tarvitse ydinvoimalaitoksia”. Hän ei tosin selitä, millä sähköä kehitettäisiin, koska esimerkiksi koskiin ei saisi rakentaa voimalaitoksia. Hän suosittelee yksityishenkilöille energian säästämistä, mutta novelli huomauttaa: “[--] häneltä jää huomaamatta, että suurehko puuhiomo käyttää vuodessa saman verran sähköä kuin Helsingin kaupunki”. (YM, 129.) Julkinen keskustelu näkyy näin ollen novellissa selvästi, ja se sekä ympäristöliikkeen ajamat seikat asetetaan kyseenalaiseen, jopa huvittavaan valoon. *Huolehtija* poikkeaa useista kokoelman muista novelleista sekä Huovisen lyhyistä kertomuksista ylipäättään siinä, että se on melko omaääninen ja osoitteleva, ei iloitteleva ja liioitteleva eikä nuivan pakinoivakaan.

Ekokylän kuulumisia kritisoi niin ikään ympäristöaiheiden hellimistä median lempilapsina ja ympäristöystävällisyydestä itsestäänselvästi saatavaa kunniaa. Huumoria rakennetaan toistolla,

ja novellin sävy on liioitteleva, mikä varsinkin kaikkinaisen kontekstin huomioiden saa epäilemään, että kyse on ironiasta.

Ekokylät ovat edistyksellisiä kyliä.

Ekokylissä säästetään energiaa ja kasvatetaan puhtaita juureksia ja vihanneksia. Ekokylissä pidetään mielenkiintoisia seminaareja. Ekokylät vetävät tiedotusihmisiä puoleensa kuin mesi mehiläisiä.

Ekoileminen on pop. [--]

Ekoihminen tulee tunnetuksi, hyväksytyksi ja suosituksi. [--] Ekoihminen ei haise pahalta, ja hän on muutenkin mukava. (YM, 105.)

Novellissa osallistuva kertoja pääsee ryhmän mukana tutustumaan turistien iloksi rakennetun ekokylän elämään. Novellissa paisutellaan yksityiskohtia ja näin rajusti pilkataan ekokylää. Liioittelu tulee erityisen hyvin esille kylän energiantuotantokysymyksissä. Kylässä “alkoholistien aggressiot on ohjattu hyötykäyttöön” esimerkiksi siten, että he juoksevat sähköä kehittävässä pyörässä tietyn ajan ja ansaitsevat siitä pullollisen olutta (mts. 107). Kylässä on käytössä muitakin luovia tapoja sähkön tuottamiseksi, ja jokainen niistä on edellistä absurdimpi. Tämä asettaa energiantuotannosta ja energian säästämisestä käytävän keskustelun naurunalaiseksi.

Novelli *Hyvästi Luonto* puuttuu nähdäkseni siihen, mitä ympäristöliikkeen ja yleisen ympäristöasioista kohkaamisen taustalla on. Kuten mainittu on, novellin protagonistin Ilari Tepasto asemoi luonnon itsensä ja urbaanin sivistyksen ulkopuolelle. Luonnon käsittämiseen jonakin erillisenä ja tietynlaisena pikemmin kuin kaiken kattavana massana viittaa jo novellin otsikko, jossa Luonto on kuin erisnimi. Tapa on sama kuin Neil Everndenillä (1992: xii), jolla isolla kirjoitettuna Luonto tarkoittaa nimenomaan luonnon mallia tai systeemiä tietyssä kulttuuripiirissä. Novellissa ei siis näyttäydy luonto itsessään vaan jokin, jota Ilari Tepasto pitää luontona ja jolle hän näin ollen kuvittelee jättävänsä jäähyväiset. Ylipäättään asetelma olisi mahdoton, jos hänen luontosuhteeseensa kuuluisi ymmärrys luonnosta jonakin kaiken kattavana, jonka osa hän itsekkin olisi. Mahdottomana ja absurdina novelli näyttäytyy siitä huolimatta: mies tulee metsään, mesoaa siellä hetken, samoilee ja korostaa jatkuvasti, kuinka paljon hän inhoaa kaikkea kokemaansa, kuten nuotiolla istumista, nokipannukahvin juomista ja sammaleen tuoksua. Retkensä päätteeksi hän karjaisee: “Haista huilu, luonto. En ihaile sinua!” (YM, 121.) Jätettyään jäähyväiset hän on onnellinen, ettei hänen enää tarvitse herätä aamuisin “luontoon menoa varten” (mts. 122).

Käänteisyyden ja absurdiuden avulla *Hyvästi Luonto* kritisoi luontokäsitystä, jossa ihminen on

erotettu luonnosta ja jossa kaupunki asetetaan luonnon vastakohtaksi. Tällainen luontokäsitys johtaa siihen, että itse asiassa luonnonsuojelu- ja ympäristöliikkeen piirissä yritetään pelastaa jotakin keinotekoista, enemmän omaa käsitystä jostakin kuin todellisuudessa olemassa olevaa. Ympäristöliikkeeseen novellin kytkee aukkohakkuiden käännteinen ja liioitellun kärkevä kommentointi: “On hyvä, että ne hakkaavat metsät autioiksi [--]. Pitäisi vielä laskea asfaltti aukkohakkausmaiden päälle.” (Mts. 117.) Lisäksi protagonistin sukunimi Tepasto on kylän nimi ja viittaa erääseen ympäristötaistelun näyttämöön. Kylä liittyy Ounasjoen rakentamispyrkimyksiin. Kemijoki Oy halusi rakentaa jokeen Tepaston ja Meltauksen altaat sekä voimalaitoksia, mutta useita vuosia jatkunut kädenvääntö päättyi ympäristöliikkeen voittoon ja joen suojelupäätökseen vuonna 1981. (Dahlström 2012: 107.) Näin nimetty huvittava ja irrationaalisesti käyttäytyvä hahmo asettaa keuhon valoon myös ympäristöliikkeen.

Mainitut novellit osoittelevat ympäristöhuolta, sen taustoja tai lieveilmiöitä. Ne tuovat esille paitsi huolen huvittavat piirteet myös aukot. Viime kädessä kyse tuntuu olevan yksilöiden luontosuhteesta ja sitä kautta suuren yleisön luontokäsityksestä, jossa todellisen kosketuspinnan puute pelkistyy yksityiskohtiin tarttumiseen. Tätä kokoelma ei sulata vaan lähinnä pilkkaa ja pyrkii osoittamaan väärin tai puutteellisin perustein toteutettavia toimia ja ylläpidettyä ideologiaa.

4.3.3. Huoli ympäristöstä ja ihmisestä

Edellisessä luvussa osoitin, että *Ympäristöministerissä* ympäristöhuolelle nauretaan. Siitä huolimatta kokoelmassa on myös novelleja, joissa selvästi kannetaan huolta ympäristöstä ja ihmisestä sekä siitä, millainen yhteiskunnastamme on tulossa. Huolenaiheista kenties suurin koskee energiantuotantoa ja samalla ydinsodan uhkaa. Ydinsotaan varautui jo Konsta Pylkkänen, joka valmistautui kätkeytymään laskeuman alta. *Ympäristöministerissä* kätketään ihmisen sijasta ydinjäte, ylitsevuotavan pätevin ja juhlallisoin vakuutteluin jätteen vaarattomuudesta. Novellissa *Pelko pois* lievästi humaltunut tekniikan tohtori Osvald Friberg esittelee median edustajille ja muulle yleisölle ydinjätteen loppusijoitusta X:n kunnan Saakelinvuoressa. Saastekuiluun päätyy niin paksua lyijylevyä useiden tonnien edestä kuin makuupusseja ja sienten perkkeitäkin – ja kaikilla niillä on tehtävänsä jätteen vaarattomaksi tekemisessä. Lopuksi Friberg ilmoittaa, että “johan on helvetti jos säteily kummittelee vähän

vähääkään tällä kallionkinkamalla” (YM, 137). Näin ydinjäteongelmasta tehdään naurettava ja korostetaan sen luomaa epävarmuutta. Kuitenkin novellissa sohitään myös ydinvoiman vastustajia ja piruillaan, kuinka Teollisuuden Väkivoiman aikeiden paljastuttua siihen asti tuntematon Saakelinvuori “havaittiin erittäin kallisarvoiseksi luonnonihmeeksi” ja Friberg on “leimattu valtakunnan suurrikolliseksi” (mts. 132, 133). Näin ollen koko ilmiö ja sen saama suuri mediahuomio näyttäytyy novellissa vastenmielisenä.

Saasteista ja myrkyistä huolehtii myös novelli *Saastunut ihminen*. Ahkera työläisnainen Bertta Tunkki on “aina lukenut hajamielisesti uutisia ympäristösaasteista ja muista aikamme vaaroista”, koska hänestä tuntuu, etteivät ne “koske häntä vaan joitakin toisia” (YM, 96). Kertoja kuitenkin jo aluksi huomauttaa hänen kulkevan kohti “tragediaa, äkillistä luhistumista”, ja tästä näkökulmasta novellia on tarkasteltava (mp). Bertan arki on myrkyllisiä kemikaaleja pullollaan, ja hän rakastaa suolaa, rasvaa ja sokeria. Lopulta hänen mahansa rupeaa kummasti “rylkkymään”, ja eräänä aamuna hänen takapuolestaan pölähtää violetti savupilvi (mts. 101). Bertta kuolee, mutta ei turhaan, sillä “vesistöjen ja ilman suojelusta tulee täyttä totta” ja “työsuojelu pääsee lapsenkengistään” (mts. 102). Kertojan ote on paikoin ironinen, joten on vaikeaa tietää, kuinka todellista sisäistekijän huoli on. Veikko Huovinen kuitenkin oli huolissaan esimerkiksi vesakkojen myrkyttämisestä ja olisi mieluummin suosinut mekaanista torjuntaa (mts. 184). Siksi olisi perusteltua olettaa, että myös novellin arvomaailma olisi ihmisen ja ympäristön puolella ja saastumisesta huolissaan. Näin ollen pilkka suuntautuu jälleen kahtaalle, sekä ympäristömyrkyjen huomiotta jättämiseen että suhteettomaan kohkaamiseen niistä. Markku Lehtimäki lukee artikkelissaan ympäristötietoisia nykyromaaneja, joiden dialogisessa asetelmassa jokin osapuoli on välinpitämätön ympäristöllisiä riskejä tai ainakin niistä puhuvia kohtaan (2013: 361–363). On kiinnostavaa, että Huovinen omalla nuivalla ja varautuneella tavallaan ennakoii tällaista asetelmaa ja vieläpä näin varhain, vaikka hän ei ollutkaan varsinaisen ympäristöliikkeen puolestapuhuja.

Erilaisten luontosuhteiden ja suuren yleisön luontokäsityksen jäljillä ollaan novellissa *Metsän poika*. Siinä kannetaan huolta siitä, millaiseen suuntaan moderni ja urbaanistunut luontokäsitys on menossa. Novellissa Panu Rajalan (2012: 235) Veikko Huovisen alter egoksi nimittämä metsänhoitaja Aku Kolmisoppi hiihtää katsomaan majavien pesimäseutua edustamansa yhtiön omistamassa metsässä. Hän on ahdistunut, sillä julkisuudessa hän näkemyksineen on tullut ympäristöliikkeen jyräämäksi. Ympäristöliikettä ja sen saamaa mediahuomiota hän kommentoi:

Aku Kolmisoppea oli jo kauan hämmästyttänyt se fanaattisuus, millä ympäristönsuojelijat kävivät metsänhakkuiden ja puunhankinnan kimppuun. Oli kuin ei olisi käsitetty, että hyökätään valtakunnan tärkeintä vientiteollisuutta ja suurta työnantajaa vastaan ja koetetaan tehdä tämä toiminta kyseenalaiseksi ja epäilyttäväksi. Erityisen kummallista oli, että ympäristöliikkeen kohtuuttomat, vääristelevätkin väitteet näyttivät saavan ihmeellistä vastakaikua tiedotusvälineissä, etenkin televisiossa. (YM, 162.)

Aku Kolmisoppi ihmettelee ympäristönsuojelijoiden heikkoa tietämystä metsänhoidosta ja metsäekosysteemistä. Hänestä “pitäisi tehdä selväksi metsän kiertoajan käsite, samoin se, että metsissä aina täytyy olla paitsi vanhoja metsikköjä myös uudistusaloja ja taimikkoja” ja “hakkuurtojen ryvettämää metsämaata pitäisi verrata rakennustyömaahan” (YM, 165). *Tapion tarhoissakin* kritisoitu “välittömään tajuamiseen perustuva kauhistelu” on siis jokseenkin turhaa (Huovinen 1969: 104). Hänestä olisi tärkeää, että välitetty luontokäsitys perustuisi tietoon ja harkintaan, ei ilmiselvään havaintoon. Aku Kolmisopen luontosuhde sallii luonnon hyödyntämisen yhteiskunnan edun nimissä, mutta hän myös nauttii luonnosta, sillä hän iloitsee linnuista, reippaasti kasvaneista nuorista männyistä ja tulen tekemisestä tervaskantoon. Kolmisopen hahmossa käydään selvää dialogia ympäristöstä huolehtimisen ja ympäristöhuolen kummastelun ja jopa kritisoinnin välillä.

Luontokäsitystä pohditaan myös kokoelman niminovellissa. Siinä nimettömäksi jäävä ensimmäinen ympäristöministeri tulee tutustumaan työtiloihinsa ja pohtii samalla uutta pestiään. Hän on ympäristöpolitiikan ja siksi myös luonnon poliittisuuden ytimessä todetessaan, että hänen työkentällään “omistaminen ja ikimuistoinen nautinta, saavutetut edut ja eri elinkeinojen vaatimukset törmäävät yhteen muutoksiin pyrkivän politiikan kanssa” (YM, 171). Hän miettii, millainen ympäristöministerin tulisi olla. Hänestä ympäristöministerissä pitäisi olla jotain samaa kuin ihmiskasvoisissa kallioveistoksissa, jotka kuin kasvavat maasta ja tarkkailevat maailmaa tuimina mutta ymmärtäväisinä. Ylevät kuvitelmat kuitenkin pelkistyvät ministerin vaatimukseen, että toimistoon on tuotava “ruukkukukkia, viherkasveja, akvaario ja terraario” sekä “ainakin kolme Wrightin lintumaalausta” (mts. 175). Novelli tuntuu näin ilmaisevan huolensa siitä, millaisiin seikkoihin yksilöiden luontosuhde ja sitä kautta yleinen luontokäsitys perustuu ja millaisia seurauksia sillä on. Jos ympäristöministerin ensimmäinen käsky on, että hänen huoneeseensa on tuotava kasveja, mitä se kertoo hänen suhteestaan luontoon ja miten hänen luontosuhteensa vaikuttaa hänen työhönsä?

Panu Rajala lukee kokoelman niminovellin niin, että siinä ympäristöministeri nostetaan suureen arvoon (2012: 243). Minä taas näkisin, että kertomuksessa kyseenalaistetaan

ympäristöministerin toimi ja työn idea ja leimataan tämäntyyppinen työkenttä hiukan keinotekoiseksi. Tällaisen rajauksen syntyminen kuin tyhjästä ja uuden ympäristöministerin hämmennys sen edessä kertoo luontokäsityksestä sen, että luonto mielletään melko lailla irralliseksi monista muista työkentistä ja prosesseista. Edellisessä alaluvussa kirjoitin, että novelli *Hyvästi Luonto* kritisoi käänteisyyden ja absurdiuden avulla ihmisen erottamista luonnosta. Näkisin, että novellien viesti on samankaltainen, joskin se on ilmaistu eri tavalla.

Huoli ympäristöstä on novellikokoelmassa huolta ihmisten suhtautumisesta ja suhteesta siihen. Nähdäkseni kokoelma pyrkii kyseenalaistamaan sitä, miten luonto on alkanut keskustelussa muuttua ympäristöksi, siis tavallaan ulkoapäin tarkastelluksi erilliseksi elementiksi. Lisäksi se kyseenalaistaa sen, mitä ympäristön käsitteellä oli alettu tarkoittaa, nimittäin “inhimillisen olemassaolon aineellista perustaa, jota uhkaa ihmisen omien toimintojen seurauksena tuho” (Haila 2001: 9, kursivointi minun). Tällaista tuhoutumisen uhkaa kokoelma ei välitä, vaan esille nostetaan yksittäisiä uhkakuvia ja epäkohtia, jotka esitetään pikemminkin järjenvastaisina ja vastenmielisinä kuin vaarallisina.

4.4. *Puukansan tarina*: Dialogissa metsä ja talousmetsä

4.4.1. Metsä

Olen joskus tuuminut, että metsässä yksinään, ilman ihmistä, olisi kerrakseen kirjan aihetta. Metsä on valtavan väkirikas puukansa, ja joskaan se ei liiku, niin se elää silti arvoituksellista, vivahderikasta elämää. En tiedä mitään niin lohdutonta näkyä kuin laajat, metsättömät tasangot. (Huovinen 1983/1960: 118.)

Näin pohtii Veikko Huovinen metsän merkittävää roolia teoksessa, jonka ilmestymiseen olisi vielä yli 20 vuotta. Luonnehdinta muistuttaa Markku Lehtimäen (2013: 355) kuvailemasta ekokriitikko Lawrence Buellin halusta lukea kirjallisuutta realistisiin piirteisiin keskittyen, niin, että sen kautta voitaisiin tarkastella maailmaa ja todellisuutta. Lehtimäen mukaan lukemisen tavoitteeksi muodostuu tällöin “ihmiskeskeisestä kerronnasta” irtautuminen (mp). Tarina, joka lähtökohtaisesti on kirjoitettu kannattelemaan itseään pelkästään metsän voimalla, tarjoaa tällaista lukutapaa kuin tarjottimella ja jo itsessään ratkaisee ihmiskeskeisyyden pulman.

Chatman (1978: 113) huomauttaa, ettei ole olemassa tarinaa ilman hahmoja. *Puukansan tarinan* kohdalla tämä on ongelmallista, sillä millaisia hahmoja voisi olla luonnontieteellisessä

dokumenttiromaani, jossa ihmisiä ei juuri esiinny? Kertomuksen keskiössä on metsäekosysteemi. Merkittävintä roolia näyttölee tietyn alueen puusto, jonka vaiheita romaani seuraa suuresta metsäpalosta kliimaksivaiheeseen saakka, syntymästä likelle jonkinlaista kuolemaa, ajallisesti yli sata vuotta. Luonnon kohottamisessa henkilöihahmon kaltaiseksi subjektiksi hyödynnetään panoraamojen ja erilaisten zoomausten vaihtelua. Zoomata voidaan joko puihin, muihin kasveihin tai metsän eläimiin, kuten tässä:

Metsän siivekkäistä tikat olivat suuria rakentajia. Moni heikkonokkainen käytti hyväkseen kovapäisten, jänteväniskaisten hakkurien tekemisiä koloja. Tikkojen koloissa kävivät tai pesivät oravat ja näädat, lukemattomat pikkulinnut, monet pöllöt ja vesilinnuista telkkä ja koskelo. Näin hyödytti taitava ammattimies ahkeruudellaan suurta siivekkäiden yhteiskuntaa ja loi pesäpaikkoja, joista jotkut kestivät vuosikymmeniä. [–]

Siis toimeen! Jäntereinen selkä ja niska sinkosi lujan pään ja kovan nokan melkoisella voimalla puun kylkeen. Iskuja sateli satakunta minuutissa. Kaarna ja sälot lentelivät, jälkeä syntyi. (PT, 98.)

Myös personifioinnilla on merkittävä rooli metsäluonnon rakentamisessa hahmoksi. Luonnosta tehdään subjekti: romaanissa luonto esimerkiksi “kylvää”, “kirjoittaa historiaa” ja “elää kaikin keinoin” (mts. 17, 18, 40). Eläimistä tehdään inhimillisiä luomalla niiden toiminnalle motiiveja ja sanoittamalla niiden mahdollisia ajatuksia; toukan ruoakseen löytänyt palokärki “pitää kekkereitä lähes kyyneleet silmissä, sillä on se vain niin hyvä ja suuri toukka” (mts. 113). Ajoittain luonto kokonaisuutena tai jokin yksittäinen luonnollinen elementti rinnastetaan ihmiseen, kuten edellä siteeratusta katkelmassa. Siinä tikasta puhutaan kuin ammattia harjoittavasta ihmisestä, joka työskentelee paitsi oman toimeentulonsa vuoksi myös yhteiskunnan hyväksi.

Raymond Williamsin mukaan tärkeää luontokäsitysten kehityksessä on ollut tietyn olemuksellisen periaatteen etsiminen luonnosta. Osaksi tätä kehitystä on tullut ymmärrys luonnosta lainalaisuuksina, mikä on johtanut luonnon tarkastelemiseen ihmisestä erillään. (Williams 2003: 40–66.) Tätä tarkastelen lähemmin seuraavassa alaluvussa. Kuitenkin romaanista on nähtävissä puhetapa, jonka mukaan luonnolla on omat lakinsa mutta joka ei kuitenkaan suoraan sulje ihmistä luonnon ulkopuolelle. Lainalaisuuksien tuominen esille korostaa metsäluonnon kohottamista subjektiksi ja sen rakentumista hahmoksi. Metsän kasvamisesta todetaan esimerkiksi, että “kaikki kävisi niin kuin luonnonlaeissa on säädetty” (PT, 17).

Romaanilla ei ole kovin selvää, taajaan tarinassa esiintyvää protagonistia. Sellaiseksi voisi kuitenkin kutsua erästä männyntainta, joka esitellään lukijalle ensimmäisen kerran puiden

siementämistä ja itämistä tarkastelevassa luvussa. Taimi on ensimmäinen itänyt siemen alueellaan, ja sen emopuu on seudun valioita, “vieläkin kartiolatvaisena, sopusuhtaisena, kahdenkymmenenviiden metrin pituisena kaunis” (PT, 25). Siemen on hyvän vuoden satoa, ja se päätyy erinomaiseen kasvupaikkaan. Se on satojen samanlaisten taimien joukossa voimakkain ja tulee kasvamaan muita korkeammaksi (mts. 26). Kerronnassa zoomataan taimeen ja sittemmin puuhun eri kasvuvaiheissa. Puita ja varsinkin tätä mallimäntyä kuvataan romaanissa erittäin hellästi:

Se kaunis, onnen suosima mänty eli juuri sillä paikalla, mihin kerran pieni siemen oli lentänyt. [--] Mallimänty oli kaksikymmentäyhdeksän metriä pitkä, terve puu. Sen runko oli suora ja sukean sopusuhtainen. Oksatonta runkoa oli kuusitoista metriä, ja vielä silläkin korkeudella oli rungon läpimitta yli kymmenen tuumaa. Se oli näiden salojen komein puuvartinen kasvi, ylivertainen elollinen olento. Sillä kohdalla piili maassa ihmeellinen kasvattava voima, sillä jättipuun ympärillä humiseva männikkö oli kauttaaltaan järeää. (Mts. 129.)

Mallimännyn ja sen ympärillä kasvavien samanmoisten järeiden puuyksilöiden loppu on onnellinen ja kohtalaisen avoin: ne säästyvät romaanin lopussa tapahtuvalta metsän leimaukselta ja rauhoitetaan, sillä niiden kauneus miellyttää hankkeesta vastaavaa metsänhoitajaa (PT, 154). Nähdäkseni romaani ottaa näin kantaa metsänhoitotoimenpiteisiin ja ilmaisee, että metsällä ja luonnolla kokonaisuutena voi olla myös itseisarvoa, eikä niitä tule tarkastella pelkästään resurssina. Ihmisen näkökulmaa metsäluontoon tunnutaan muutenkin hiukan vähättelevän, erityisesti silloin, kun tarkastellaan metsän kasvuun kuluvaan aikaan. Metsä on “yhtä luonnon kanssa, se on luontoa” eikä “tutki historiaansa suhteessa aikaan” (mts. 18). “Luonnolla ei ole kiirettä”, mutta ihminen “touhottaa” (mts. 17, 18). Ihmisen käsitys metsästä kyseenalaistetaan, samoin sen pelkistäminen tieteellisiin korulauseisiin, ja romaani kysyy: “Kemiaako, kasvifysiologiaako kaikki vain?” (Mp.) Näin romaani asettuu kannalle, että luonto on enemmän kuin kaikkien ihmisyksilöiden kokemus siitä.

Kerronnassa tapahtumia tarkastellaan metsän näkökulmasta. Suuren määrän puustoa hävittänyttä metsäpaloa kutsutaan tuhoksi ja erilaisia kasvitauteja, tuholaisia ja ennen kaikkea ihmisiä puita vaaraviksi vaaroiksi (PT, 8, 122). Silti kertoja ottaa etäisyyttä puihin ja kysyy vastausta vaille jääviä kysymyksiä (esim. mts. 18). Kertoja vertaa ihmisiä ja puita toisiinsa kuin todetakseen, että niiden välimatka on valtava ja että aina tulee olemaan seikkoja, joita ihminen ei ymmärrä. Yleisemmällä tasolla kyse on ihmisen ja luonnon suhteen pohtimisesta. Jälleen tullaan siihen lopputulokseen, että luonto on enemmän kuin ympäristö ja enemmän kuin yksilöiden kokemukset siitä.

Ei aivoja, ei korkeampaa tietoisuutta, ei haaveita, tulevaisuudensuunnitelmia, hellyyttä, huolenpitoa, tuskinpa vihaa, juonittelua, tuskinpa masennusta tai elämänikäistä katkeruutta. Ei mitään luonteenpiirteitä, joihin ihmisen sanoilla, ihmisen kielellä voisi kajota, ellei sitten turvautunut satuihin. Tiedemiesten tutkimustyö, monien vuosisatojen mittainen, tuskin osoittaisi, tunteeo puu mitään tai miten se tuntee. Tieteen edistyessä metsän fysiologia, puun rakenne, elämä ja kasvu selvitetäisiin yhä tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin. Kuitenkin suuri puu metsän kumpareella tulisi aina olemaan arvoitus, umpimielinen, sulkeutunut elävä olento... (Mts. 55.)

Puukansan tarina tukeutuu vahvasti metsän estetiikkaan. Yrjö Sepänmaan mukaan (2003: 15) metsä synnyttää ihmisessä elämyksiä, minkä vuoksi sillä on arvoa kauneuden kannalta, ei pelkästään sen omistajalleen tuottaman rahallisen hyödyn tähden. Hänestä metsän kauneudessa on olennaista paitsi pinta myös se, miten metsä ekosysteeminä toimii. Metsän estetiikan erityispiirteisiin kuuluu niin ikään koettu välimatka ihmisten ja metsän välillä, taju siitä, että kun ollaan tekemisissä metsän kanssa, tarkastellaan jotain todella erilaista kuin artefakteja ja eletään eri ajassa kuin se (Rolston 2003: 32). Holmes Rolston III kuvaa metsän synnyttämää esteettistä kokemusta ja sen pohjaa seuraavasti:

Metsässä puut kohoavat kohti taivasta, lintuja liitelee ja eläimiä juoksee maan pinnalla, ajasta aikaan, lähes kaksi miljardia vuotta vanhan geneettisen kielen pakottamina. On kamppailua ja kuntoisuutta joka mukautuu; energia ja evoluutio keksivät hedelmällisyyden ja urheuden. Sukupolvet vaihtuvat ja lajit eriytyvät, on lihaksia ja rasvaa, tuoksuja ja haluja, laki ja muoto, rakenne ja prosessi. On valo ja pimeys, elämä ja kuolema, olemassaolon arvoitus. Nämä kuuluvat esteettiseen kokemukseen, mutta perustaksi tarvitaan tiedettä. (Rolston 2003: 38.)

Lainaus voisi olla *Puukansan tarinan* kuvaus. Romaani perustuu tieteen ja eläytymisen vuorotteluun, siihen, että lukijalle luodaan esteettinen kokemus metsästä. Se kutsuu kuuntelemaan nimenomaan metsän ääntä ja astumaan metsään sen sijaan, että sitä tutkisi kaukaa ja pelkästään objektiivisesti.

Romaani rakentuu luvuista, joista jokainen käsittelee jotakin seikkaa metsän elämänkaareissa tai sen kannalta välttämätöntä yksityiskohtaa. Luvut on otsikoitu kuvaavasti ja dokumentaarisuutta korostavasti, esimerkiksi "Aurinko, hiili ja vesi", "Metsä vilisee elämää" ja "Kierros umpeutuu" (PT, 40, 88, 123). Hiukan taiteellisempaa otetta edustavat kalevalainen "Mäet kylvi männiköiksi" ja runollinen "Metsän tuulia" (mts. 16, 56). Romaanin tietopohjaisuus ei ole poikkeavaa, sillä kuten Panu Rajala (2012: 244) huomauttaa, monilla Veikko Huovisen teoksilla on tarkka faktapohja. Erikoista on se tapa, jolla teoksessa punoutuvat yhteen tieto- ja kaunokirjallisuus, luennoiminen, kuvaileminen ja eläytyminen. Koko romaanin rakenne perustuu siihen, että keskiössä on metsäekosysteemi, eivät esimerkiksi

kuvatulla paloalueella kohtalaisen satunnaisesti vierailleet ihmiset. Hyvä esimerkki tästä on se, että tarinaan ilmestyy ensimmäinen nimetty ihminen vasta puolivälissä. Hänen käyntejään paloalueella kuvataan tyyllisesti samalla tavoin kuin esimerkiksi karhuperheen vierailua ennen talven tuloa. Jeremias Haverinen varautuu talveen metsästäväällä lintuja ja suolaamalla lihat, emokarhu etsii pesäpaikkaa itselleen ja poikasilleen.

Puukansan tarina etenee monilta osin niin sanotusti luonto edellä ja ilmaisee, että metsä on itsessään arvokas. Metsäekosysteemi näyttäytyy romaanissa vahvasti omana kokonaisuutenaan, joka on tulvillaan tarinoita. Metsän äänen lisäksi romaanissa kuitenkin vaikuttaa myös toinen ääni, jota tarkastelen seuraavassa alaluvussa.

4.4.2. Talousmetsä

Puukansan tarina on ilman muuta kertomus metsästä. Silti se on myös kertomus talousmetsästä, sen pohjasta ja synnystä. Talousmetsä on puuraaka-aineen tuottamiseen käytettävää metsäaluetta (Hakala & Välimäki 2003: 313). Tässä ymmärrän, että talousmetsä on myös sellainen metsä, jota tarkastellaan ensisijaisesti ihmisen näkökulmasta ja ihmisen käsitystapa edellä. Metsän näkeminen mahdollisena resurssina ja ihmisen hahmottaminen luonnossa liikkuvana toimijana ennakoii talousmetsän syntyä ja muodostaa sen pohjan. Huolimatta siitä, että romaanissa varsinaiset ihmishahmot ovat marginaalissa, siinä annetaan verrattain paljon sijaa ihmisen toiminnalle metsässä. Lisäksi tapa, jolla metsää romaanissa tarkastellaan, on antroposentrinen.

Edellisessä alaluvussa otin esille Raymond Williamsin kannanoton siitä, että luonnon tarkasteleminen lainalaisuuksina merkitsee ihmisen näkemistä luonnosta irrallisena. Tällöin luonnon prosesseja voidaan kuvata niiden omissa rajoissa. Luontoa, joukkoa objekteja, tarkastelee erillinen tietoisuus. (Williams 2003: 54.) Tämä näkyy *Puukansan tarinassa* erinomaisesti sen dokumentaarisen otteen vuoksi. On helppo huomata, että tapahtumia kertoo erillinen tietoisuus, ekstrapadiegeettinen kertoja (Rimmon-Kenan 1991: 120). Kertoja on sikäli kaikkitietävä, että hän voi liikkua ajasta toiseen ja tietää paitsi sen, mitä kulloinkin tapahtuu myös sen, mitä tulee tapahtumaan tai mitä olisi voinut tapahtua (PT, esim. 88, 122, 124). Rimmon-Kenan puhuu kertojan havaittavuuden asteista (Rimmon-Kenan 1991: 122–127). Romaanissa kerronta vaihtelee silkasta referoinnista ja miljöön kuvaamisesta luonteen

määrittelyyn ja jopa henkilöiden sanomatta tai ajattelematta jättämisen raportointiin, joista jälkimmäinen kohdistuu, merkillistä kyllä, sekä puihin että kertomuksessa esiintyviin ihmisiin: “Mutta eipä puukansa tiennyt, että pahin vihollinen jo hioi kirveitään.” (PT, 122.) Kertoja voi myös etääntyä tarkastellusta kohteesta kuin verratakseen sitä johonkin muuhun. Seuraava sitaatti on niin ikään hyvä esimerkki romaanin faktapohjaisuudesta ja tarkkuudesta.

Metsän puut olivat suuria elollisia olioita. Ne olivat jättiläisiä ihmiseen verrattuna, isompia kuin norsut ja valaat. Näissä metsissä keskipituus vaihteli viidestätoista kahteenkymmeneen metriin, soiden puut olivat pienempiä. Jossakin vehmaassa notkossa kasvoi kolmekymmentä metriä pitkiä kuusia. Paloaukealle oli jäänyt pari lähes kolmenkymmenen metrin pituista petäjää. Kaukana Kaliforniassa elää Sequoia, mammuttipetäjä, joka kasvaa yli sadan metrin korkuiseksi. Suurin mitattu douglaskuusi on ollut 115 metriä pitkä, ja sen kuutiosisältö on ollut 280 m³. Suurimmat ihmiset ovat olleet vähän yli kahden ja puolen metrin pituisia. (PT, 19–20.)

Katkelmassa verrataan puita ja ihmisiä toisiinsa. Edellisessä alaluvussa kirjoitin, että näin tapahtuu romaanissa myös muissa kohdissa ja siten korostetaan ihmisten ja puukansan erilaisuutta ja henkistä välimatkaa toisiinsa. Se voi olla kannanotto paitsi metsän myös ihmisen puolesta, koska tällöin ihmistä tarkastellaan luonnosta erillisenä. Romaanissa todetaan, että puilla ei ole tunteita eikä luonteenpiirteitä (PT, 55). Inhimillisiä tuntemuksia ja piirteitä ei siis projisoida luontoon, eikä metsällä ja ihmisellä ole mitään yhteistä. Tällaisessa luontokäsityksessä nähdäkseni annetaan ihmiselle huomattavasti enemmän toiminnan mahdollisuuksia suhteessa luontoon kuin silloin, jos ihminen nähtäisi osana luontoa. Se vaikuttaa päätöksentekoon pohdittaessa esimerkiksi, mitä tietylle metsäalueelle pitäisi tehdä ja miksi. Talousmetsääkin tarkastellaan tällöin eri näkökulmasta, koska ympäristön muuttaminen ei ole enää ongelma sinänsä.

Metsäekosysteemin kehityksen kannalta ovat välttämättömiä monenlaiset häiriötilat, kuten tulipalot, myrskyt, taudit ja hyönteiset. Häiriöt pitävät yllä monimuotoisuutta, ja metsän kiertokulussa on tyypillistä, että eri lajit ovat hallitsevina eri vaiheissa. Luonnonmetsissä puita myös kuolee koko ajan. (Hakala & Välimäki 2001: 318.) Kaikki nämä ilmiöt ovat edustettuina myös *Puukansan tarinassa*, ja metsän luontainen kierto on romaanin kokonaisuuden kannalta merkittävässä roolissa, suorastaan kertomuksen keskiössä. Uusi metsä saa alkunsa vanhan palamisesta ja käy rauhassa läpi erilaiset vaiheet, kunnes se lopulta saavuttaa tietynlaisen loppuasteen ja tasapainotilan eli kliimaksin. Kertoja kurkistaa menneisyyteen, paloalueen metsän edeltäjään, joka ennen kuloa “oli parhaat päivänsä jo kokenut, eläen ja kituuttaen kuin piruuttaan [--], tekemättä hyvää hedelmää tai mitään uutta, pikemminkin jarruttaen kynsin hampain uuden polven tuloa” (PT, 123). Sitten kuitenkin “vanha pyyhkäistiin pois uuden tulla”

(mts. 124). Vastaavasti uusi metsä elää “parhainta miehuusikänsä” (mts. 123).

Merkillepantavaa on, että metsän kierron loppuvaiheisiin perehdytään juuri ennen kuin paloaluetta aletaan vetää kohti ihmistä. Metsässä vierailee koko ajan enemmän ihmisiä ja sinne rakennetaan myös tie (PT, 136). Näin ympäristön muuttaminen alkaa. Lopulta alueelle saapuu metsänhoitaja Adiel Sukeva, jonka vastuulle on annettu tukkirunkojen hankkiminen alueelta (mts. 138–139). Metsästä tulee talousmetsää. Puita leimataan suunnaton määrä, mutta komeita männiköitä kauneuden päälle ymmärtävä metsänhoitaja suosii ja hiukan säästelee. Leimaustapaansa hän kutsuu mielessään “ikisaloon säilytysasennoksi” tai “ahneuden torjumisasennoksi” (mts. 154). Aikansa saloilla samoiltuaan Adiel Sukeva tapaa myös kertomuksen päähenkilön:

Kun hän katsoi ylös pitkin sen suuren männyn runkoa, hänen päätään huippasi, ja latvuksen syvä vihreys ja taivaan pilvien tuuliset hiukset ylhäällä sinerryksessä saivat hänet vapisemaan. Hän heittäytyi selälleen mättäälle välittämättä maan kosteudesta. Kauan hän katseli ylös, eikä hänellä ollut ajatuksia, vaan hän oli vain ja hengitti syvään varpujen tuoksua. (Mts. 154.)

Kohtaaminen päättyy mallimännyn ja sen järeärunkoisten tovereiden kannalta suotuisasti, kun elämäntapataiteilija Sukeva päättää rauhoittaa hehtaarin verran tätä poikkeuksellisen komeaa metsää. ”Joka tästä rungonkaan kaataa, se hirtetään”, julistaa metsänhoitaja työmiesten myönnellessä (mts. 155–156). Arnold Berleantin (2003: 195–203) mukaan estetiikka, jonka merkityksen Adiel Sukeva tuntuu ymmärtävän, onkin olennaista myös talousmetsää tarkasteltaessa. Hän esittää, että metsänhoidon eri käytännöt tuottavat eri ympäristöjä ja syntyneillä uusilla ympäristöillä on alkuperäisestä poikkeavia mutta sinänsä esteettisiä ominaisuuksia (mts. 197). Näin tulee epäilemättä käymään kuvatulla metsäalueella: osa puista kaadetaan, jolloin esimerkiksi valo-olosuhteet muuttuvat ja komea männikkökin pääsee paremmin esille. Talousmetsää puolustetaan sillä, että sitä hoidettaessa ja hyödynnettäessä otetaan huomioon paitsi taloudelliset myös esteettiset näkökohdat ja että vakavana tavoitteena on myös säilyttää, ei vain tuhota.

Metsän kierron loppuvaiheet nostetaan esille voimakkaasti myös lukujen otsikoiden tasolla, sillä “Metsän leimaus” on romaanin viimeisen luvun otsikko (PT, 138). Metsän leimaaminen ja sitä myöten hakkaaminen on otsikoinnin perusteella metsän kierrossa samanarvoinen tapahtuma kuin esimerkiksi puiden siementäminen ja itäminen. Tämä on kertoo luontokäsityksestä talousmetsän idean takana. Metsän kiertoon katsotaan näin kuuluvan se, että

ihminen puuttuu siihen metsänhoitotoimenpitein. *Puukansan tarinassa* metsän kuvaamisesta siirrytään konkreettisesti talousmetsän kuvaamiseen varsin yhtäkkisesti. Muutosta kuvataan näin:

Puukansa oli vaitelias, aivan kuin vähän ylpeäkin. Sen turva oli maan ja metsien laajuus ja suuri väkiluku. Sitä koeteltaisiin, vaan se ei sortuisi. Ihminen alkoi hoitaa ja lypsää metsiä. Se kylvi ja istutti ja torjui tuholaisia. (Mts. 156.)

Romaani kuvaa myös metsän tulemista valvonnan piiriin (PT, 87). Metsä alkaa hahmottua omaisuutena, joka kuuluu jollekin, tässä tapauksessa valtiolle. Williams (2003: 53) huomauttaa, että pitkään on ollut olemassa yksimielisyys siitä, että omaisuus ei kuulu luonnontilaan. Vaikka paloalueen metsä saa kuvatus tapahtuman jälkeen vielä kasvaa luonnontilaisena, se ei siis sitä enää ole. Dialogissa talousmetsän ääni kohoaa ja muuttaa ihmisen ja luonnon suhdetta.

1970–80-luvuilla metsien hakkuut kiinnostivat luonnon- ja ympäristönsuojeluliikkeitä sekä suurta yleisöä. Metsäkeskustelussa yhdistyivät taloudelliset, ekologiset ja kulttuuriset arvot (Väliverronen 1996: 80). Näen, että *Puukansan tarina* kiinnittyy tähän keskusteluun vahvasti, vaikka siinä ei olekaan nähtävillä samanlaisia ilmiselvästi poliittisia elementtejä kuin esimerkiksi *Ympäristöministerissä*. Romaani antaa äänen ja arvon paitsi metsälle sinänsä myös talousmetsälle. Romaani näyttää talousmetsän hyvät puolet: metsä ei kidu, kuten kuvattu vanha metsä, vaan ihmisen hoitamana kasvaa ja tuottaa hyvin ja säästyy joiltakin tuholaisilta. Siirtymällä äkillisesti metsän kuvaamisesta talousmetsän kuvaamiseen kertomus pyrkii oikeuttamaan talousmetsän idean metsän luonnollisella kierrolla, johon se saumattomasti liittää metsänhoitotoimet. Edellä siteeratussa katkelmassa puolustetaan hakkuita myös metsien suurella määrällä. Hakkuista päättävästä metsänhoitajasta on romaanissa tehty miellyttävä, lukijaan menevä ja metsän esteettisten arvojen päälle ymmärtävä hahmo, minkä tarkoituksena on nähdäkseni herättää lukijan sympatiat metsien hakkuista päättäviä ja niitä tekeviä kohtaan.

5. DIALOGIEN PÄÄLINJOJA JA PÄÄTÖKSIÄ

Tässä luvussa lyön tutkielmassa tarkastellut dialogit agraaristi ilmaistuna halki, poikki ja pinoon. Ensimmäiseksi pohdin, miten dialogien perusteella rajautuu se luonto, joka teoksissa on ja mihin ihminen sijoittuu suhteessa siihen. Seuraavaksi kerron dialogeista erottuvista luonnon säilyttämisen ja suojelemisen teemoista. Dialogien päälinjat ovat poliittisia puheenvuoroja luonnosta, se, mitä tehtyjen valintojen jälkeen on jäänyt jäljelle ja mitä niistä on seurannut. Aivan viimeiseksi summaan vielä yhteen johtopäätökseni ja pohdin tutkielmani roolia ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kentässä sekä tutkimusprosessia.

5.1. Luonnon rajat

Tarkastelluista teoksista *Havukka-ahon ajattelijan* ja *Puukansan tarinan* miljöökksi ja henkilöhahmojen toimintaympäristöksi tulee ehdottomasti hahmottaneeksi luonnon. *Ympäristöministerin* kohdalla taas on selvää, että vaikka muitakin teemoja on löydettävissä, kokoelman keskiössä on luonto. Näin on siitä huolimatta, että miljöö ei kaikissa novelleissa edusta arkiymmärryksemme mukaista kuvaa luonnosta. Millainen konkreettinen luonto teoksiin siis on valikoitunut?

Kaikista teoksista välittyy ymmärrys luonnosta alueena, joka on säästynyt ihmisen muutostoimilta joko kokonaan tai osittain. *Havukka-ahon ajattelijassa* huomioidaan kyllä metsätalouden ja maanviljelyn luonnossa aiheuttamat muutokset, mutta niiden ympärille piirtyy valtavia, liki koskemattomia alueita, jotka edustavat parasta alustaa niin Konsta Pylkkäsen sinisille ajatuksille kuin maistereiden työnteollekin. *Puukansan tarina* kuvaa suurimmaksi osaksi metsäekosysteemiä sellaisena kuin se on ilman metsänhoidollisia toimenpiteitä. *Ympäristöministerissä* asetetaan toisinaan vastakkain kaupunki ja luonto, vaikka osa asetelmista on selvästi ironisia, kuten novellissa *Hyvästi Luonto. Talven selkää taittamassa* saattaa missin tiettemien taipaleiden taakse pieneen metsämökkiin, ympäristöön, jossa merkitystä on korostetusti eri taidoilla kuin kaupungissa: kameran edessä esiintyminen vaihtuu nikkarointiin ja muodin mukainen pukeutuminen metsästyksen. Novellissa hyödynnetään vanhaa kaavaa, jossa ihminen uudistuu palattuaan luontoon (Lahtinen 2008: 35). Teokset kuin houkuttelevat kutsumaan miljöötä luonnontilaiseksi, vaikka Haila (2003: 183) huomauttaakin, ettei luonnontilaisuudelle ole olemassa yleisiä kriteerejä. Teosten kohdalla määritelmä on

antroposentrinen: luonnontilaisuus tarkoittaa ihmisen toiminnan vähäisyyttä tai puuttumista tietyllä alueella.

Biosentrisyyttäkin teokset silti tavoittelevat. *Ympäristöministerin* tulkinta-avain ja perusajatus pohjautuu biosentrisyyteen, sillä lähtökohtaisesti ihmistä ei eroteta luonnosta, vaan hän mukautuu luonnolliseen ympäristöönsä siinä missä muutkin olennot. Sekä ympäristöhuolelle nauravista että sitä osoittelevista novelleista, lähinnä kokoelman niminovellista ja kertomuksesta *Hyvästi Luonto* voidaan lukea ihmisen luonnosta erkaantumisen ja luontokäsityksen muuttumisen kritiikkiä. Kun vastaavasti tarkastellaan luontoon palaamista novellissa *Talven selkää taittamassa* ja ihailevaa luonnonkuvausta ja luonnosta elämistä novellissa *Metsän poika*, on helppo tulla siihen lopputulokseen, että kokoelma katsoo liiallisen urbaanistumisen iskevän kiilaa ihmisen ja luonnon väliin ja vaikuttavan yksilön luontosuhteeseen ja yleiseen luontokäsitykseen negatiivisesti. Tämän ajatuksen kehittelyä jatkan alaluvussa 5.2. *Puukansan tarinassa* ihmisen rooli metsän muuttumisessa esitetään rinnakkain monen muun metsän kehitysvaiheen kanssa. Toisaalta se on ihmisen toimintaa korostavaa, toisaalta ihminen luetaan näin osaksi luontoa siinä missä muutkin metsään vaikuttavat tekijät. *Havukka-ahon ajattelij*a taas päättyy näkyyn, jossa ihminen, kertomuksen protagonistina Konsta Pylkkänen sulautuu luonnonmaisemaan fyysisesti, jolloin jyrkkä vastakkainasettelu ihmisen ja luonnon välillä voitetaan.

Taivas leimusi ja kyti. Miehen hahmo mäellä oli sysimusta.

Lähti tuosta laskeutumaan kuin maan sisään. Jalat katosivat, jo upposi ukko vyötäisiä myöten, ja kohta enää pää heilahteli palokankaan laella, mutta ei kauan. (HA, 212.)

Luonto on teoksissa kytköksissä myös ihmisten keskinäisiin suhteisiin ja rauhalliseen elämään yhteisössä ja yhteisönä. *Havukka-ahon ajattelij*a puhuu luonnollisesta ja luonnottomasta toiminnasta yhteyksissä, jotka liittyvät Toisen maailmansodan tapahtumien kommentointiin. Konstan mielestä sotiminen ja keskitysleirit, muiden ihmisten alistaminen ja heidän vapautensa riistäminen, ovat epäinhimillisyydessään luonnottomia tekoja. Luonto ja vapaus rinnastuvat toisiinsa, samoin luonnon poissaolo ja sota. (HA, 152–154.) Yhtä suoraa rinnastusta ei *Puukansan tarinassa* ja *Ympäristöministerissä* esiinny, joskin viimeksi mainittu kommentoi aihetta omalla tavallaan. Kokoelmasta, jota on tarkoitettu lukea ekologian näkökulmasta, löytyy pasifistisia novelleja. Näen, että kokoelman kontekstissa tällainen kytkös liittyy juuri tietynlaisen luontokäsityksen kritiikkiin esittelemällä sen seurauksia: ihminen etäännyttävä luonnosta ja toisesta ihmisestä, mistä seuraa sota. Novelli *Muodonmuutoksia* on sävyiltään

vihainen, groteski kuvaus pojan kasvamisesta sotilaaksi (YM, 87–95). Elämänsä alkutaipaleella hän on yksilö, jonka ensimmäinen hymy kirjataan muistiin, jonka touhut muistetaan ja jolla on omia ajatuksia ja haaveita. “Valtiomiesten solmiman liittolaissuhteen takia” hän joutuu sotimaan Pohjois-Afrikkaan, jonne kenraali tilaa suuret määrät miehiä, koska “kulutus on suuri” (mts. 92, 93). Sotilas kuolee, ja tämän näyn rinnalle kertoja nostaa jossain kaukana lapsia synnyttäviä ja hoivaavia naisia (mts. 95). Novellissa ihmisen näkeminen resurssina näyttäytyy luonnottomana, kuten myös ympäristö, joka edellyttää sotimista ja johon ihmisen on mukauduttava.

Luonto mielletään usein sivilisaation, kulttuurin ja sivistyksen vastapooliksi (Williams 2003: 59, Haila 2003: 176). Nykyään on suosittua hahmottaa luonto myös yksittäisinä ja yksinäisinä paikkoina, kaikkena, mikä ei ole ihmistä (Williams 2003: 55). Teoksissa luonto on ilman muuta sivilisaation vastakohta, mutta kulttuurin ja sivistyksen vastakohtana se ei näyttäydy, päinvastoin. *Havukka-ahon ajattelijassa* protagonistin rikas henkinen elämä on hänen agraarin ja luonnonläheisen elämänpiirinsä tulosta. Edellisessä kappaleessa osoitin myös, että ihmisten keskinäisiin suhteisiin liittyvä sivistys on nimenomaan luonnon – tai paremminkin luonnollinen – ominaisuus. Erityisesti *Puukansan tarina* liputtaa eräänlaisen luonnon sivistyksen puolesta: metsäekosysteemi näyttäytyy tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena, jossa ei tapahdu mitään ylimääräistä.

Luonnon ja sivistyksen vastakkainasettelu siis kuivuu tarkastelluissa teoksissa kasaan. Tämä on merkittävä puheenvuoro siinä keskustelussa, jota luonnosta erilaisten dikotomioiden kautta ja avulla käydään. Ihmisen ja luonnon suhdetta pohditaan teoksissa kuitenkin tavalla, joka edellyttää näiden kahden näkemistä välillä myös erillään toisistaan. Ihminen ei itsestäänselvästi ole osa luontoa, vaan luontoa voi tarkastella myös erillinen tietoisuus. Seuraavassa alaluvussa otan tällaisen näkökulman.

5.2. Säilyttää ja suojella

Luontosuhdetta voi tarkastella sen kautta, millaisia aikeita ihmisellä luonnon suhteen on. Teuvo Niemelän (2012: 55) mukaan Leena Vilkkä pohtii, onko tarkoituksena suojella luontoa ihmisen käytöltä vai ihmisen käyttöä varten. Niemelä sanoo, että Vilkkä erottaa kolme erilaista luontosuhdetta: konservationistinen eli säilyttävä, preservationistinen eli suojeleva ja

konsumtionistinen eli kuluttava (mp). Leena Vilkka käyttää luontosuhteen käsitettä paljolti samalla tavalla kuin itse käytän luontokäsitystä, joten on perusteltua olettaa, että hänen mielestään tällaiset luontoon kohdistuvat aiheet ja ymmärrys luonnosta eivät koske pelkästään ihmisyksilöitä vaan ovat yksilöiden kautta myös yleistettävissä luontokäsityksiksi. Niemelä huomauttaa, että luonto on Vilkan mukaan inhimillisen toiminnan keskeinen päämäärä (mp). Se, miksi näin on ja miten se toiminnassa valintojen kautta ilmenee, on poliittinen kysymys. Vilkka muistuttaa, että ympäristöongelmissa on kyse ihmisen luontosuhteen oikeuttamiskriisistä, siitä, mitä ihminen saa tehdä luonnolle ja mitä ei (Vilkka 1993: 15–16). Kuten tutkielmassa on tullut ilmi, aiheesta käydään dialogia myös Veikko Huovisen teoksissa.

Konservatismissa eli säilyttämisessä on kyse luonnon säästämisestä myöhempää käyttöä varten. Toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet ovat pääasiassa taloudellisia. (Vilkka 1993: 34.) Sen puitteissa ajatellaan siis, että esimerkiksi ilman tai veden saastuttaminen tai vääränlainen metsänhoito on tuhlausta ja näin ollen pahaksi paitsi meidän sukupolvemme myös jälkipolvien toimeentulon kannalta. Se ei kuitenkaan sulje pois luonnonvarojen käyttöä. Mielestäni Veikko Huovisen teoksissa tämäntyyppinen luontokäsitys korostuu. *Havukka-ahon ajattelijassa* romaanin sisäistekijän suosikkiahmo Konsta Pylkkänen on metsätyömies, ja luonnonvarojen hyödyntäminen on osa teoksen arvomaailmaa. Luonto on muidenkin teoksen henkilöihahmojen työtä, joskin agraarien ja urbaanien ihmisten työ on erilaista sekä syiden että seurausten osalta. Molemmat teoksen ihmisryhmistä ovat kuitenkin yhdistäneet työnsä ja omat voimansa luontoon, ja näin ollen sen vastuuton käyttö olisi heidän kannaltaan kohtalokasta. Williamsin (2003: 64) mukaan myös ihmiset ovat tiettyssä mielessä ympäristönsä tuotteita, mikä Konstan ja maistereiden tapauksessa pitää paikkansa: heidän työnsä on heidän elinympäristönsä kuuluvaa ja sen sanelemaa, vaikka he romaanin kuvaamana aikana ovatkin päätyneet tekemään sitä fyysisesti samaan paikkaan. Töiden lähtökohtien erilaisuus aiheuttaakin teoksessa huvittavia ristiriitoja:

Keväisten tulvavesien kostuttamalla luhdalla oli Ojasto näkevinään mielenkiintoisen kasvilajin. Hän lähti sinne suurennuslasi kädessään. [--]

- Ja löytyhän se heinä, totesi Mooses epämääräisellä äänenpainolla. - Tuolla niitä on paljonkin puron varressa... Minä kerran uistelin rannalta käsin, niin löysin sellaista luonnonheinää ettei paremmasta väliä. [--]

- Voi pirunpaska kitalaessa! Herrat oli heinänteossa! Yhen heinän löysi peltipurkkiin... Siinä lehmällä turpa molskaa kamalalla tavalla! (HA, 113–114.)

Ympäristöministerissä on novelleja, joissa nauretaan luonnonvarojen liialliselle suojelulle ja energian säästämislle. *Huolehtija*-novellin Frans Moikipää kirjoittaa yleisönosastoihin

tavoitteenaan kiinnittää yleisön huomio milloin aukkohakkuualueisiin, milloin vesistöjen kuntoon, ja novellin sisäistekijä pilkkaa häntä estoitta. Tapahtumia, joita Frans Moikipää on kirjoitettu vastustamaan, kommentoi Veikko Huovinen *Metsissä möyritään* -liitteessä. Lisäksi on hämmentävän omaääninen novelli *Mietteitä Alattiossa* (YM, 150–158). Siinä kommentoidaan Norjan Alattionjoen vesivoimalaitoshanketta, joka vuonna 1981 kohtasi laajaa vastustusta Suomessakin (Telkänranta 2008: 223). Novellissa tuodaan esille taloudellisia näkökohtia voimalaitoksen rakentamisen puolesta, koska olemassa on muita vastaavia luonnonkohteita, jotka voidaan tarvittaessa suojella.

Aivan ilmeisesti on laskettu, että sähkön tarve tällä kulmakunnalla on niin suuri, että voimalaitos on rakennettava.

Ollapa niin, että Alattionjoki olisi Norjan ainoa suurjoki ja ainoa luonnonnähtävyys. Mutta kun tämä saatanallisten kalliolouhujen tunturiselänne työntää putousta ja elvaa tuhansia rotkoja pitkin maailman rikkinäisimmän rannikon satoiin vuonoihin ja pienempiin poimuihin! Tämä on värisyttävä luonnonnäky koko maa, kivinen maa, josta suurinkaan moukari ei saa kuin pienen sirun irti. Voiko tätä luontoa tuhota edes atomipommilla. (YM, 153.)

Puukansan tarina perustuu metsän ja talousmetsän dialogille. Teos pyrkii nähdäkseen oikeuttamaan talousmetsän idean ja esittämään sen positiivisessa valossa. Siinä ihminen alkaa “hoitaa ja lypsää metsiä” (PT, 156), toisin sanoen pitää niistä huolta saadakseen taloudellista hyötyä nyt ja tulevaisuudessa. Panu Rajala huomauttaakin, että Huovinen ei tällä teoksellaan eikä muuten liity “romanttiseen metsänihailun perinteeseen”, vaan hän on “rationalisti ja talousajattelija” (Rajala 2012: 237). Teoksissaan Huovinen kyllä ihailee koskematonta luontoa mutta ei hänen mukaansa vaadi sen säilyttämistä sellaisenaan, suojelemista (mts. 238).

Tarkastelluissa Huovisen teoksissa korostuu taitavan luonnonvarojen käyttämisen ihanne, luontoa koskeva tietotaito. Nähdäkseen tämä kuuluu konservationistiseen käsitykseen luonnosta. Hahmot, joiden puolella teosten sisäistekijät ovat, ovat kokeneita luonnossa liikkujia ja luonnon käyttäjiä. Näin he tuntuvat ansaitsevan itselleen luonnon käyttämisen oikeuden. Malliesimerkki tästä on metsänhoitaja Aku Kolmisoppi *Ympäristöministerin* novellissa *Metsän poika*. Hän edustaa uuden ajan luontoammattilaista ja metsäasiantuntijaa, mutta vanhempi, agraari versio hänestä on *Puukansan tarinassa* esiintyvä uudisasukas Jeremias Haverinen. Hänen tapansa liikkua luonnossa ja hyödyntää luonnonvaroja, tässä tapauksessa metsää, herättää ihailua eräissä muissa romaanin ihmishahmoissa. Hän esimerkiksi selostaa seikkaperäisesti, millainen on hyvä suksipuu, mitä alueella vieraileva metsä-konduktööri kummastelee.

Jeru selitti laajasti suksipuiden salaisuuksia. Konduktööri pani merkille, miten tarkan asiantuntemuksen perimätieto ja käytäntö olivat antaneet kansanmiehelle puun ominaisuuksista yleensä. Kirveskansa, joka oli iät ajat tehnyt itse rekensä, hevosen luokit, hirsitalot, veneet, puuastiat, huonekalut, kirvesvarret ja pärevasut, tiesi käytännössä uskomattoman paljon puusta. Kansalla vain oli omat nimityksensä ja käsitteensä, jotka poikkesivat senaikaisten tiedemiesten kielenkäytöstä. (PT, 86–87.)

Suksien tekemisen lisäksi Jeremias harjoittaa kaskiviljelyä ja metsästää riistalintuja sekä turkiseläimiä. Hänen metsästysretkeistään paloalueen metsissä romaani toteaa: “Jerun käynti siellä oli kuin muurahaisen vilistely tiheässä kanervikossa. Mikään ei ollut muuttunut.” (PT, 84.) Kertoja kuin puolustelee Jerun tekoja, mikä luo mielikuvaa teoksen arvomaailmasta luonnon hyödyntämisen ja muuttamisen hyväksyvänä. Luonnon muuttaminen ja muuttuminen lienee suhteellista, mutta selvää on, että ihmisen toiminnan ei ainakaan katsota tuhoavan luontoa. Oikeastaan ajatus luonnon tuhoamisesta onkin absurdi, koska luonnon, ympäristöksi asettuneiden raamien on aina oltava olemassa jollakin tavoin (Haila & Levins 1992: 21).

Panu Rajalan mukaan Jeremias Haverisen hahmo kuvaa “luonnollista vuorovaikutusta” luonnon kanssa (Rajala 2012: 245). Mielestäni näkemys on hiukan yksipuolinen ja kertoo romaanin kritiikittömästä lukemisesta sen suhteen, millaiseksi ihmisen ja luonnon suhde siinä kirjoitetaan ja millainen luontokäsitys siitä kokonaisuudessaan välittyy. Kaskiviljelyn ja muun puun ja metsäekosysteemin hyödyntämisen kutsuminen luonnolliseksi vuorovaikutukseksi kuvaa kiinnostavasti paitsi Huovisen tuotannon lukemista vihreiden lasien läpi myös agraarin yhteiskunnan luonnonvarojen käyttämisen arvottamista urbaanin ja modernin yhteiskunnan vastaavien yläpuolelle. Kyse on luonnon hyväksikäytön ja muuttamisen automaattisesta hyväksymisestä romaanissa, kuluttamisen vähintään ajoittaisesta asettamisesta säilyttämisen ja suojelemisen yläpuolelle.

Puhtaasti välineellinen luontokäsitys on kuitenkin ristiriitainen (Haila & Levins 1992: 27). Tämä johtuu siitä, ettei luonnon ja ihmisen suhde ole katkaistavissa noin vain (Williams 2003: 94). Se on nähtävissä tarkastelluissa teoksissa paitsi säilyttämisen ideologiassa myös suojelua lähestyvissä sävyissä. Suojeleminen eli preservationismi tarkoittaa luonnon suojelemista ihmiseltä sen itsensä takia, ei myöhemmän käytön vuoksi. Tarkastelluissa teoksissa ei luontoon suoraan kohdisteta tiettyjen alueiden suojelua edistäviä toimia tai oteta sen puolesta kantaa. Silti suojelemisen arvopohja, luonnon pitäminen sellaisenaan arvokkaana, kyllä näkyy niissä. Luonnonympäristöjen ja erityisesti metsän kauneutta ja kykyä tuottaa mielihyvää käsitellään kaikissa teoksissa: niin Konsta Pylkkäsellä kuin maistereillakin on silmää maiseman kauneudelle *Havukka-ahon ajattelijassa*, *Ympäristöministerissä* esimerkiksi tulen tekeminen

tervaskantoon ja luonnossa liikkuminen on metsänhoitaja Aku Kolmisopelle valtavan mieluista, ja *Puukansan tarinassa* metsän kuvaus itsessään on niin eläytyvää ja kauneudentajuista, että esteettinen kokemus tulee lähelle, ja lisäksi paloaukean männyt päätetään jättää hakkuiden ulkopuolelle nimenomaan maiseman hengästyttävän upeuden vuoksi.

Myös luonnon näkeminen ehdottoman turvallisena on kannanotto luonnon itseisarvon puolesta. Konsta Pylkkänen rakentaisi kernaasti suojaaluolan kallioon, ja *Puukansan tarinassa* karhuperhe löytää suojan talveksi ja ihmisiltä kirjaimellisesti metsän sisältä, puiden juuristoista. Tekstin aika hidastuu, kun emokarhu etsii pesäpaikkaa ja lopulta kaivaa kolon harjuun. Kuvaus on kaunis, suorastaan liikuttava:

Emokarhun syystalven uni olisi levotonta, jos se nyt vielä oikeaa unta olikaan. Huoli pennuista oli koko luomakunnan kattava huoli. Lumisadetta kesti kolme päivää, tuli pakkasta ja suojaa. Vettä tippui karhunpesään, mutta maapohja imi sen sisäänsä. Lumi ei sulanut kokonaan. Se jäi pysyväksi. Metsän sydämessä, hiekkakankaassa nukkui karhuperhe. Talven edistyessä lumi peitti suuaukon yhä pienemmäksi, kunnes kinoksen poskessa oli enää pieni hengitysreikä. Tositalven tultua emokarhukin raukeni syvään uneen, metsän sylissä, valkean lumen alla. (PT, 64–65.)

Varautumisen ja suojautumisen aiheet ja teemat ovat Huoviselle rakkaita. Niiden paras ilmentymä on hänen tutkituin teoksensa, romaani *Hamsterit* (Rajala 2012: 142). Arto Seppälä kirjoittaa, että myös sen lähtökohtana on luonto, erityisesti se, miten luonto varustautuu talveen (Seppälä 1992: 142). *Hamsterit* julkaistiin vuonna 1957, joten teema on säilynyt Huovisen kirjallisessa tuotannossa pitkään. Jopa hänen viimeisessä romaanissaan, *Havukka-ahon ajattelijan* jatko-osassa *Konsta Pylkkänen etsii kortteeria* (2004) varaudutaan talven tuloon: eläkeikään ehtinyt Konsta etsii talveksi ja vanhuutensa päiviksi sopivaa asumusta, joka ennen ensilumia löytyykin.

Edellisen lainauksen suloisuus muistuttaa myös eläinten kuvaamisesta ja niiden erilaisista rooleista Veikko Huovisen tuotannossa. Janna Kantola toteaa (2013: 227), että teoksista kautta linjan erottuu kirjailijan myötämielinen suhtautuminen eläimiin ja eläimet saavat teksteissä paljon sijaa. Esimerkiksi teoksessa *Koirankynnen leikkaaja* (1980) päähenkilö ymmärtää poikkeuksellisella tavalla eläinten tuskaa ja teksti tarttuu ihmisten ohella koiran näkökulmaan ja ajatuksiin (mts. 236–237). Huomionarvoista on sekin, että jo *Tapion tarhoissa* Huovinen ennakoi huomattavasti myöhemmin käynnistynyttä yhteiskunnallista keskustelua tuotantoeläinten huonoista oloista ja kritisoi niitä (ks. Huovinen 1969). Huovinen tuntuukin

olevan eläinten puolella niiden itsensä vuoksi eikä niiden ihmisille tuoman hyödyn tähden, mikä on ilman muuta preservationistinen kannanotto.

Luonnon säilyttämisen ja suojelemisen teemat erottuvat dialogin päälinjoina niin tarkastelluista Veikko Huovisen teoksista kuin hänen muusta tuotannostaan. Vilka (1993: 36) huomauttaa, että konservatismi ja preservationismi ovat molemmat sinänsä antroposentrisiä luontokäsityksiä, eikä Huovinenkaan pyri siitä eroon. Sitä, mitä luonnolla voi tehdä ja mikä siinä on kaunista ja hyvää, tarkastellaan teoksissa tavalla tai toisella ihmisestä käsin.

5.3. Lopuksi

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on ollut pohtia luonnon poliittisuutta Veikko Huovisen tuotannossa sekä selvittää, millä tavoin teokset *Havukka-ahon ajattelija*, *Ympäristöministeri* ja *Puukansan tarina* ottavat kantaa kysymyksiin luonnosta. Tähän olen pyrkinyt hahmottelemalla ne luontokäsitykset, jotka teoksissa risteävät ja ovat dialogissa keskenään. Lisäksi olen miettinyt, millaista luontokäsitystä teokset kokonaisuutena välittävät. Luontokäsityksiä olen tavoitellut paitsi yksittäisten henkilöhahmojen luontosuhteiden kautta myös kaikkinaisesta luonnon kirjoittamisesta käsin. Teosten sisäisen dialogin lisäksi olen tarkastellut keskusteluyhteyttä, joka niillä on ajalliseen syntykontekstiinsa sekä kirjallista perinnettä, josta ne ammentavat.

Havukka-ahon ajattelijassa kiinnostavaa on agraarin ja urbaanin kontrasti sekä se, millä tavalla henkilöhahmojen taustat vaikuttavat heidän luontosuhteisiinsa ja heidän edustamiinsa luontokäsityksiin. Olennaista on myös tiedonhalun ja tiedon rooli luonnon ymmärtämisessä. Erilaiset luontokäsitykset saatetaan eksplisiittiseen dialogiin keskenään henkilöhahmojen kautta: Konsta Pylkkänen ja maisterit Matti Ojasto ja Putte Kronberg rakentavat kesäisellä retkellään ymmärrystä luontoa ja maailmaa koskevissa kysymyksissä. (Luku 3.) Koko romaanin luontokäsitys on luettavissa sen dialogin kautta (luku 5). *Ympäristöministeri* näyttäytyy ympäristöhuolelle nauramisen ja luonnosta ja ihmisestä huolehtimisen dialogina. Tärkeää on myös tarkastella teosta ekologian kautta ja novelleja kuvauksina ihmisen mukautumisesta kaikkinaiseen ympäristöönsä. Olen osoittanut, että kokoelma on poliittisesti ajankohtainen ja että sen osallistuminen keskusteluun luonnon poliittisuudesta on varsin eksplisiittistä. (Luku 4.3.) Osallistuminen on erilaista kuin esimerkiksi *Havukka-ahon*

ajattelijan kohdalla: siinä missä HA ammentaa yhteiskunnallisesta ilmapiiristä yleisemmin ja tukeutuu henkilöhahmoihin, YM nostaa esille aitoja yksityiskohtia julkisesta keskustelusta ja pakottaa monet hahmot konkretisoimaan tiettyjä näkemyksiä. Vielä omanlaistaan on *Puukansan tarinan* osallistuminen, joka tukeutuu dokumentaarisuuteen. Osoitin, että romaani on silti ajankohtainen ja kiinnittyy vahvasti metsäpoliittiseen keskusteluun, vaikkakin dialogi on siinä muita teoksia huomattavasti implisiittisempää. PT on metsän ja talousmetsän dialogia, jossa talousmetsän ääni kuitenkin nousee metsän ääntä voimakkaammaksi ja jossa pyritään puolustamaan talousmetsääjattelua. (Luku 4.4.)

Vaikka tarkastellut teokset ovat keskenään eri tyyliisiä, niiden kaikkien voi katsoa versovan suomalaisen kirjallisuuden metsäisestä perinteestä ja siten problematisoivan luontokirjallisuuden genreä. Luonto on niissä kaikissa ilman muuta keskiössä. Ne määrittelevät luontoa monella tavalla, pohtivat sen rajoja ja erittelevät ihmisen suhdetta siihen. Toisaalta ihminen ja luonto erotetaan toisistaan, toisaalta tiedostetaan koko kysymyksen ongelmallisuus ja selvän rajan piirtämisen mahdottomuus. Luonnon säilyttämisen ja suojelemisen teemat erottuvat kaikista teoksista. Eniten teokset puhuvat silti luonnon säilyttämisestä myöhempää käyttöä varten ja rationaalisen luonnon hyödyntämisen puolesta. Luonto näyttäytyy muutenkin melko antroposentrisenä käsitteenä. Suojelemisen tematiikka nousee luonnon sinänsä arvokkaina nähdystä ominaisuuksista, lähinnä kauneudesta ja turvallisuudesta, sekä eläinten roolista Huovisen tuotannossa. (Luku 5.) Näin ollen teosten vihreys on aavistuksen kyseenalaista, kuten myös Veikko Huovisen rooli vihreänä kirjailijana. Olen osoittanut, että Huovisen teoksissa – Aleksis Kiven sanoin – kuusi ryskyen kaatuu.

Huovisen kirjailijanuran edetessä hänen teostensa välittämä luontokäsitys ei tämän aineiston perusteella näytä juuri muuttuvan. Inhimilliselle toiminnalle suhteessa luontoon annetut mahdollisuudet pysyvät samoina, samoin seikat, joiden vuoksi luonto on itsessään arvokas. Luonto on kaunis ja turvallinen, mutta samaan aikaan taloudellisesti hyödynnettävissä. Toki ympäristökeskustelu lyö leimansa myöhemmin ilmestyneiden teosten tapaan puhua luonnosta, mutta luonnon merkitykset eivät muutu.

Ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kannalta koko Veikko Huovisen laaja tuotanto ja erityisesti tutkielmassa tarkemmin eriteltyt teokset ovat kiinnostavia. Ne nostavat esille sellaisia luontoa koskevia kysymyksiä ja teemoja, jotka mielletään erityisen ajankohtaisiksi nyt, kun ympäristökeskustelu on tietyllä tavalla valtavirtaistunut. Vaikka Huovinen ei

kirjailijana kenties olekaan niin vihreä kuin esimerkiksi Panu Rajala antaa ymmärtää, hän käsittelee paitsi fiktiossaan myös omaäänisissä teksteissään monipuolisesti luontoa sekä ympäristöllisiä ja ekologisia huolenaiheita kauan ennen ympäristöherätystä ja siitä versonutta keskustelua, jota tutkielmassani olen kuvannut. Pohditaanhan jo *Havukka-ahon ajattelijassa* yksilöiden erilaista tulokulmaa luontoon näyttämällä erityyppisiä luontosuhteita ja niiden vaikutuksia heidän toimintaansa samalla, kun taustalle luodaan kuva muuttuvasta, kaupungistuvasta ja siten fyysisesti eräistä luonnollisista elementeistä irtautuvasta Suomesta. Markku Lehtimäki käsittelee artikkelissaan (2013) kertomuksen ja luonnon suhdetta, tarkemmin sanottuna eräitä nykyromaanin tapoja reagoida ekologisiin ongelmiin. Hänen mukaansa (mts. 359–360) monet merkittävistä nykykirjailijoista ovat liittyneet ympäristökeskusteluun paitsi itsenään myös kirjallisella tuotannollaan, kirjoittamisella, jota hän kutsuu “ympäristötietoiseksi romaanikirjallisuudeksi”. On jännittävää, että Veikko Huovisen nimen varovainen tarjoaminen tähän samaan yhteyteen on mahdollista ja erittäin perusteltua.

Edellä mainitussa artikkelissa Lehtimäki (2013: 373) kirjoittaa, ettei ekokriittinen kirjallisuudentutkimus ole vielä kehittänyt riittävästi otettaan romaanin tutkimisessa. Tutkielmani osallistuu tähän keskusteluun, sillä kaksi varsinaisen aineistoni teoksista on romaaneja ja kolmaskin on novellikokoelma, siis jotain muuta, kuin ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen perinteisesti suosimia luontodokumentaareja, ympäristötietoista ei-fiktiota tai luontorunoutta (mts. 354). Koen, että varsinkin *Puukansan tarina* kaikessa realistisuudessaan on omiaan asettumaan ekokriittiselle tutkimukselle tyypillisten kysymyksenasettelujen kohteeksi. Itsessään se osoittaa, kuinka romaanin lajin rajat voivat venyä ja millaisia ulottuvuuksia venyttäminen luonnosta puhumiseen tuo. Teosta ei missään tapauksessa voi pelkistää dokumentaariksi sen faktapohjaisuudesta huolimatta. Aineiston toisenlainen kulma, *Ympäristöministeri* ajankohtaisine ja pisteliäine novelleineen taas näyttää romaaniin verrattuna tiiviin ilmaisun ja kontekstuaalisten viitteiden voiman merkitysten rakentamisessa. Veikko Huovisen teokset tuntuvat ylipäättään väistävän itsestäänselviä tulkintoja ja helppoja vastauksia luontoa käsitellessään – ja muutenkin. Näin ollen ekokriittisen tutkimuksen tekemisen välineistö päättyy myös Huovista luettaessa ehdottomasti suurennuslasin alle. Tutkielmassani testasin ympäristöpoliittisten ja narratologisten käsitteiden käyttöä ekokriittisen analyysin välineinä ja täydensin käsittelyä suomalaisen kirjallisuuden tradition ja genreteorian pohdinnalla.

Luonnon poliittisuus osoittautui tutkimusprosessin edetessä relevantiksi aiheeksi Veikko Huovisen tuotantoa ajatellen. Lähdin siitä, että luonto ja luontoa koskevat käsitykset ovat kaksi eri asiaa, ja aineistosta paljastuikin useita erilaisia käsityksiä luonnosta. Käyttämäni keskeinen käsitteistö pysyi ennallaan loppuun asti, sillä minusta tuntui, että se sopi aineistolle. Dialogien hahmottaminen aineistosta toimi muuten melko hyvin, mutta *Ympäristöministerin* satiirin kohdalla se lähemmässä tarkastelussa osoittautui haastavaksi. Kokoelman ironia on eksyttävää, eikä lukija voi olla täysin varma siitä, millaisia kannanottoja novellit pinnan alla ovat. Silti ja ehkä juuri siksi myös niiden tapauksessa luonnon representoinnissa tehtyjen valintojen ja luonnon poliittisuutta luovien puheenvuorojen pohtiminen on tärkeää, onhan *Ympäristöministeri* poliittisesti erittäin ajankohtainen teos.

Ekokriittisen tutkimuskehityksen hajanaisuus nähdäkseni sallii tutkimuksen käsitteistön ja lukutavan suhteellisen vapaan muotoilun, mikä oli sekä antoisaa että ahdistavaa. Tunsin siis nahoissani ekokriittisen tutkimuksen tekemisen haasteet, mutta olen siitä huolimatta iloinen, että uskalsin tarttua niihin. Analyysin täydentäminen kirjallisuuden historian ja genreteorian näkökulmilla tuntui kyllä toimivalta, mutta niiden sujuva kuljettaminen läpi tutkielman ei tuntunut niin luontevalta kuin kenties olisi voinut. Vertailukohtia olisi varmasti voinut nostaa esiin enemmänkin jopa pro gradu -tutkielman suppeissa puitteissa. Siitä huolimatta oli kiinnostavaa pohtia sitä, mitä ekokriittisellä kirjallisuudentutkimuksella on vastassaan nimenomaan suomalaista kirjallisuutta lähestyttäessä. Vaikuttaa siltä, että suomalaisen kirjallisuuden tradition kuljettamia luontokuvia voi ja kannattaa ekokriittisten näkökulmien esiinmarssin myötä tarkastella uudella tavalla.

Kokonaisuutena pro gradu -tutkielman tekeminen on ollut mielenkiintoista. Haasteellista oli alituinen rajankäynti kirjallisuudentutkimuksen ja yhteiskunta- ja ympäristöpolitiikan välillä, enkä ollut varma, kuinka paljon kontekstuaalisia seikkoja on missäkin yhteydessä käsiteltävä. Materiaalia kootessani ajattelin, että ongelma on sama kuin suomalaisissa metsissä 2000-luvulla: määrästä ei ole pulaa, vaan pikemminkin laadusta. Materiaalia kertyi siis runsaasti, mutta sen jäsentely ja nivominen yhteen harmoniseksi kokonaisuudeksi oli vaikeampaa kuin olin etukäteen luullut. Näin ollen pelasin niin sanotusti varman päälle ja valitsin melko suppean tavan käsitellä aineistoa ja tutkimuskirjallisuutta, mikä lieneekin tutkielmani leimaa-antava piirre. Jos aloittaisin tutkielman tekemisen nyt, nostaisin ensinnäkin esille enemmän vertailukohtia suomalaisesta kirjallisuudesta yleensä ja Veikko Huovisen tuotannosta varsinaisen aineistoni ulkopuolelta. Jatkossa ja pro gradu -tutkielmaa avarammissa puitteissa

Huovisen kirjoittamaa luonnon politiikkaa voisi helposti tarkastella koko hänen tuotantonsa osalta, jolloin aineisto olisi kattavampi ja toisi esiin seikkoja, jotka eivät tässä tutkielmassa tarkemmin eritellyissä teoksissa näkyneet. Toiseksi liittäisin tutkielmaani rohkeammin teoreettista keskustelua ekokriittisen tutkimuksen pulmakohdista ja luonnon käsitteen moniulotteisuudesta. Kaikenlainen luonnon representoiminen on kiinnostava ja tärkeä tutkimusaihe, varsinkin, jos uskotaan representaatioiden sekä versovan todellisuudesta että tuottavan sitä. Kaiken kaikkiaan tutkielmani on kevyt pintaraapaisu kaikesta siitä, mitä ekokriittisellä tutkimuksella voi tehdä, miten sen avulla voi vaikuttaa ja mitä se ehkä voi paljastaa lukemastamme, ympäristöstämme ja meistä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

- HUOVINEN, VEIKKO 1952: *Havukka-ahon ajattelija*. HA. Helsinki: WSOY.
 HUOVINEN, VEIKKO 1982: *Ympäristöministeri. Ekotarinoita*. YM. Helsinki: Suuri Suomalainen Kirjakerho Oy.
 HUOVINEN, VEIKKO 1984: *Puukansan tarina*. PT. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Tutkimuskirjallisuus

- ALASUUTARI, PERTTI 1996: *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Tampere: Vastapaino.
 ARMINEN, ELINA 2009: *Keskeltä melua ja ääntä. Timo K. Mukan myöhäistuotanto, kirjallisuuskäsitys ja niiden suhde 1960-luvun yhteiskunnallis-kulttuuriseen keskusteluun*. Helsinki: SKS.
 BAHTIN, MIHAIL 1979/1975: *Kirjallisuuden ja estetiikan ongelmia*. Käänt. Kerttu Kyhälä-Juntunen ja Veikko Airola. Moskova: Kustannusliike Progress.
 BARTHES, ROLAND 1994/1957: *Mytologioita. (Mythologies, 1957.)* Käänt. Panu Minkkinen. Helsinki: Gaudeamus.
 BERLEANT, ARNOLD 2003: Metsänhoidon estetiikka: Metsän käsittely maisema-arkkitehtuurina. Teoksessa *Metsään mieleni*. Toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio. Helsinki: Maahenki Oy. 195–203.
 CHATMAN, SEYMOUR 1978: *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca and London: Cornell University Press.
 DAHLSTRÖM, HARRI 2008: Kosket ja joet tarvitsevat suojelua. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 102–107.
 DONNER-AMNELL, JAKOB 1991: Metsäteollisuus yhteiskunnallisena kysymyksenä Suomessa. Teoksessa *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Toim. Ilmo Massa ja Rauno Sarinen. Helsinki: Gaudeamus. 265–306.
 EVERNDEN, NEIL 1992: *The Social Creation of Nature*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
 FOWLER, ALASTAIR 1982: *Kinds of Literature. An Introduction to the Theory of Genres and Modes*. Oxford: Clarendon Press.
 GARRARD, GREG 2004: *Ecocriticism*. London & New York: Routledge.
 GLOTFELTY, CHERYLL 1996: Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. Teoksessa *The Ecocriticism Reader. Landmarks in Literary Ecology*. Toim. Cheryll Glotfelty ja Harold Fromm. Athens & London: University of Georgia Press. xv–xxxvii.
 HAILA, YRJÖ 1990: *Vihreään aikaan. Kirjoituksia ihmisen ekologiasta*. Jyväskylä: Gummerus.
 HAILA, YRJÖ & LEVINS, RICHARD 1992: *Ekologian ulottuvuudet. (Humanity and Nature. Ecology, Science and Society, 1992.)* Käänt. Yrjö Haila. Tampere: Vastapaino.
 HAILA, YRJÖ 2001: Johdanto: Mikä ympäristö? Teoksessa *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino. 9–20.
 HAILA, YRJÖ & LÄHDE, VILLE 2003: Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa *Luonnon politiikka*. Toim. Yrjö Haila ja Ville Lähde. Tampere: Vastapaino. 7–36.
 HAILA, YRJÖ 2003: ‘Erämaa’ ja ympäristöajattelun moniulotteisuus. Teoksessa *Luonnon*

- politiikka*. Toim. Yrjö Haila ja Ville Lähde. Tampere: Vastapaino. 174–204.
- HAKALA, HARRI & VÄLIMÄKI, JARI 2003: *Ympäristön tila ja suojele Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- HALL, STUART 1997: Representation: Cultural Representations and Signifying Practices. Teoksessa *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. Toim. Stuart Hall. London: Sage Publications.
- HUOVINEN, VEIKKO 1983/1960: Kirjailijan metsä. Teoksessa *Pylkkäs-Konsta mehtäämässä ja muita erätarinoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. 111–118.
- HUOVINEN, VEIKKO 1986/1969: *Tapion tarhat*. Teoksessa *Kootut teokset 7*. Helsinki: WSOY. 21–150.
- KANTOLA, JANNA 2013: Hanhikorppikotkia ja ronttosauruksia. Eläinten osa Veikko Huovisen tuotannossa. Teoksessa *Kiviaholinna. Suomalainen romaani*. Toim. Vesa Haapala ja Juhani Sipilä. Helsinki: BTJ Finland Oy. 225–241.
- KARISTO, ANTTI & TAKALA, PENTTI & HAAPOLA, ILKKA 2003/1997: *Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*. 1.–3. painos. Helsinki: WSOY.
- KARKAMA, PERTTI 1998: Kontekstualismin haasteet. Tutkija ja konteksti. Teoksessa *Konteksti - tutkimuksen avainsana. Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja 51, osa 1*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARKAMA, PERTTI 1991: *Teos tekijäänsä kiittää. Kirjallisuuden teoriaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KEEGAN, JOHN 2005/1993: *Sodankäynnin historia. (A History of Warfare, 1993.)* Käänt. Jouni Suistola. Jyväskylä: Ajatus Kirjat, Gummerus Kustannus Oy.
- KIVISTÖ, SARI 2012: Mitä on satiiri? Teoksessa *Satiiri Suomessa*. Toim. Sari Kivistö ja H.K. Riikonen. Helsinki: SKS.
- KNUUTTILA, TARJA & LEHTINEN, AKI PETTERI 2010: Johdanto: Representaatio - tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press. 7–31.
- KONONEN, SUONNA 2012: Veikko Huovinen – Luonnonkierto. *Savon Sanomat* 7.5.2012. 31.3.2014. <http://www.savonsanomat.fi/viihde/kirjat/veikko-huovinen-luonnonkierto/1193147>
- LAHTINEN, TONI 2008: Eko, heko. Saako ympäristöhuolelle nauraa? Ekokarnevaali Veikko Huovisen *Ympäristöministerissä*. Teoksessa *Äänekäs kevät*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS. 30–49.
- LAHTINEN, TONI 2008: Sylissä höyryää elävä maa. Maa naisena Timo K. Mukan teoksessa *Maa on syntinen laulu*. Teoksessa *Äänekäs kevät*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS. 156–182.
- LAHTINEN, TONI & LEHTIMÄKI, MARKKU 2008: Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa *Äänekäs kevät*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS. 7–28.
- LAINEN, MARKUS & JOKINEN, PEKKA 2001: Poliitiikan ulottuvuudet. Teoksessa *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino. 47–65.
- LAITINEN, KAI 1984: *Metsästä kaupunkiin. Esseitä ja tutkielmia kirjallisuudesta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- LASSILA, PERTTI 2011: *Metsän autuus. Luonto suomalaisessa kirjallisuudessa 1700-1950*. Helsinki: SKS.
- LEHTIMÄKI, MARKKU 2013: Kertomus ja luonto. Romaani ekologisten ongelmien aikakaudella. Teoksessa *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*. Toim. Hanna Meretoja ja

- Aino Mäkikalli. Helsinki: SKS. 351–377.
- LEIKOLA, ANTO 2008: Luonnonsuojelun tulo Suomeen. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 34–41.
- LIUKKONEN, TERO 1997: *Veikko Huovinen. Kertoja, veitikka, toisinajattelija*. Helsinki: SKS.
- LUMMAA, KAROLIINA 2008: Risto Rasan surulliset linnut. Ekokriittisen tulkinnan mahdollisuuksia. Teoksessa *Äänekäs kevät*. Toim. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS. 50–72.
- NIEMELÄ, TEUVO 2012: *Quo vadis Homo sapiens. Luonnonrauha ja sen uhanalaisuus inarilaisnuorten käsityksissä*. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 226.
- POUTANEN, TERHO 2008: 1960-luvun ympäristöherääminen. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 46–49.
- PÖYSÄ, JYRKI 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa *Vaeltavat metodit*. Toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- RAJALA, PANU 2012: *Hirvuinen humoristi. Veikko Huovisen satiirit ja savotat*. Helsinki: WSOY.
- REINIKAINEN, TAPIO 2008: Energia on avainkysymys. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 200–205.
- RIIKONEN, H.K. 2012: Huumorin ja satiirin rajamailla: Veikko Huovinen ja Arto Paasilinna. Teoksessa *Satiiri Suomessa*. Toim. Sari Kivistö ja H.K. Riikonen. Helsinki: SKS. 330–355.
- RIMMON-KENAN, SHLOMITH 1991/1983: *Kertomuksen poetiikka. (Narrative Fiction: Contemporary Poetics, 1983.)* Käänt. Auli Viikari. Helsinki: SKS.
- RINNE, RISTO & KIVIRAUMA, JOEL 2003: Koulutuksen ja syrjäytymisen muuttuva yhteys. Teoksessa *Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä. Matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla*. Toim. Risto Rinne ja Joel Kivirauma. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. 13–78.
- ROLSTON, HOLMES III 2003/1998: Esteettinen kokemus metsissä (Aesthetic Experience in Forests, 1998). Teoksessa *Metsään mieleni*. Toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio. Helsinki: Maahenki Oy. 31–47.
- ROSSI, LEENA-MAIJA 2010: Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki University Press. 261–275.
- SALONEN, KIRSI 2005: Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita.
- SEPPÄLÄ, ARTO 1992/1975: *Ajatus on hiirihaukka. Veikko Huovinen, humoristi*. Helsinki: WSOY.
- SEPÄNMAA, YRJÖ 2003: Metsän kauneus. Teoksessa *Metsään mieleni*. Toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo ja Virpi Kaukio. Helsinki: Maahenki Oy. 13–17.
- TELKÄNRANTA, HELENA 2008: Uusia ratkaisuja uusiin ongelmiin. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 50–55.
- TELKÄNRANTA, HELENA 2008: Tiedotusvälineiden muuttuva maailmankuva. Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 222–225.
- Tieteen termipankki: Ympäristöperusoikeus. 10.9.2014.
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:ymp%C3%A4rist%C3%B6perusoikeus>
- TOPELIUS, ZACHARIAS 1981/1875: *Maamme kirja. Ennen ja myöhemmän ajan lisäyksiä uudelleen kuvitettuna*. Paavo Cajanderin suomennoksen pohjalta toim. Vesa Mäkinen.

Helsinki: WSOY.

VARIS, MARKKU 2003: *Ikävä erätön ilta. Suomalainen eräkirjallisuus*. Helsinki: SKS.

VEIVO, HARRI 2010: Representaation muodot ja mahdollisuudet kirjallisuudessa. Teoksessa *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press. 135–157.

VALSTE, JUHA 2008: Selluksi, pelloksi vai suojelemaan? Teoksessa *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*. Toim. Helena Telkänranta. Helsinki: WSOY. 66–69.

VILKKA, LEENA. 1993: *Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista*. Helsinki: Yliopistopaino.

VÄLIVERRONEN, ESA 1996: *Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja sairas metsäkertomus*. Tampere: Vastapaino.

WILLIAMS, RAYMOND 2003/1997: Luontokäsitykset. (Ideas of Nature. Teoksessa *Problems in Materialism and Culture*, 1997.) Käänt. Mikko Lehtonen. Teoksessa *Luonnon politiikka*. Toim. Yrjö Haila ja Ville Lähde. Tampere: Vastapaino. 40–66.